

CRNA GORA
MINISTARSTVO ODBRANE

IZVJEŠTAJ O RADU I STANJU U UPRAVNIM
OBLASTIMA IZ NADLEŽNOSTI
MINISTARSTVA ODBRANE
ZA 2023. GODINU

Podgorica, mart 2024. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
1. REALIZACIJA AKTIVNOSTI MINISTARSTVA ODBRANE IZ PROGRAMA RADA VLADE	4
2. STRATEŠKA, NORMATIVNA, UPRAVNA OBLAST I IMPLEMENTACIJA ODBRAMBENE POLITIKE	5
2.1 IZRADA STRATEŠKIH DOKUMENATA	5
2.2 IZRADA NORMATIVNIH DOKUMENATA	5
2.3 IMPLEMENTACIJA ODBRAMBENE POLITIKE	6
3. MEĐUNARODNA ODBRAMBENA SARADNJA	7
3.1 BILATERALNA SARADNJA	7
3.2 MULTILATERALNA SARADNJA	13
4. INTEGRITET U MINISTARSTVU I VOJSCI	21
5. ODBRAMBENI RESURSI	22
5.1 LJUDSKI RESURSI	23
5.2 BUDŽET ODBRANE	30
5.3 MATERIJALNI RESURSI	31
6. INFORMACIONO-KOMUNIKACIONI SISTEMI	51
7. VOJSKA	51
8. VOJNA ISTORIJA I TRADICIJA	59
9. INSPEKCIJSKI NADZOR	60
10. ADMINISTRATIVNO POSLOVANJE	62
11. UNUTRAŠNJA REVIZIJA	63
12. JAVNOST RADA I SARADNJA SA NEVLADINIM SEKTOROM	63
PREDLOG MJERA ZA UNAPRJEĐENJE STANJA U OBLASTI ZA KOJE JE MINISTARSTVO OSNOVANO	65
ZAKLJUČAK	66
Lista priloga	68

UVOD

Ministarstvo odbrane (u daljem tekstu: Ministarstvo) je, u skladu sa članom 65 Zakona o državnoj upravi ("Službeni list CG", br. 78/18, 70/21 i 52/2022), izradilo Izveštaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva odbrane za 2023. godinu.

Izveštaj se sastoji od dvanaest poglavlja. U prvom poglavlju su dati podaci o realizaciji aktivnosti iz Programa rada Vlade Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada) i Ministarstva. U drugom poglavlju dat je pregled zakonskih i podzakonskih akata koje je Ministarstvo pripremio za usvajanje i donošenje, radi unaprjeđenja normativnog okvira neophodnog za ostvarenje ustavne uloge Vojske Crne Gore (u daljem tekstu: Vojska) i dosljedne realizacije misija i zadataka Vojske kao i najvažnijih pitanja odbrambene politike i planiranja. U trećem poglavlju dat je pregled aktivnosti koji se odnosi na aspekte međunarodne odbrambene saradnje. U četvrtom poglavlju prikazane su aktivnosti iz oblasti integriteta. U petom poglavlju dati su podaci o ljudskim, materijalnim i finansijskim kapacitetima Ministarstva. U šestom poglavlju prikazane su aktivnosti iz oblasti informaciono-komunikacionih sistema. U sedmom poglavlju prikazana je organizaciona struktura i dat je pregled najvažnijih aktivnosti Vojske. U osmom poglavlju dat je pregled aktivnosti iz oblasti vojne istorije i tradicije. U devetom poglavlju navedeni su podaci o inspekcijском nadzoru izvršenom u oblastima borbene spremnosti, zaštite na radu, zaštite od požara i zaštite životne sredine. U desetom poglavlju nalaze se podaci o administrativnom poslovanju. U jedanaestom poglavlju dat je pregled aktivnosti unutrašnje revizije. U posljednjem, dvanaestom poglavlju Izveštaja, obrađeno je pitanje javnosti rada.

Ministarstvo je u skladu sa definisanim prioritetima za 2023. godinu, a u cilju nastavka izgradnje sistema odbrane, postavilo sljedeće ciljeve:

- Nastavak reformi sistema odbrane, uz dosljednu implementaciju obaveza preuzetih u okviru Alijanse;
- Kontinuirana izgradnja odbrambenih kapaciteta i sposobnosti;
- Unaprjeđenje operativnih sposobnosti Vojske za izvršavanje definisanih misija i zadataka;
- Unaprjeđenje sistema obuke i jačanje profesionalnih kapaciteta pripadnika Ministarstva i Vojske;
- Usvajanje standarda odbrane i dostizanje interoperabilnosti sa snagama NATO;
- Priprema i učešće jedinica u međunarodnim misijama i operacijama;
- Jačanje kapaciteta Ministarstva i Vojske za odgovor na krizne situacije;
- Rješavanje viškova naoružanja i vojne opreme;
- Izgradnja infrastrukture za potrebe Ministarstva i Vojske;
- Izgradnja i jačanje kapaciteta za sajber odbranu;
- Jačanje transparentnosti i integriteta u Ministarstvu odbrane;
- Jačanje inspekcijскоg nadzora i unutrašnje kontrole;
- Jačanje međunarodne saradnje u kontekstu implementacije bezbjednosne i odbrambene politike;
- Unaprjeđenje standarda pripadnika Ministarstva i Vojske;
- Unaprjeđenje saradnje sa medijima i nevladinim organizacijama

1. REALIZACIJA AKTIVNOSTI MINISTARSTVA ODBRANE IZ PROGRAMA RADA VLADE

Programom rada Vlade Crne Gore za 2023. godinu (u daljem tekstu: Vlada), a na osnovu definisanih prioriteta i ciljeva, planirano je 9 aktivnosti iz nadležnosti Ministarstva. Ukupan procenat realizacije aktivnosti Ministarstva planiranih Programom rada Vlade za 2023. godinu je 100 %. Iz nadležnosti Ministarstva realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Izveštaj o radu i stanju u upravnim oblastima iz nadležnosti Ministarstva odbrane za 2022. godinu, sa Izveštajem o radu Direkcije za zaštitu tajnih podataka za 2022. godinu;
- Završni izveštaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije odbrane Crne Gore 2019–2022, sa pregledom za 2022. godinu;
- Strategija upravljanja ljudskim resursima u Ministarstvu i Vojsci Crne Gore 2023-2027 sa Akcionim planom implementacije za period 2023–2025;
- Završni izveštaj o realizaciji Akcionog plana za primjenu Rezolucije SBUN 1325 „Žene, mir i bezbjednost“ za period 2019-2022. godine;
- Akcioni plan za implementaciju Strategije odbrane Crne Gore 2023–2026;
- Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije sajber bezbjednosti Vojske Crne Gore 2019-2022. za 2022. godinu;
- Strategija sajber bezbjednosti Vojske Crne Gore 2023-2026 i Akcioni plan za njenu implementaciju;
- Strategija za implementaciju Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 „Žene, mir i bezbjednost“ i njoj pratećih rezolucija, sa dvogodišnjim programom sprovođenja;
- Izveštaj o izvršenom uništavanju i prodaji viškova ubojnih sredstava.

Realizacijom planiranih aktivnosti iz Programa rada Vlade značajno se doprinijelo unaprjeđenju nacionalnog sistema odbrane i jačanju kapaciteta kolektivnog sistema odbrane, kao i kontinuiranom napretku u dostizanju željenog nivoa poštovanja ljudskih i manjinskih prava, rodne ravnopravnosti, prava lica sa invaliditetom i eliminaciji svih oblika diskriminacije.

Program rada Ministarstva odbrane za 2023. godinu izrađen je u formatu pet prioriteta, u okviru kojih su definisani ciljevi, a koji su dalje razrađeni na ukupno 61 aktivnost, čiji se stepen realizacije mjerio ispunjavanjem 96 indikatora rezultata. Od ukupno 96 mjera (indikatora rezultata) planiranih godišnjim Programom rada Ministarstva za 2023. godinu, Ministarstvo je realizovalo 68 mjera ili 72%, djelimično je realizovano 11 mjera ili 11%, dok 16 mjera ili 17%, Ministarstvo nije realizovalo u 2023. godini.

Nijesu realizovane aktivnosti koje se odnose na Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odbrani i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vojsci Crne Gore, kao ni niz podzakonskih akata čije je usvajanje uslovljeno donošenjem navedenih zakona. Takođe, nije donesena Strategija za suprostavljanje hibridnim prijetnjama, što je bila obaveza Vlade Crne Gore iz Programa pristupanja Crne Gore (PPCG) Evropskoj uniji za 2023. godinu. Pored toga, Ministarstvo nije donijelo dokumenta: Plan popune Vojske ljudstvom i materijalnim sredstvima, Plan mobilizacije Vojske i Program obuke ugovorne rezerve za popunu jedinica Vojske, te Program dugoročnog stambenog kreditiranja pripadnika Vojske.

2. STRATEŠKA, NORMATIVNA, UPRAVNA OBLAST I IMPLEMENTACIJA ODBRAMBENE POLITIKE

2.1 IZRADA STRATEŠKIH DOKUMENATA

Tokom 2023. godine nije bilo izrade novih strateških dokumenata politike odbrane. Akcenat je dat na izradi Akcionog plana za implementaciju Strategije odbrane Crne Gore 2023–2026 koji je Vlada usvojila na sjednici 30. juna 2023. godine, kao i izradi godišnjih izvještaja o realizaciji važećih strateških dokumenata.

U dijelu sektorskih strateških dokumenata, važno je navesti da je, tokom 2023. godine, Ministarstvo utvrdilo, a Vlada Crne Gore usvojila Strategiju upravljanja ljudskim resursima u Ministarstvu i Vojsci 2023-2027 sa Akcionim planom za njenu implementaciju. Takođe, krajem 2023. godine, Vlada je usvojila Strategiju sajber bezbjednosti Vojske Crne Gore 2023-2026 i Akcioni plan za njenu implementaciju.

2.2 IZRADA NORMATIVNIH DOKUMENATA

U 2023. godini Vlada je donijela sljedeća dokumenta: Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o zaradama lica u službi u Vojsci Crne Gore; Uredbu o zvanjima i zaradi vojno diplomatskih predstavnika, lica upućenih na rad u međunarodnim organizacijama i administrativno tehničkog osoblja i Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o zvanjima i zaradi vojno diplomatskih predstavnika, lica upućenih na rad u međunarodnim organizacijama i administrativno tehničkog osoblja.

U 2023. godini, Ministarstvo je donijelo sljedeća dokumenta: Pravilnik o danima vidova Vojske Crne Gore; Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu prevođenja profesionalnog vojnog lica i proizvođenja lica u službi u Vojsci Crne Gore; Pravilnik o službenim legitimacijama i izgledu značke ovlašćenih službenih lica u Obavještajno bezbjednosnom direktoratu; Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o načinu pripreme, obuke i opremanja jedinica, odnosno pripadnika Vojske Crne Gore za upotrebu u međunarodnim snagama; Pravilnik o izmjeni Pravilnika o stručnom osposobljavanju i usavršavanju lica u službi u Vojsci Crne Gore; Pravilnik o pravilima i postupcima letenja vojnih vazduhoplova; Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva odbrane i Pravilnik o izmjenama Pravilnika o stručnom osposobljavanju i usavršavanju lica u službi u Vojsci Crne Gore.

Ministarstvu je u toku 2023. godine podneseno 115 zahtjeva za slobodan pristup informacijama. U vezi sa navedenim, doneseno je: 45 rješenja kojima je pristup informacijama dozvoljen, 35 rješenja kojim je pristup informacijama odbijen, 32 rješenja kojim je pristup djelimično dozvoljen, i dva obavještenja. Pored navedenih rješenja, donijeta su i dva rješenja na osnovu ranijih zahtjeva.

2.3 IMPLEMENTACIJA ODBRAMBENE POLITIKE

2.3.1 Odbrambeno planiranje Crne Gore - usklađivanje procesa nacionalnog odbrambenog planiranja sa NATO

Ministarstvo u skladu sa Internim pravilima sprovodi aktivnosti u vezi sa planiranjem odbrane u Ministarstvu i Vojsci. Internim pravilima uređuje se proces odbrambenog planiranja u Ministarstvu i Vojsci, upravljanje procesom i njegovo usklađivanje sa drugim procesima planiranja i prihvaćenim međunarodnim obavezama, utvrđuju se planski periodi, nivoi, načela i nosioci planiranja, njihovi zadaci, vrste i rokovi izrade dokumenata.

2.3.2 Implementacija NATO ciljeva sposobnosti

Crna Gora, kao punopravna članica NATO, izvršila je sinhronizaciju i harmonizaciju nacionalnog planiranja odbrane sa NATO Procesom planiranja odbrane (NATO Defence Planning Process (NDPP)). Težišna aktivnost u oblasti planiranja odbrane bila je izrada nacionalnog odgovora na NATO Upitnik o razvoju odbrambenih sposobnosti Crne Gore. Analiza nacionalnog odgovora bila je tema bilateralnih konsultacija Crne Gore i NATO, koje su realizovane u mjesecu septembru 2023. godine, u Podgorici, pri čemu je konstatovan značajan progres u razvoju odbrambenih kapaciteta i sposobnosti Crne Gore, opremanju i modernizaciji Vojske i implementaciji ciljeva sposobnosti.

2.3.3 Implementacija NATO smjernica o odbrambenim izdvajanjima

Strateškim pregledom odbrane, Dugoročnim planom razvoja odbrane 2019-2028 i Planom investiranja Crne Gore u odbranu za period 2019-2024, kao i jasnim definisanjem prioriteta i rokova za opremanje i modernizaciju deklariranih jedinica i implementaciju ciljeva sposobnosti, stvoreni su uslovi za dosljednu implementaciju NATO dokumenta „Obaveza investiranja u odbranu“ (Defense Investment Pledge (DIP)). Ukupna planirana izdvajanja za sistem odbrane u 2023. godini iznosila su 105,77 miliona EUR, odnosno 1,64% BDP, dok su izdvajanja za opremanje i modernizaciju iznosila 25,38 miliona EUR, što čini učešće od 24% za opremanje i modernizaciju u odnosu na ukupna sredstva izdvojena za sektor odbrane u toj godini, uzimajući u obzir NATO metodologiju obračuna troškova.

U skladu sa projekcijama iz Plana investiranja Crne Gore u odbranu 2019-2024, pozitivan trend rasta izdvajanja za odbranu nastaviće se i u 2024. godini, kada je planirano dostizanje ciljanog procenta izdvajanja od 2,01% BDP za budžet odbrane.

Uvećanje odbrambenog budžeta primarno ima za cilj stvaranje uslova za dalji nastavak reforme nacionalnog sistema odbrane, opremanje i modernizaciju Vojske, razvoj njenih sposobnosti i kapaciteta i dostizanje potrebnog nivoa interoperabilnosti u cilju doprinosa razvoju sposobnosti i kapaciteta Alijanse.

2.3.4 Doprinos NATO komandnoj i strukturi snaga

Crna Gora je nastavila da doprinosi NATO komandnoj i strukturi snaga, u skladu sa smjernicama sa NATO Samita i ministarskih sastanaka, kroz angažovanje u postojećim i pripremu za angažovanje u novim aktivnostima i inicijativama Sjevernoatlantskog saveza. Integracija Vojske u NATO komandnu strukturu prepoznata je kao značajan i mjerljiv doprinos Crne Gore kolektivnom sistemu bezbjednosti. Doprinos je iskaz posvećenosti zajedničkim opredjeljenjima i

ciljevima Alijanse i dokaz da je Crna Gora kredibilan i pouzdan partner u NATO. Angažovanje personala Crne Gore na štabnim pozicijama u NATO komandama, predstavlja prvenstveno veliki profesionalni i lični izazov za angažovano ljudstvo, kao i mogućnost sticanja stručnih znanja i sposobnosti u multinacionalnom okruženju i iskustva koja se mogu uspješno primjeniti u daljem radu, u cilju unaprjeđenja operativnih sposobnosti Vojske. Nacionalna vojna predstavništva pri NATO štabu u Briselu, Savezničkoj komandi za operacije u Monsu i Savezničkoj komandi za transformacije u Norfolku, aktivno učestvuju u radu i donošenju odluka u okviru NATO vojne strukture. Poboljšana je razmjena informacija i koordinacija aktivnosti u procesu planiranja razvoja odbrambenih sposobnosti i usaglašavanja zahtjeva kontribucije snaga kroz sinhronizovano djelovanje nacionalnih vojnih predstavništava (Prilog 1).

2.3.5 Plan odbrane i nacionalni sistem odgovora na krize

Ministarstvo kontinuirano pruža stručnu pomoć nosiocima odbrambenih priprema, a u cilju ažuriranja planova odbrane. U 2023. godini, Ministarstvo je pružilo stručnu pomoć u ažuriranju postojećih planova odbrane u šest lokalnih samouprava, četiri organa državne uprave, pet preduzeća koja vrše usluge od posebnog značaja za odbranu i jednoj zdravstvenoj ustanovi i to:

- lokalne samouprave: Podgorica, Plužine, Kotor, Herceg Novi, Bar, Petnjica;
- organi državne uprave: Skupština Crne Gore, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo finansija i Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- preduzeća: „Crnogorski elektrodistributivni sistem“, „Crnogorski elektroprenosni sistem“, „Montefarm“, „Sincommerce“ doo;
- javnij zdravstvenoj ustanovi JZU „Klinički centar Crne Gore“;

Ministarstvo je ispunjavalo svoje obaveze koje proističu iz članstva u Alijansi, a u vezi su sa NATO sistemom odgovora na krize, uključujući i učešće na NATO vježbi „Crisis Management Exercise 2023“ (CMX23) i „Short Notice Exercise“ (SNEX).

3. MEĐUNARODNA ODBRAMBENA SARADNJA

3.1 BILATERALNA SARADNJA

3.1.1 Sjedinjene Američke Države (SAD)

Saradnja sa Sjedinjenim Američkim Državama je veoma intenzivna i sadržajna, a ogleda se u pružanju podrške SAD jačanju odbrambenih kapaciteta Crne Gore. S tim u vezi, fokus saradnje sa SAD je usmjeren na proces modernizacije i opremanja; edukaciji ljudstva kroz brojne obuke i kurseve; školovanje pripadnika Ministarstva i Vojske na vojnim obrazovnim institucijama u SAD; saradnji u oblasti sajber odbrane; kao i zajedničko učešće u međunarodnim vojnim vježbama.

Tokom 2023. godine Crnu Goru su posjetili sljedeći predstavnici SAD:

- komandant kopnenih snaga Nacionalne garde Mejn, brigadni general Din Preston, boravio je u Crnoj Gori povodom vježbe „Immediate Response 23“, kada se 29.05.2023. godine, sastao sa načelnikom Generalštaba Vojske brigadnim generalom Zoranom Lazarevićem;

- komandant Nacionalne garde američke savezne države Mejn, general major Daglas Farnem boravio je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, kojom prilikom se u odvojenim susretima sastao, 31.05.2023. godine, sa državnim sekretarom dr Krstom Perovićem, odnosno načelnikom Generalštaba brigadnim generalom Zoranom Lazarevićem;
- senatorka Džejn Šehin i senator Piter Velč sastali su se, 13.10.2023. godine, sa delegacijom Ministarstva odbrane na čelu sa general-majorom Rajkom Pešićem.

S druge strane, u periodu 03-11. jun 2023. godine, delegacija Ministarstva, na čelu sa državnim sekretarom dr Krstom Perovićem, boravila je u službenoj posjeti SAD, a povodom obilježavanja 20 godina od osnivanja Savezničke komande za transformaciju (Allied Command Transformation (ACT)).

Pored navedenih susreta, 16.11.2023. godine, na marginama Američko-jadranske povelje (A5), ministar odbrane Dragan Krapović sastao se sa pomoćnikom ministra odbrane SAD za međunarodnu bezbjednost, Selest Volander.

3.1.2 *Republika Estonija*

Najznačajnija saradnja u domenu odbrane sa Estonijom se realizuje u oblasti sajber odbrane, kao i školovanja pripadnika Vojske na „Baltičkom odbrambenom koledžu”, u Tartu. Tokom 2023. godine, jedno lice - oficir, pohađao je kurs za komandno-štabno školovanje (Joint Comman and General Staff Course).

3.1.3 *Republika Letonija*

Najznačajnija saradnja u domenu odbrane sa Letonijom se odnosi na učešće pripadnika crnogorske Vojske u NATO aktivnostima „Ojačano istureno prisustvo” (Enhanced Forward Presence (eFP)), gdje je trenutno angažovan 11. kontingent sa 11 pripadnika Vojske, a koji je u Letoniju upućen u decembru 2023. godine.

3.1.4 *Republika Italija*

Saradnja sa Italijom reflektuje se kroz realizaciju aktivnosti u okviru NATO koncepta okvirne nacije (NATO Framework Nation Concept (FNC)), na čijem čelu se nalazi Italija.

Saradnja u domenu odbrane nastavljena je i u oblasti školovanja crnogorskih kadeta na italijanskim Vojnim akademijama kopnene vojske, mornarice i vazduhoplovstva; te zajedničkog učešća u međunarodnim vojnim vježbama. U akademskoj 2023/2024. godini, Ministarstvo je uputilo jednog kadeta na školovanje na Vojnoj akademiji kopnene Vojske u Modeni. U cilju jačanja saradnje u dijelu vojnog obrazovanja, u periodu 05-09. mart 2023. godine, delegacija Ministarstva, na čelu sa generalnim direktorom Direktorata za ljudske resurse, puk Veliborom Bakračem, posjetila je Vojne akademije u Modeni i Torinu. Delegacija Rep. Italije na čelu sa načelnikom Generalštaba Oružanih snaga Italije, admiralom Kavom Dragoneom, boravila je u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori 28. juna 2023. godine.

Novoimenovani izaslanik odbrane Rep. Italije, puk Agostino Pićirilo, preuzeo je dužnost u oktobru 2023. godine.

3.1.5 Republika Grčka

Bilateralna odbrambena saradnja dva ministarstva odbrane je veoma sadržajna, posebno u domenu vojnog obrazovanja, vojno-vojne saradnje, zaštite vazdušnog prostora u okviru NATO misije Air Policing, kao i u oblasti vojno-obavještajnih poslova. U oblasti obrazovanja, tokom 2023. godine, na Vojnim akademijama Rep. Grčke školovalo se 16 kadeta. Novoimenovani izaslanik odbrane Rep. Grčke u Crnoj Gori, na nerezidentnoj osnovi, kapetan bojnog broda Evangelos Ekatommatīs, imao je nastupnu posjetu Crnoj Gori 31. jula 2023. godine.

3.1.6 Republika Rumunija

Bilateralna odbrambena saradnja Crne Gore i Rumunije ostvaruje se u skladu sa Planovima bilateralne saradnje, učešćem na zajedničkim obukama i međunarodnim vojnim vježbama.

U dijelu obrazovanja saradnja se realizuje učešćem predstavnika Ministarstva na kursovima za planiranje i izvršavanje budžeta odbrane (PBBS), odnosno kursovima iz oblasti vojno-obavještajnih poslova (HUMINT), koji se održavaju na rumunskim vojnim ustanovama za obrazovanje iz ove oblasti.

U Bukureštu je 13-14. aprila, 2023. godine, održana „Krimska platforma“, gdje je Crnu Goru predstavljao državni sekretar dr Krsto Perović. Novoimenovani izaslanik odbrane Rep. Rumunije u Crnoj Gori na nerezidentnoj osnovi puk Florian-Aurelian Craioveanu, imao je nastupnu posjetu Crnoj Gori 04. oktobra 2023. godine.

3.1.7 Republika Hrvatska

Odbrambena saradnja sa Rep. Hrvatskom se zasniva na dobrosusjedskim odnosima i partnerstvu u okviru NATO. U cilju dodatnog intenziviranja saradnje u ovoj oblasti ponovo je otvorena Kancelarija izaslanika odbrane Crne Gore na rezidentnoj osnovi u Zagrebu.

Najznačajnija oblast saradnje sa Hrvatskom u domenu odbrane tiče se školovanja kadeta na hrvatskom Vojnom učilištu „dr Franjo Tuđman“, koji je tokom 2023. godine pohađalo 12 crnogorskih kadeta, dok je 10 pripadnika Vojske, iste godine, završilo različite oblike usavršavanja, među kojima je i usavršavanje na Ratnoj školi.

3.1.8 Kanada

Odbrambena saradnja Crne Gore i Kanade odvija se na principu savezničkih odnosa i na zadovoljavajućem je nivou. Izaslanici odbrane, iako na nerezidentnoj osnovi, pružaju izuzetan doprinos razvoju bilateralne odbrambene saradnje.

Novoimenovani izaslanik odbrane Kanade u Crnoj Gori na nerezidentnoj osnovi, sa sjedištem u Beogradu, puk Andre Soloum, imao je nastupnu posjetu Crnoj Gori u oktobru 2023. godine.

Izuzetna saradnja sa Kanadom se odvija i kroz NATO aktivnost „Ojačano istureno prisustvo“ (eFP) u Letoniji, gdje pod vođstvom Kanade u okviru Multinacionalne borbene grupe, od decembra 2023. godine, učestvuje XI kontingent Vojske. Važno je navesti plodonosnu saradnju sa kanadskom komercijalnom korporacijom (Canadian Commercial Corporation (CCC)), sa kojom su 2023. godine potpisana tri amandmana na Sporazum¹ za helikoptere tipa „Bell“ modela 412EPI-36307, kao i Ugovor za remont helikoptera.

---

¹ Saradnja se bazira na Memorandumu o razumijevanju iz marta 2022. godine.

3.1.9 Republika Kosovo

Principi partnerstva i dobrosusjedskih odnosa su osnov odbrambene saradnje između dva ministarstva odbrane. S tim u vezi, 09-10. oktobra 2023. godine rukovodilac radom Ministarstva Filip Adžić, boravio je u zvaničnoj posjeti Prištini. U okviru redovnih godišnjih aktivnosti iz domena odbrambene saradnje sa Rep. Kosovom predstavnici Ministarstva učestvovali su na godišnjoj „Konferenciji kosovskih bezbjednosnih snaga i partnera” (Kosovo Security Forces and Partners Conference), u Prištini, 25-27. oktobra 2023. godine.

Takođe, na marginama sastanka A5, koji je održan u Skoplju, realizovan je susret ministra Dragana Krapovića sa ministrom odbrane Rep. Kosova puk Ejupom Makedoncijem.

3.1.10 Republika Albanija

Najznačajnija aktivnost saradnje u domenu odbrane sa Rep. Albanijom odnosi se na potpisivanje Tehničkog sporazuma sa Ministarstvom odbrane Rep. Albanije o zajedničkoj obuci kontingenata Vojske koji učestvuju u NATO aktivnosti „Pojačana budnost” (eVA), u Bugarskoj.

3.1.11 Republika Srbija

Pored potpisivanja Plana bilateralne odbrambene saradnje za 2023. godinu, važno je istaći da je novoimenovani izaslanik odbrane Rep. Srbije u Crnoj Gori ppuk Vladimir Tešić imao nastupnu posjetu u Crnoj Gori 25. avgusta 2023. godine.

Takođe, ministar odbrane Dragan Krapović sastao se sa otpravnicom poslova Ambasade Rep. Srbije u Crnoj Gori Jelisavetom Čolanović, 24. novembra 2023. godine.

3.1.12 Bosna i Hercegovina

Ministar odbrane BiH, Zukan Helez, boravio u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori, 24. maja 2023. godine, kojom prilikom se sastao sa rukovodiocem rada Ministarstvom odbrane Filipom Adžićem.

Delegacija Ministarstva, koju je predvodio državni sekretar dr Krsto Perović, boravila je u službenoj posjeti Sarajevu 23.10. 2023. godine.

3.1.13 Republika Francuska

Saradnja u oblasti odbrane sa Rep. Francuskom se odvijala u skladu sa potpisanim Planom bilateralne saradnje za 2023. godinu, i to u oblastima: učenje francuskog jezika; odnosno mornaričkih nadležnosti koje se tiču uplovljavanja brodova Nacionalne Mornarice Francuske u teritorijalne vode Crne Gore radi istraživanja olupina francuskih podmornica.

Takođe, inicirana je procedura usaglašavanja Sporazuma o saradnji u domenu odbrane između Vlade Crne Gore i Vlade Rep. Francuske. Važno je istaći da su tokom godine organizovane dvije posjete delegacije Ministarstva brodogradilištu „Kership“ u Lorijenu u Francuskoj, u cilju razmatranja ponude Ministarstva odbrane Francuske, za nabavku patrolnih brodova za potrebe modernizacije Mornarice Vojske.

3.1.14 Mađarska

U skladu sa potpisanim Planom bilateralne saradnje za 2023. godinu, među najznačajnijim aktivnostima ističe se učešće pripadnika Vojske na obuci tj. međunarodnom kursu za vojne posmatrača u Mađarskoj.

3.1.15 *Država Izrael*

Saradnja sa Državom Izrael nastavljena je i u 2023. godini posebno u domenu modernizacije Vojske. Iz tog razloga realizovano je niz posjeta na nivou Državnog sekretara i Generalnog direktora Direktorata za logistiku.

3.1.16 *Republika Sjeverna Makedonija*

Odbrambena saradnja se realizovala u skladu sa Planom bilateralne saradnje za 2023. godinu, koji sadrži brojne aktivnosti. Najznačajnija aktivnost se odnosila na školovanje crnogorskih kadeta na Vojnoj akademiji „General Mihailo Apostolski” u Skoplju.

Saradnja u oblasti odbrane dodatno je intenzivirana obukom pripadnika Vojske na vojnom poligonu „Krivolak”, dok su se po pomenutom planu realizovale i aktivnosti iz oblasti standardizacije i kodifikacije u odbrani, logistike, upravljanja ljudskim resursima, itd.

S druge strane, u skladu sa istim Planom, predstavnici Oružanih snaga Sjeverne Makedonije učestvovali su na vježbi planinskog ratovanja „Common Challenge” u Kolašinu.

3.1.17 *Savezna Republika Njemačka*

U okviru bilateralne saradnje sa SR Njemačkom pokrenuta je proizvodnja medicinskih vozila tipa „Dingo”, koja će Ministarstvo odbrane SR Njemčke donirati crnogorskom Ministarstvu u narednom periodu. Takođe, razmatrani su dodatni modaliteti saradnje u domenu odbrane posebno u dijelu obuke, školovanja i učešća u međunarodnim vježbama.

3.1.18 *Kraljevina Nizozemska*

Odbrambena saradnja sa Kraljevinom Nizozemskom nastavljena je i 2023. godine, učešćem pripadnika Ministarstva na „Kursu o međunarodnoj vojnoj saradnji” u periodu 31. maj - 28. jun, 2023. godine u Hagu, na kojem Ministarstvo sa svojim predstavnicima učestvuje godinama unazad.

3.1.19 *Republika Poljska*

Novoimenovani izaslanik odbrane Rep. Poljske u Crnoj Gori na nerezidentnoj osnovi puk Przemislav Balut, imao je nastupnu posjetu Crnoj Gori 21. jula 2023. godine.

3.1.20 *Ujedinjeno Kraljevstvo*

Bilateralna odbrambena saradnja sa Ministarstvom odbrane Ujedinjenog Kraljevstva je intenzivna i sadržajna, sa aktivnostima koji se odnose na: školovanje i usavršavanje pripadnika Ministarstva i Vojske na prestižnim vojno-obrazovnim institucijama Ujedinjenog Kraljevstva; podršku u pogledu učenja engleskog jezika; obavještajnog rada; obuke specijalnih snaga; saradnju iz domena Mornarice i Vazduhoplovstva; saradnju u oblasti odnosa sa javnošću, krizni menadžment, sajber bezbjednosti, izgradnju integriteta; kao i na dugoročne planove među kojima su podrška u pogledu jačanja infrastrukture i posvećenosti NATO ciljevima sposobnosti.

Novoimenovani izaslanik odbrane Ujedinjenog Kraljevstva u Crnoj Gori ppuk Entoni Kalunjat, imao je nastupnu posjetu Crnoj Gori u septembru 2023. godine.

Takođe, novoimenovana ambasadorica Don Meken, prilikom svoje nastupne posjete sastala se, 06.09. 2023. godine, sa rukovodiocem rada Ministarstva odbrane Filipom Adžićem.

3.1.21 Republika Slovenija

Bilateralna odbrambena saradnja sa Rep. Slovenijom odvijala se planiranom dinamikom, realizacijom aktivnosti iz oblasti: planinskog ratovanja, mornaričkih nadležnosti, kao i iz oblasti logistike. Nastavljena je višegodišnja saradnja Vojske i Oružanih snaga Rep. Slovenije u NATO aktivnosti „Ojačano istureno prisustvo” (eFP).

Tokom 2023. godine realizovano je nekoliko posjeta na visokom nivou tokom kojih je potpisano više sporazuma o nabavci vojne opreme i dalje modernizacije Vojske:

- delegacije Rep. Slovenije na čelu sa državnim sekretarom dr Damirom Črnčecom, boravile su u posjeti Crnoj Gori 15. 05. 2023. godine i 07. 07. 2023. godine. U namjeri da se kreiraju uslovi za proširenje saradnje u oblasti nabavke u sektoru odbrane potpisan je Sporazum o izmjeni i dopuni Sporazuma o vojnotehničkoj saradnji između dva ministarstva odbrane, 07.08.2023. godine u Podgorici.
- delegacija Crne Gore na čelu sa državnim sekretarom dr Krstom Perovićem učestvovala je na „18. Bledskom strateškom forumu“, u periodu 28-30.08.2023. godine. Tom prilikom, na marginama foruma, dva ministarstva odbrane potpisala su Implementacioni sporazum o saradnji u oblasti vojnog izviđanja i vazdušnog osmatranja i nadzora na osnovu zajedničke nabavke bespilotnih vazdušnih sistema „BELIN”.
- tokom Sajma odbrane zaštite i spašavanja „Sobra” u Gornjoj Radgoni, u septembru 2023. godine, dva ministarstva odbrane su potpisala dva zasebna sporazuma o donaciji. Tom prilikom, Slovenija je donirala sedam brdskih topova i 112 salvi Crnoj Gori, dok je Crna Gora Rep. Sloveniji donirala avion „G4 super galeb” i helikopter „Gazela”, koji će služiti kao muzejski eksponati na slovenačkom aerodromu Cerklje.
- dva ministarstva odbrane, 12.10.2023. godine, potpisala su Implementacioni sporazum o saradnji u oblasti vojne obuke, a u cilju zajedničke nabavke dinamičkih simulatora za JLTV 4x4 vozila sa integrisanim stanicama za naoružavanje visoke rezolucije.

Izaslanik odbrane Crne Gore u Rep. Sloveniji ppuk Veljko Mališić, 13.02.2023. godine, realizovao je nastupnu posjetu Ministarstvu odbrane Rep. Slovenije.

Novoimenovani izaslanik odbrane Rep. Slovenije u Crnoj Gori puk Ivan Turnšek imao je nastupnu posjetu Crnoj Gori 08.12.2023. godine.

3.1.22 Republika Austrija

Bilateralna odbrambena saradnja tokom 2023. godine odvijala se u skladu sa Planom bilateralne saradnje između Crne Gore i Rep. Austrije za 2023. godinu, koji se realizovao utvrđenom dinamikom.

U tom dijelu, važno je istaći realizaciju aktivnosti koje se odnose na: završetak razvoja sposobnosti za samostalno obučavanje pripadnika Vojske za izvršavanje zadataka vazdušne potrage i spašavanja (aSAR); ekspertske razgovore u oblasti planinskog ratovanja i rekonstrukcije SAS Danilovgrad; zajedničko učešće u vježbi planinskog ratovanja u zimskim uslovima „Zajednički izazov 23”; učešće vojnog orkestra Vojske na festivalu vojnih orkestara u Klagenfurtu, tokom 21-27. maja, 2023. godine; učešće pripadnika Vojske na obukama u Rep. Austriji i školovanje crnogorskih kadeta na Terezijanskoj Vojnoj akademiji u Austriji. Takođe, bilateralne konsultacije između Crne Gore i Rep. Austrije održane su u Baru, 25.09.2023. godine na nivou političkih direktora. Predstavnici Ministarstva odbrane Crne Gore i Federalni ministar odbrane

Rep. Austrije, potpisali su Tehnički sporazum na temu vježbe planinskog ratovanja u zimskim uslovima „Zajednički izazov 23“, koja je realizovana u periodu od 23. januar do 10. februara 2023. godine.

3.1.23 Češka Republika

Odbrambena saradnja sa Ministarstvom odbrane Češke Republike realizovana je planiranom dinamikom. Ostvarena je komunikacija sa češkim kompanijama „IBIPC“ i HEXAGON“ koje su održale prezentaciju svojih proizvoda (betonski elementi sa visokim stepenom otpornosti na udarne talase eksplozija i streljačku municiju). Takođe oktobra 2023 godine, predstavnici oružanih snaga Rep. Češke, realizovali su ekspertsku posjetu Ministarstvu na temu: Podrška u pogledu atomsko – biološko - hemijske odbrane (ABHO).

3.1.24 Republika Turska

Odbrambena saradnja dvije zemlje se odvijala u skladu sa potpisanim Planom bilateralne odbambene saradnje za 2023. godinu, utvrđenom dinamikom, gdje se izdvajaju aktivnosti:

- delegacija Ministarstva posjetila je Međunarodni sajam odbambene industrije (IDEF) u Istanbulu, u periodu 25-27. jul 2023. godina;
- predstavnici Ministarstva nacionalne odbrane Rep. Turske, 25.09.2023. godine, uručili su donaciju od tri logistička vozila.

3.1.25 Republika Bugarska

Odbrambena saradnja je realizovana u skladu sa Planom bilateralne saradnje sa Ministarstvom odbrane Rep. Bugarske za 2023. godinu, gdje se izdvajaju aktivnosti podrške u oblasti standardizacije i kodifikacije. S tim u vezi, realizovana je aktivnost korišćenja bugarskog softverskog proizvoda „Nacionalni kodifikacioni instrument „BULCOD“.

Takođe, početkom 2023. godine, u okviru NATO aktivnosti upućen je prvi kontingent Vojske u multinacionalnu borbenu grupu „Pojačane budnosti“ (eVA), koji je početkom jula zamijenjen novim, drugim kontigentom od 36 pripadnika Vojske.

3.2 MULTILATERALNA SARADNJA

3.2.1 UJEDINJENE NACIJE (UN) i ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU BEZBJEDNOST I SARADNJU (OEBS)

Prvog decembra 2023. godine upriličen je susret ministra Dragana Krapovića sa rezidentnim koordinatorom UN-a Piterom Lundbergom. Sastanak je bio prilika da sagovornici obostrano pozitivno konstatuju uspješnost saradnje između UN i njenih agencija i institucija Crne Gore, a u cilju ispunjavanja njene reformske agende i dostizanju održivih razvojnih ciljeva 2023, te time i ostvarivanju strateških spoljnopolitičkih prioriteta.

Tokom 2023. godine dostavljeni su godišnji izvještaji UN, po pitanju sprovođenja međunarodno-pravnih instrumenata iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja, a iz nadležnosti Ministarstva:

- Godišnji izvještaj o usklađenosti sa Konvencijom o konvencionalnom oružju (CCW) za 2022. godinu;
- Godišnji izvještaj o implementaciji Izmijenjenog protokola II o zabrani ili ograničenju upotrebe mina, mina iznenađenja i drugih sredstava CCW Konvencije za 2022. godinu;

- Godišnji izvještaj po članu 7 Konvencije o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i prometa protivpješadijskih mina i njihovom uništavanju (APLC), za 2022. godinu;
- Godišnja izjava u skladu sa Haškim kodeksom ponašanja protiv širenja balističkih projektila (HCOC), za 2022. godinu;
- Godišnji izvještaj u vezi sa informacijama o nacionalnim programima u zaštitne svrhe protiv hemijskog oružja, u skladu sa članom X Konvencije o hemijskom oružju (CWC), za 2022. godinu;
- Godišnji izvještaj o statusu nacionalne implementacije člana VII Konvencije o hemijskom naoružanju (CWC), za 2022. godinu;
- Izveštavanje u skladu sa članom VII Konvencije o zabrani kasetne municije, za 2022. godinu.

Crna Gora, kao zemlja članica Ujedinjenih nacija, u obavezi je da na godišnjem nivou dostavlja izvještaje o implementaciji UN konvencija, dok Ministarstvo iz svoje nadležnosti dostavlja izvještaje prema Ministarstvu vanjskih poslova, koje ih objedinjuje i proslijeđuje Stalnoj misiji Crne Gore pri UN i ostalim međunarodnim organizacijama u Ženevi.

U okviru saradnje sa Organizacijom za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) održani su susreti na visokom nivou, pa je 15.11.2023. godine upriličen susret ministra Dragana Krapovića i šefice Misije OEBS-a u Crnoj Gori ambasadorke Dominik Vag. Tom prilikom je konstatovana kvalitetna i sadržajna saradnja između Ministarstva i Misije OEBS-a u Crnoj Gori sa ciljem njenog daljeg razvijanja na obostranu korist i zadovoljstvo.

U skladu sa obavezama iz godišnjeg Kalendara izvještavanja prema OEBS-u, tokom 2023. godine, Ministarstvo je dostavilo Ministarstvu vanjskih poslova, u skladu sa utvrđenim rokovima sljedeće Informacije/Izveštaje:

- Godišnju Informaciju o planiranju odbrane Crne Gore za 2023. godinu;
- Godišnji odgovor na OEBS-ov Upitnik o Kodeksu ponašanja u političko – vojnim aspektima bezbjednosti iz nadležnosti Ministarstva za 2022. godinu;
- Godišnji izvještaj o transferu malog i lakog naoružanja (SALW) kao i konvencionalnog naoružanja (CAT) za 2022. godinu;
- Godišnji izvještaj o protiv-pješadijskim minama „APLM“ za 2022. godinu;
- Godišnji odgovor na Upitnik o SALW-u i SCA za 2022. godinu;
- Godišnji odgovor na Upitnik o APLM za 2022. godinu.

3.2.2 Implementacija „Bečkog dokumenta 2011“ (BD11)

Po Bečkom dokumentu 2011, svaka država članica OEBS-a u obavezi je da u jednoj kalendarskoj godini prihvati tri kvote za inspekciju specifičnog područja na svojoj teritoriji i jednu kvotu za evaluacijsku posjetu, takođe na svojoj teritoriji. Kvote predstavljaju broj inspekcija i evaluacija i podijeljene su na aktivne i pasivne. U periodu od 04-07. april 2023. godine, u skladu sa „Bečkim dokumentom 2011“, Crna Gora je realizovala jednu aktivnu inspekciju specifičnog područja na Kipru. U toku 2023. godine nije bilo pasivnih inspekcija Specifičnog područja, niti pasivnih evaluacijskih posjeta na teritoriji Crne Gore.

3.2.3 Implementacija Sporazuma o podregionalnoj kontroli naoružanja (SPKN)

Svaka država članica OEBS-a u obavezi je da u jednoj kalendarskoj godini realizuje tri kvote za Inspekciju specifičnog područja i jednu kvotu za Evaluacijsku posjetu. Kvote predstavljaju broj Inspekcija i Evaluacija i podijeljene su na aktivne i pasivne. U periodu od 13-15. jun 2023. godine, u skladu sa SPKN, Crna Gora je realizovala jednu aktivnu inspekciju u Republici Srbiji. Takođe, u periodu 26-28. septembar, Crna Gora je realizovala jednu aktivnu inspekciju u Bosni i Hercegovini. U periodu 16-18. maj 2023. godine, Crna Gora je prihvatila inspekciju na svojoj teritoriji od strane Bosne i Hercegovine.

3.2.4 Centar za bezbjednosnu saradnju - RACVIAC

Predstavnici Ministarstva su tokom 2023. godine uzeli učešće na: vanrednom sastanku Multinacionalne savjetodavne grupe (MAG), 06. februara 2023. godine u VTC formatu (generalni direktor Direktorata za politiku odbrane general - major Rajko Pešić); 49. sastanku MAG-a, 25-26. aprila (generalni direktor Direktorata za politiku odbrane general - major Rajko Pešić) i sastanku kontakt osoba za RACVIAC, 25. maja (samostalni savjetnik I iz Direkcije za međunarodnu saradnju Direktorata za politiku odbrane, Predrag Lučić). Pored navedenog, službenici Ministarstva i pripadnici Vojske učestvovali su na više aktivnosti iz domena rodne ravnopravnosti, sajber bezbjednosti, hibridnih prijetnji, ABHO, Bečkog dokumenta i kontrole naoružanja.

3.2.5 Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (South East Defence Ministers Cooperation Process (SEDM))

Tokom godine održano je niz konferencija, sastanaka i obuka na kojima su učestvovali predstavnici Ministarstva. Sastanak ministara odbrane SEDM inicijative održan je u periodu od 21-23. novembar 2023. godine, u Ankari, Rep. Turska.

3.2.6 Balkanska medicinska namjenska jedinica (Balkan Medical Task Force (BMTF))

Tokom 2023. godine održani su redovni sastanci članova Upravnog odbora (4 sastanka) i Stalne organizacije zemalja BMTF, u kojima Crna Gora ima svoje predstavnike koji redovno prisustvuju sastancima, obukama i medicinskim konferencijama. Usaglašen je Memorandum o razumijevanju između Ministarstva i ITF Ustanove za jačanje ljudske bezbjednosti iz Republike Slovenije, u oblasti multinacionalne vojno-medicinske saradnje u okviru Balkanske namjenske medicinske jedinice (BMTF), na osnovu kojeg će Evropska unija Crnoj Gori, kao članici BMTF-a, donirati medicinska sredstva u iznosu do 700.000 EUR.

3.2.7 Američko-jadranska povelja A5

Tokom 2023. godine, Rep. Sjeverna Makedonija je predsjedavala Američko-jadranskom poveljom (A5). Nastavljen je aktivan doprinos jačanju regionalne saradnje i promovisanju evroatlantskih integracija zemalja regiona Zapadnog Balkana. U fokusu su bili dalji razvoj Koncepta za revitalizaciju Američko-jadranske povelje (A5), kao i zajedničko angažovanje u međunarodnim misijama.

U sklopu A5 inicijative, u Skoplju, održano je više sastanaka i to:

- sastanak A5 inicijative u formatu načelnika generalštabova, u periodu od 26-28. septembar 2023. godine;

- sastanak u formatu političkih direktora ministarstava odbrane država članica A5 inicijative, 19. oktobra 2023. godine;
- sastanak ministara odbrane zemalja članica i posmatrača Američko – jadranske povelje (A5), u periodu 15-16. novembar 2023. godine.

3.2.8 Odbrambena saradnja Srednje Evrope i Zapadnog Balkana (CEDC+)

U okviru češkog predsjedavanja inicijativom „Odbrambena saradnja država Srednje Evrope“ (Central European Defence Cooperation (CEDC)) uz učešće država Zapadnog Balkana, tokom 2023. godine, realizovana su dva sastanka predstavnika država članica i posmatrača inicijative - sastanak političkih direktora, 08-09. oktobar i sastanak na nivou ministara odbrane, 07-08. decembar 2023. godine. Oba sastanka su realizovana u Pragu, a delegacije je u oba slučaja predvodio generalni direktor Direktorata za politiku odbrane general - major Rajko Pešić. Ovogodišnji sastanci su realizovani objedinjeno sa sastankom inicijative Višegradaska grupa (V4), obzirom da dio država ima članstvo u obje inicijative.

Na osnovu pisma namjere za preuzimanje uloge domaćina budućeg Bezbjednosnog i odbrambenog koledža Zapadnog Balkana (Western Balkans Security & Defence College (WBSDC)), kao i pisma federalne ministarke odbrane Republike Austrije čijom sadržinom je izražena saglasnost u pogledu gore navedenog, 11-14. septembra 2023. godine realizovana je ekspertska posjeta austrijske delegacije, radi obilaska potencijalnih lokacija za formiranje WBSDC.

U toku godine, službenici Ministarstva i pripadnici Vojske učestvovali su na više aktivnosti u okviru programa predsjedavanja CEDC i to:

- Kurs podizanja svijesti o reagovanju u kriznim situacijama (1 lice);
- Konferencija o suprotstavljanju hibridnim uticajima u regionu Zapadnog Balkana (1 lice);
- Modul I Civilno-vojnog kursa upravljanja krizama (2 lica) i
- Radionica o Evropskom mirovnom instrumentu (1 lice).

Shodno preuzetim obavezama u okviru GRAC/KREMS formata (čije su članice: Republika Austrija, Crna Gora, Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Sjeverna Makedonija i Republika Srbija), u Crnoj Gori, u periodu 25-29. septembra u Baru, održan je Modul II Regionalnog strateškog kursa za rukovodioce (Regional Strategic Leadership Course 2023 (RSLC)), na kojem je uzela učešće jedna predstavnica Ministarstva (mr Sanela Đozgić, šefica Odsjeka za strateško planiranje odbrane u Direkciji za strateško planiranje odbrane Direktorata za politiku odbrane).

3.2.9 Inicijativa odbrambene saradnje (Defence Cooperation Initiative (DECI))

„Inicijativa odbrambene saradnje“ okuplja zemlje članice na nivou načelnika generalštabova. U 2023. godini održan je sastanak 05. oktobra u Zagrebu, Republika Hrvatska.

3.2.10 Godišnji brifing vojno-diplomatskih predstavnika

Godišnji brifing vojno - diplomatskih predstavnika akreditovanih u Crnoj Gori, održan je 05. oktobra 2023. godine u Ministarstvu. Tokom brifinga prisutni izaslanici odbrane imali su priliku da se upoznaju sa aktuelnim projektima i aktivnostima Vojske, koji se odnose na modernizaciju, usavršavanje i učešće u međunarodnim misijama i operacijama. Brifingu su prisustvovali izaslanici odbrane R. Albanije, K. Belgije, R. Francuske, R. Grčke, R. Hrvatske, Kanade, R.

Mađarske, SR Njemačke, R. Poljske, R. Rumunije, SAD-a, R. Slovenije, R. Srbije, R. Turske, Češke Rep. i Ujedinjenog Kraljevstva.

3.2.11 Saradnja sa NATO, međunarodne misije i operacije

Tokom 2023. godine održana su tri redovna sastanka Sjevernoatlantskog savjeta NATO (North Atlantic Council (NAC)) na nivou ministara odbrane. Na navedenim sastancima, koji su održani u februaru, junu i oktobru, 2023. godine, učestvovao je državni sekretar Ministarstva dr Krsto Perović. Sastanci su bili prilika da se razgovara o napretku koji je ostvaren na planu ispunjavanja zadataka sa agende Alijanse, a koji za cilj imaju dalje unapređenje sistema kolektivne odbrane. Takođe, razgovarano je i o ravnomjernoj podjeli tereta među saveznicama, projektovanju stabilnosti van granica Alijanse, kao i intenziviranju saradnje sa međunarodnim partnerima. Uzimajući u obzir opseg bezbjednosne krize na istočnim granicama Saveza, poseban fokus dat je na jačanju spremnosti Alijanse, odnosno njene sposobnosti da adekvatno odgovori na sve eventualne bezbjednosne izazove po evroatlantsko područje. Takođe, sastanci su bili prilika i da se iskaže snažna i nedvosmislena, kako politička, tako i praktična podrška Ukrajini. Pored navedenog, u julu 2023. godine, Perović je bio u sastavu crnogorske delegacije koja je učestvovala na Samitu Alijanse. Ovogodišnji Samit održan je u Viljnusu, a crnogorsku delegaciju predvodio je predsjednik Crne Gore.

Predsjednik Crne Gore i rukovodilac radom Ministarstva odbrane sastali su se, u maju 2023. godine, sa vrhovnim komandantom savezničkih snaga u Evropi generalom Tod Voltersom, koji je boravio u oproštajnoj posjeti Crnoj Gori. Tom prilikom, pozitivno su ocijenjena dostignuća Crne Gore tokom proteklih pet godina članstva u Alijansi, sa posebnim akcentom na prisustvo crnogorskih snaga u međunarodnim misijama i operacijama, kao i doprinos Crne Gore stabilnosti na istočnim granicama Alijanse.

U okviru saradnje sa NATO realizovani su brojni susreti na najvišem nivou između predstavnika Ministarstva i NATO, kao što slijedi:

- Ministar odbrane Dragan Krapović je, 13-14. decembra 2023. godine, boravio u prvoj zvaničnoj posjeti sjedištima Sjevernoatlantskog saveza i Evropske unije, u Briselu. Tom prilikom, ministar se sastao sa zamjenikom generalnog sekretara NATO Mirčeom Džoanom, predstavnicima zemalja Kvinte pri NATO, kao i sa zamjenikom generalnog sekretara za zajedničku bezbjednosnu i odbrambenu politiku i pružanje odgovora na krizne situacije u Evropskoj službi za vanjske poslove (EEAS) Šarlom Frizom. Posjeta je bila prilika da ministar iskaže snažnu posvećenost definisanim prioritetima u oblasti spoljne politike, odnosno kredibilnom članstvu u NATO savezu, integraciji u EU, ali i jačanju dobrosusjedskih odnosa;
- Ministar odbrane Dragan Krapović sastao se sa načelnikom štaba Vrhovne komande savezničkih snaga za Evropu njemačkim admiralom Joakimom Ruleom koji je, 24. novembra 2023. godine, boravio u posjeti Ministarstvu i Vojsci. Tokom susreta razgovarano je o aktuelnom procesu transformacije NATO, kao i novim planovima odbrane usvojenim od strane Alijanse;
- Ministar odbrane Dragan Krapović sastao se komandantom NATO savezničke komande za transformaciju (ACT) generalom Filipom Lavinjom koji je, u novembru 2023. godine, boravio u zvaničnoj posjeti Crnoj Gori;

- Rukovodilac radom Ministarstva odbrane Filip Adžić sastao sa komandantom Stalne NATO pomorske grupe 2 (Standing NATO Maritime Group (SNMG2)), kontraadmiralom Majklom Skotom Skiretom. Dva broda ove Grupe, američki i turski, su u luku Bar uplovila 24. januara 2023. godine. Tom prilikom, sagovornici su istakli važnost kontinuiranog djelovanja svih saveznica na očuvanju NATO vrijednosti, posebno imajući u vidu izmijenjene bezbjednosne prilike na evropskom tlu;
- Državni sekretar Ministarstva dr Krsto Perović je, 24 oktobra 2023. godine, posjetio bazu u Butmiru, Sarajevo, BiH, gdje se u odvojenim susretima sastao sa komandanticom NATO štaba u Sarajevu, brigadnom generalicom Pamelom Mekgaha i komandantom misije EUFOR „Althea“ general majorom Helmutom Habermajerom;
- Državni sekretar Ministarstva dr Krsto Perović boravio je, 13. oktobra 2023. godine, u posjeti Vrhovnoj komandi savezničkih snaga za Evropu (SHAPE), u Monsu. Tom prilikom, Perović je u dva odvojena susreta sa zamjenikom vrhovnog komandanta NATO snaga za Evropu (DSACEUR) admiralom serom Kitom Edvardom i načelnikom Štaba SHAPE admiralom Joakimom Ruleom, razgovarao o bezbjednosnoj situaciji u Evropi, sa posebnim osvrtom na region Zapadnog Balkana;
- Državni sekretar Ministarstva dr Krsto Perović bio je u sastavu delegacije koja je, 8. juna 2023. godine, boravila u posjeti Savezničkoj komandi za transformaciju (ACT) u Norfolku, SAD.
- Državni sekretar Ministarstva dr Krsto Perović sastao se sa zamjenikom načelnika Štaba za planove NATO Komande združenih snaga u Napulju (DCOS plans, JFCNP), general-majorom Džon Midom, koji je, 26. aprila 2023. godine, boravio u posjeti Ministarstvu odbrane. Cilj posjete bio je razmatranje modaliteta dalje odbrambene saradnje i operativnog planiranja Ministarstva i NATO Komande u Napulju;
- Degacija Ministarstva, na čelu sa državnim sekretarom dr Krstom Perović, tokom zvanične posjete Letoniji obišla je crnogorski kontingent koji je angažovan u okviru aktivnosti NATO „Ojačano istureno prisustvo“ (eFP). Tom prilikom, Perović je razgovarao sa komandantom Mehanizovane brigade Oružanih snaga Letonije i komandantom eFP brigade;
- Generalni direktor Direktorata za politiku odbrane general-major Rajko Pešić učestvovao je na sastancima NATO političkih direktora, koji su realizovani u aprilu i decembru 2023. godine, sa ciljem analize napretka koji su države ostvarile na planu sprovođenja ključnih politika Alijanse. Takođe, decembarski sastanak je bio prilika i da se razgovara o odlukama donijetim na Samitu u Viljnusu, kao i smjernicama za njihovu implemetaciju, a u cilju unapređenja cjelokupnog djelovanja NATO;
- Zamjenik pomoćnika generalnog sekretara NATO za politiku bezbjednosti i specijalni predstavnik generalnog sekretara NATO za Kavkaz i Centralnu Aziju Javier Kolomina boravio je u posjeti Crnoj Gori u novembru 2023. godine, u okviru obilaska NATO saveznica iz regiona Zapadnog Balkana. Tokom sastanka, sa načelnicom Direkcije za NATO i EU mr Radmilom Perović, razgovarano je o aktuelnim temama koje se tiču bezbjednosne situacije na globalnom planu, kao i narednim koracima koje će Alijansa sprovesti na planu očuvanja sveukupne evroatlantske stabilnosti.

U oktobru 2023. godine, u Beču je održan sastanak Koordinacionog borda grupe Koncepta okvirne nacije² (Framework Nation Concept (FNC)), na čijem se čelu nalazi Italija. Sastanak je bio prilika da se razgovara o planovima i aktivnostima koje je potrebno realizovati tokom naredne godine u cilju unapređenja međusobne saradnje u okviru FNC. Tokom sastanka, konstatovano je da će Crna Gora, kao odgovorna saveznica, nastaviti da doprinosi realizaciji ciljeva i zadataka ITA-FNC. Pored navedenog, u maju 2023. godine, u Italiji je održan sastanak direktora za razvoj sposobnosti (Capability Director Meeting) kojem su prisustvovali i predstavnici Ministarstva.

U junu 2023. godine izvršena je rotacija u okviru NATO Misije u Iraku (NMI)³ kada je, na period od šest mjeseci, upućen jedan pripadnik Vojske. Kada je riječ o regionalnom angažmanu, na Kosovu⁴ je, u oktobru 2023. godine, izvršena rotacija na poziciji štabnog oficira koji je angažovan u Komandi misije „KFOR“ u Prištini. Takođe, u aprilu i oktobru 2023. godine, u KFOR izvršene su rotacije na poziciji štabnog podoficira, kada je upućen po jedan pripadnik Vojske na period od šest mjeseci.

Krajem novembra 2023. godine upućen je jedan predstavnik Ministarstva u NATO Savjetodavni tim za vezu⁵ u Rep. Kosovo.

U skladu sa doprinosom NATO komandnoj strukturi, u decembru 2023. godine izvršena je rotacija na poziciji u Združenom NATO centru za vazdušne operacije (Combined Air Operations Center (CAOC)), Torehon, Pored navedene, Crna Gora popunjava i jednu poziciju u Savezničkoj komandi za operacije (Alied Command Operations (ACO)), u Monsu i jednu poziciju u Združenoj komandi snaga NATO u Napulju (Allied Joint Force Command (JFC)).

Pored NATO komandne strukture, Crna Gora doprinosi NATO strukturi snaga, kroz afilijaciju naših snaga u sastav većih savezničkih jedinica. Za doprinos NATO Response Force (NRF) 2023, u okviru CBRN (Chemical, Biological, Nuclear and Radioactive (CBRN)) jedinice Slovenije, Crna Gora je opredijelila CBRN tim (Upravljački tim za ublažavanje rizika od hemijskog, biološkog, nukleranog i radioaktivnog materijala) deklarisan za Zajedničku CBRN borbenu grupu/ „Joint CBRN Task Force“ pod komandom SR Njemačke.

Crna Gora je u novembru 2019. godine zaključila Memorandum o pristupanju NATO štabu za brzo raspoređivanje snaga veličine korpusa u Milanu (NATO Headquarters Rapid Deployable Corps Italy (HQ NRDC)), shodno kojem je jedan pripadnik Vojske upućen u Komandu korpusa na period od januara 2023. godine do 31. decembra 2024. godine.

---

² Crna Gora je postala članica italijanske FNC, u januaru 2019. godine, čime se, pored doprinosa strukturi snaga NATO, dodatno unaprjeđuje saradnja i razumijevanje sa savezničkim i partnerskim snagama, ali i otvaraju nove mogućnosti za zajedničko djelovanje u cilju doprinosa naporima EU i NATO.

³ Crna Gora ostaje posvećena pružanju doprinosa međunarodnom miru i bezbjednosti kroz angažman pripadnika Vojske u NATO misijama. Skupština Crne Gore je 17. decembra 2019. godine usvojila Predlog odluke o upućivanju pripadnika Vojske u NATO misiju u Republici Irak (NATO Mission in Iraq (NMI)), kojom je predviđeno angažovanje do dva pripadnika.

⁴ Angažman naših pripadnika na Kosovu se realizuje na osnovu odluke Skupštine Crne Gore donijete na sjednici od 5. jula 2018. godine.

⁵ Vlada Crna Gore je na sjednici, održanoj 9. septembra 2022. godine, donijela Odluku o upućivanju zaposlenih u Ministarstvu u NATO Savjetodavni tim za vezu (NATO Advisory and Liason Team (NALT)) u Republici Kosovo. Odlukom je predviđeno upućivanje do dva zaposlena, uz mogućnost rotacije.

Imajući u vidu aktivnosti Alijanse na planu daljeg jačanja politike odvratanja i odbrane i uopšte kolektivne odbrane, tokom 2023. godine nastavljen je aktivan u okviru NATO aktivnosti „Ojačano istureno prisustvo” (eFP), koji je započet u decembru 2018. godine. Crna Gora je u junu 2023. godine, u okviru borbene grupe u Letoniji, pod komandom Kanade, uputila Artiljerijsko odjeljenje u čijem sastavu je bilo 11 pripadnika Vojske. U decembru je raspoređena jedanaesta rotacija u okviru koje je angažovano Pješadijsko izviđačko odjeljenje od 11 pripadnika Vojske. Kontingent Vojske je 27. januara 2023. godine po prvi put upućen u borbenu grupu eVA⁶ u Bugarskoj, gdje je Italija okvirna nacija. Sljedeća rotacija izvršena je u julu 2023. godine, kada je upućen drugi kontingent od 36 pripadnika Vojske.

U cilju kontinuirane podrške NATO politikama i pomoći partnerskim državama, Ministarstvo je za 2023. godinu opredijelilo 50.000 EUR, i to: 10.000 EUR za doprinos sprovođenju aktivnosti Kancelarije Generalnog sekretara NATO za „Žene, mir i bezbjednost“ i 40.000 EUR Povjerilačkom fondu za Bosnu i Hercegovinu.

3.2.12 Značajne aktivnosti u skladu sa obavezama koje proizilaze iz procesa evropskih integracija

Ministarstvo je i tokom 2023. godine nastavilo sa sprovođenjem obaveza koje se odnose na proces pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji. Resor odbrane je učestvovao u pripremi I i II priloga Izveštaja Evropske komisije, kroz dostavljanje informacija, koje se odnose na Pregovaračko poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika. Riječ je o spektru aktivnosti koje se tiču saradnje sa međunarodnim organizacijama, učešća u međunarodnim misijama i operacijama, humanitarne pomoći, kontrole naoružanja, vježbi i obuka, upravljanje krizama i drugo; Pored političke posvećenosti EU agendi, Crna Gora je nastavila da pruža doprinos Zajedničkoj bezbjednosnoj i odbrambenoj politici (Common Security & Defence Policy (CSDP)), kroz kontribuciju EU misijama i operacijama. Dva oficira Vojske bila su angažovana u operaciji EU NAVFOR „ATALANTA“ (jedan u periodu februar-jul, a drugi u periodu jul-decembar 2023.godine) na brodovima Komande snaga (FHQ);

Tokom 2023. godine, najvažnije aktivnosti na visokom nivou bile su:

- sastanak ministra odbrane Dragana Krapovića sa ambasadoricom Evropske unije u Crnoj Gori Oanom Kristinom Popom i vojnim atašekom Evropske unije akreditovanim za Crnu Goru pukovnikom Pjetrom Mostardijem (Podgorica, 15.11.2023. godine);
- učešće rukovodioca radom Ministarstva odbrane Filipa Adžića na aktivnost „Šumanov forum za partnerstvo u domenu bezbjednosti i odbrane“ (Brisel, 20-21. mart 2023. godine);
- delegacija Evropske službe za vanjske poslove (European External Action Service (EEAS)) bila je u posjeti Ministarstvu, 30. novembra 2023. godine, a u cilju konkretizacije oblasti saradnje Crne Gore i Evropske unije u domenu odbrane, kroz Evropski mirovni

---

⁶ Kako se bezbjednosna situacija na istoku usložnjavala, na vanrednom Samitu NATO, 24. marta 2022. godine, donijeta je odluka da se dodatno ojača istočno krilo Alijanse u četiri zemlje (Bugarska, Slovačka, Mađarska i Rumunija), obrazovanjem borbenih grupa pod nazivom Enhanced Vigilance Activities (eVA) (aktivnosti Pojačane budnosti), odnosno NATO aktivnosti isturenih kopnenih snaga (Follow Land Forces (FLF)).

instrument (European Peace Facility (EPF)) u vidu Mjere pomoći za Crnu Goru za 2024. godinu;

- delegacija EUFOR-a posjetila je Ministarstvo u junu 2023. godine, a u fokusu posjete bila je saradnja po pitanju primjene Sporazuma o tranzitu između EUFOR i Crne Gore;
- predstavnici Ministarstva prisustvovali su sjednicama i učestvovali u radu radnih grupa za pripremu i vođenje pregovora Crne Gore sa EU za oblast pravne tekovine EU koja se odnosi na poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika; poglavlje 20 - preduzetništvo i industrijska politika i poglavlje 5 – javne nabavke. Ministarstvo je učestvovalo i u radu Operativnog tijela za sprovođenje Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore EU 2023 – 2026. godine (Strategija usvojena u julu 2023. godine), koja predstavlja strateški dokument Vlade za efikasno komuniciranje o procesu evropskih integracija Crne Gore;
- predstavnici Ministarstva uzeli su učešće na radionicama i kursovima u organizaciji međunarodnih institucija i zemalja partnera (CSDP Orientation Course, oktobar 2023. godine, Ohrid, Republika Sjeverna Makedonija; radionica „Implementacija EPF: od politike do prakse” 21-22. novembar 2023. godine, Prag, Češka Republika). Takođe, u skladu sa aktivnostima koje proizilaze iz Akcionog plana u okviru Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2023 – 2026. godinu, u novembru 2023. godine, predstavnici Ministarstva su studentima Fakulteta za državne i evropske studije održali predavanje na temu EU integracija, sa akcentom na doprinos Zajedničkoj bezbjednosnoj i odbrambenoj politici EU (EU Common Security & Defence Policy (CSDP)).

4. INTEGRITET U MINISTARSTVU I VOJSCI

Najznačajniji zadaci na polju integriteta u 2023. godini bili su: identifikovanje oblasti rizika, implementiranje mjera iz Plana integriteta u Ministarstvu i Vojsci, kao i saradnja sa nacionalnim i međunarodnim partnerima u oblasti izgradnje integriteta i prevencije korupcije.

I tokom 2023. godine nastavljena je saradnja sa partnerima, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. Agenciji za sprječavanje korupcije blagovremeno su dostavljeni: Izveštaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Plana integriteta za 2022. godinu, Registar sponzorstava i donacija i Registar poklona javnih funkcionera.

Ministarstvo je ove godine zvanično imenovalo i lica zadužena za prijavu i postupanje po prijavama na sumnje o mobingu u Ministarstvu. Po ovom pitanju, predstavnici Centra za integritet u sektoru odbrane Norveške (Centre for integrity in the defence sector(CIDS)), izradili su analizu koja podrazumijeva paralelna iskustva u ovoj oblasti između Crne Gore, zemalja regiona i zemalja članica NATO, odnosno: R. Srbije, R. Sjeverne Makedonije, R. Slovenije, R. Hrvatske, K. Španije i K. Norveške. Sa predstavnicama Ministarstva, imenovanim za rješavanje ovog pitanja, tokom 2023. godine održano je niz sastanaka.

U junu 2023. godine u okviru regionalnog projekta „Jačanje integriteta u sektoru odbrane i bezbjednosti“, koji sprovodi Ministarstvo odbrane Kraljevine Norveške, i Plana aktivnosti sa CIDS,

usvojena je Strategija za upravljanje ljudskim resursima u Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore i Akcioni plan za implementaciju Strategije. Kao prioritarna oblast iz Akcionog plana, izdvojena je izrada Funkcionalne analize organizacione strukture Ministarstva odbrane, a rok za njeno usvajanje je kraj I kvartala 2024. godine.

Uz podršku predstavnika CIDS, u decembru 2023. godine, održana je radionica iz oblasti javnih nabavki na temu „Istraživanja tržišta i planiranje javnih nabavki“. U maju 2023. godine u Oslu u Kraljevini Norveškoj, održan je seminar u okviru Godišnje disciplinske konferencije, na kojem su učešće uzele predstavnice Odjeljenja za integritet. Ovogodišnji seminar realizovan je u dva dijela i to: panel „Indikatori napretka integriteta: Studija slučaja - Integritet u Ukrajini u svijetlu ruske agresije“ i interaktivni trening na temu: „Podizanje svijesti zaposlenih u sektoru odbrane po pitanju etičkih dilema“. Glavni cilj seminara je podizanje svijesti o integritetu i prevenciji korupcije u sektoru odbrane i bezbjednosnom sektoru, kao i prepoznavanje ključnih instrumenata za mjerenje progressa u ovoj oblasti.

U drugoj polovini maja, u Podgorici, je održana regionalna radionica u oblasti izgradnje integriteta i prevencije korupcije u sektoru odbrane u organizaciji Ministarstva, Regionalnog centra za bezbjednosnu saradnju (Center for Security Cooperation (RACVIAC)) i Regionalne antikoruptionske inicijative (Regional Anti – Corruption Initiative (RAI)). Tema ove radionice bila je „Sukob interesa u sektoru odbrane“, sa ciljem podizanje svijesti o sukobu interesa u sektoru odbrane, kao i prepoznavanja pravnih rješenja neophodnih za njegovo rješavanje. Na radionici su, osim predstavnika Ministarstva, učestvovali i predstavnici Agencije za sprječavanje korupcije Crne Gore i Ministarstva vanjskih poslova. Takođe, učestvovali su i predstavnici ministarstava odbrane, pravde i agencija za sprječavanje korupcije iz zemalja regiona, kao i predstavnici regionalnih istraživačkih centara.

Obuke koje su organizovane tokom 2023. godine zasnivale su se na jačanju i izgradnji kapaciteta za izgradnju integriteta, u borbi protiv korupcije, dobrog upravljanja, javnih nabavki, izradi internih procedura za funkcionisanje sistema odbrane i slično. Partneri u kreiranju programa i realizaciji obuka u oblasti izgradnje integriteta i sprječavanju korupcije bili su: Agencija za sprječavanje korupcije i Uprava za ljudske resurse na nacionalnom nivou i CIDS na međunarodnom nivou. Organizovano je više internih obuka na temu izgradnje i jačanja integriteta i prevencije korupcije za zaposlene u Ministarstvu i Vojsci, a predavači su bili predstavnice Odjeljenja za integritet, koje su prethodno pohađale obuke za trenere u ovoj oblasti. Predstavnici Ministarstva učestvovali su na prethodno pomenutoj RACVIAC radionici u oblasti izgradnje integriteta i sprječavanja korupcije, na obuci Uprave za ljudske resurse na temu „Kontrola unutrašnjih mjera“ i na online obuci na temu „Ekspert prevencije i sprječavanja prevarnih radnji“ u organizaciji Instituta internih revizora Crne Gore i Crnogorskog edukativnog centra.

5. ODBRAMBENI RESURSI

Jedan od preduslova za efikasnu odbranu zemlje je postojanje stabilnih, održivih i adekvatnih resursa. Osnovni resursi sistema odbrane su ljudski i materijalni.

5.1 LJUDSKI RESURSI

U pogledu unaprjeđenja oblasti ljudskih resursa, posebno treba istaći da je donijeta nova Strategija upravljanja ljudskim resursima za period 2023-2027, sa Akcionim planom za 2023-2025. godinu, čiji je glavni strateški cilj: *Unaprijediti sistem upravljanja ljudskim resursima, u skladu sa savremenim međunarodnim standardima za privlačenje, profesionalni razvoj i zadržavanje kvalitetnih kadrova.*

Za ostvarenje ovog cilja, definisano je šest operativnih ciljeva, od kojih se tri odnose na privlačenje, zadržavanje i razvoj aktivnog vojnog personala, i to:

- Unaprijediti politiku privlačenja i zapošljavanja na osnovu načela profesionalnih sposobnosti;
- Unaprijediti proces karijernog razvoja u skladu sa propisima, potrebama službe, profesionalnim iskustvom i sposobnostima;
- Zadržati stručan kadar kritičnih specijalnosti putem sprovođenja efikasnih politika i programa personalne podrške zaposlenima.

5.1.1 Planiranje i razvoj ljudskih resursa

Vlada je na sjednici održanoj 22.07.2022. godine utvrdila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva odbrane, broj: 12-040/22-5194/6 od 26.7.2022. godine, koji je stupio na snagu 3.8.2022. godine. Ukupan broj sistematizovanih radnih mjesta predviđenih ovim pravilnikom je 260. Nadalje, Vlada je na sjednici održanoj 24.2.2023. godine utvrdila Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva odbrane, broj: 12-040/23-912/7 od 10.3.2023. godine, kojim su uglavnom izvršene dopune postojećih opisa poslova pojedinih radnih mjesta.

5.1.2 Usavršavanje profesionalnih vojnih lica

Pripadnici Ministarstva i Vojske su tokom 2023. godine pohađali različite programe usavršavanja i obuke, kako u zemlji, tako i na prestižnim vojno-obrazovnim institucijama savezničkih zemalja u inostranstvu.

5.1.3 Usavršavanje operativno-strategijskog nivoa

Usavršavanje operativno-strategijskog nivoa u toku 2023. godine završila su dva oficira, dok su dva oficira upućena na usavršavanje ovog nivoa u akademskoj 2023/2024. godini.

5.1.4 Usavršavanje komandno-štabnog nivoa

Usavršavanje komandno-štabnog nivoa u toku 2023. godine završila su četiri oficira, dok su četiri oficira upućena na usavršavanje ovog nivoa u akademskoj 2023/2024. godini.

5.1.5 Ostali oficirski karijerni kursevi

Osnovne oficirske kurseve u toku 2023. godine završilo je sedam oficira.

Kapetanske karijerne kurseve u toku 2023. godine završila su tri oficira, dok su u akademskoj 2023/2024. godini na iste upućena dva oficira.

5.1.6 Specijalistička i postdiplomska usavršavanja

U toku 2023. godine dva oficira su završila usavršavanje na magistarskim studijama iz oblasti vojno-pomorskih nauka na Pomorskoj vojnoj akademiji u Rep. Italiji.

Na specijalizaciji iz oblasti medicinskih nauka nalazi se pet oficira/ki, dok je u 2023. godini na specijalizaciju upućen jedan oficir - doktor medicine. U toku 2023. godine dva oficira - doktora medicine su završila specijalizaciju.

5.1.7 Podoficirska usavršavanja

Napredni podoficirski kurs završilo je 18 podoficira/ki. Visoku podoficirsku školu završio je jedan podoficir, dok su dva podoficira u 2023. godini upućena na ovaj nivo usavršavanja.

Na obukama koje su realizovane u organizaciji Uprave za ljudske resurse u toku 2023. godine prisustvovalo je pet pripadnika Vojske.

5.1.8 Stručno usavršavanje državnih službenika i namještenika

Na aktivnosti stručnog usavršavanja u inostranstvu tokom 2023. godine bilo je upućeno 22 lica, dok je na aktivnosti stručnog usavršavanja u zemlji tokom godine upućeno 14 lica. Obuke sprovedene u organizaciji Uprave za ljudske resurse u 2023. godini pohađala su 22 državna službenika. U toku 2023. godine realizovano je 13 internih obuka na kojima je učestvovalo 135 lica zaposlenih u Ministarstvu i sa istim će se nastaviti i u 2024. godini.

5.1.9 Izučavanje stranih jezika

U Ministarstvu se planski i kontinuirano vrši izučavanje stranih jezika i to: engleskog, francuskog i italijanskog jezika, sa posebnim akcentom na izučavanje engleskog jezika, kao jednog od NATO ciljeva sposobnosti, što ima važnu ulogu u procesu sticanja znanja, vještina i izgradnje sposobnosti lica u službi u Vojsci i preduslova dostizanja zahtijevanog nivoa interoperabilnosti za rad na savezničkom nivou i u međunarodnom okruženju. Obavezu učenja stranih jezika imala su lica koja se upućuju na usavršavanje komandno-štabnog, odnosno generalštabnog nivoa, kao i na vojno-diplomatske dužnosti u inostranstvu, međunarodne misije i operacije, kao i pripadnici jedinica deklariranih za kolektivnu odbranu. U toku 2023. godine pripadnici Ministarstva i Vojske pohađali su kurseve engleskog, francuskog i italijanskog jezika. Pohađanje obuke engleskog jezika za pripadnike Ministarstva i Vojske organizovano je od strane Centra za obuku Vojske i to: kratki specijalistički kurs (iz oblasti pravne terminologije) za pet lica, kratki specijalistički kurs (iz oblasti unapređivanja vještine govora) za osam polaznika i dva intenzivna kursa - viši početni nivo (opšti engleski jezik) za 17 lica. Takođe, organizovano je i pohađanje kurseva engleskog jezika u inostranstvu, koje je tokom 2023. godine pohađalo ukupno devet lica i to: jedno lice u Republici Poljskoj, tri u Republici Hrvatskoj i pet u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Kurs francuskog jezika pohađalo je šest pripadnika Ministarstva, dok su kurs italijanskog jezika pohađala četiri lica.

5.1.10 Obrazovanje kadeta

Ministarstvo je u 2023. godini uputilo 6 kadeta/kinja (četiri muškarca i dvije žene) na obrazovanje na vojnim akademijama u Republici Grčkoj, Republici Sjevernoj Makedoniji i Republici Italiji.

Trenutno se na vojnim akademijama u inostranstvu obrazuje 50 kadeta/kinja, i to: u Sjedinjenim Američkim Državama (četiri kadeta), Republici Grčkoj (16 kadeta/kinja), Republici Italiji (četiri kadeta/kinje), Republici Austriji (tri kadeta/kinje), Republici Hrvatskoj (9 kadeta/kinja) i Republici

Sjevernoj Makedoniji (14 kadeta/kinja). Kada je u pitanju rodna zastupljenost, na vojnim akademijama u inostranstvu se trenutno obrazuje 38 kadeta i 12 kadetkinja. U 2023. godini obrazovanje na vojnim akademijama završilo je 11 kadeta/kinja (7 muškaraca i 4 žene).

5.1.11 Organizacijsko-formacijske promjene u 2023. godini

Shodno Odluci o izmjeni Odluke o organizacijsko-formacijskoj strukturi i veličini Vojske Crne Gore broj 07-6009 od 22. septembra 2022. godine, u prvoj polovini 2023. godine, donijeti su osnovni kriterijumi za određivanje formacijskih elemenata oficira, podoficira i civilnih lica za Generalštab, jedinice Vojske i Ministarstvo, kao i izmjene i dopune formacija tri samostalne jedinice Vojske nivoa čete, kao i izmjene i dopune formacija Generalštaba Vojske i drugih jedinica.

Budući da je Zakonom o dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, propisano da se u poseban staž uračunava vrijeme provedeno na odsluženju vojnog roka, izdato je preko 6.000 uvjerenja, shodno Zakonu o upravnom postupku. U toku je digitalizacija i formiranje elektronske baze podataka, odnosno skeniranje preuzetih jediničnih i matičnih kartona vojnih obveznika od strane bivših vojno-teritorijalnih organa za 21 opštinu.

5.1.12 Preporuke za unaprjeđenje djelovanja u oblasti planiranja ljudskih resursa na osnovu analiza najboljih praksi u NATO, EU i zemljama regiona, tokom 2023. godine

Na osnovu analiza odbrambenih sistema NATO, EU i zemalja regiona, Ministarstvo je uvelo kao praksu popunjavanje izlaznih upitnika za lica koja napuštaju sistem, a u cilju praćenja faktora koji utiču na odliv kadra radi sagledavanja preporuka koje će služiti u svrhu unaprjeđenja budućih procesa rada, organizacione klime i u krajnjem zadržavanja kvalitetnih kadrova.

Ažuriran je Program uvođenja u posao novozaposlenih službenika/ca u Ministarstvu, iz razloga što inicijalna iskustva novozaposlenih, u susretu sa jednom organizacijom i postojećim uslovima rada, u velikoj mjeri mogu uticati na cjelokupan profesionalni razvoj i određuju njegov kasniji odnos prema toj organizaciji, kvalitet njegovog rada, a u krajnjem i samu uspješnost u konkretnom poslu. Na osnovu donesenih Smjernica za rodno-senzitivno izvještavanje i u 2023. godini, je izrađena Rodna analiza u dijelu upravljanja ljudskim resursima za 2022. godinu, u sklopu koje su date preporuke za unaprjeđenje stanja u pojedinačnim segmentima, koje su proslijeđene donosiocima odluka. Nastavilo se sa praksom godišnje analize apsentizma i trogodišnje uporedne analize za Ministarstvo i Vojsku, radi identifikovanja stanja i preduzetih mjera, s ciljem preveniranja širih razmjera ove pojave, kao i prepoznavanja i sprječavanja eventualne zloupotrebe ovog prava.

5.1.13 Nacrti planova i programa kojima se godišnje projektuju i usmjeravaju mjere na zapošljavanju i odlivu kadrova iz Ministarstva i Vojske doneseni u 2023. godini

Kadrovski plan za 2023. godinu Ministarstva odbrane je pripremljen u skladu sa Zakonom o državnim službenicima i namještenicima („Službeni list Crne Gore“, br. 02/18, 34/19 i 08/21), Zakonom o budžetu Crne Gore za 2023. godinu („Službeni list Crne Gore“, br. 152/22 i 106/23), Uredbom o sadržaju, postupku i načinu pripreme i izmjene kadrovskog plana za organe državne uprave i službe Vlade („Službeni list Crne Gore“ br. 50/18) i smjernicama za izradu kadrovskog plana, a usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore, Zaključak Vlade broj: 07-100/23-1144/2 od 16. marta 2023. godine.

Takođe, u cilju usklađivanja priliva sa odlivom kadra i kontinuiranog predviđanja ovih kadrovskih procesa, a sve radi obezbjeđenja planirane brojne veličine, kvalifikacione i starosne strukture kadra, Ministarstvo donosi godišnji Plan kretanja kadra, koji je donesen i u 2023. godini.

5.1.14 Promotivne aktivnosti i projekti realizovani u cilju privlačenja kadrova za potrebe Vojske u toku 2023. godine

Planom promotivnih aktivnosti kao i Programom rada Ministarstva odbrane za 2023. godine, predviđeno je sprovođenje projekta „Ljetnji vojni kamp za mlade 2023“. Srednjoškolicima se na ovaj način pruža prilika da se oprobaju kao vojnici, kroz aktivnosti i druženje razvijaju osjećaj solidarnosti i drugarstva kao i da steknu znanja o ulozi i značaju Vojske u društvu i time jačaju interesovanje za vojni poziv i osjećaj patriotizma. Sedmi Ljetnji vojni kamp za mlade, realizovan je u periodu od 26. juna do 10. jula 2023. godine, na kome je učestvovalo 38 srednjoškolaca iz cijele Crne Gore, kao i pet srednjoškolaca iz Sjeverne Republike Makedonije, od čega 26 muškaraca i 17 žena. Tokom realizacije ljetnjeg vojnog kampa vršeno je vrednovanje rada polaznika na osnovu čega su odabrana tri najbolja učesnika, a to su: Pavle Gocevski, Strahinja Bajović i Marija Lalić.

U periodu od januara do aprila predstavnici Ministarstva obišli su 23 srednje škole gdje su održali prezentaciju sa ciljem informisanja učenika o mogućnostima obrazovanja na inostranim vojnim akademijama i vojnom pozivu uopšte. Sa ovom aktivnošću otpočelo se i u drugoj polovini novembra 2023. godine, i ista će biti nastavljena do kraja marta 2024. godine.

Predstavnici Ministarstva i Vojske učestvovali su na tri sajma i to: Sajam zapošljavanja „Tražite posao? Posao te traži!“ u „TC Big Fashion“ u Podgorici, Sajam obrazovanja u inostranstvu u „Hotelu Hilton“ u Podgorici, kao i Sajam sezonskog zapošljavanja mladih organizovanog u Opštini Bar. Tom prilikom oficiri Vojske prisutnima su predstavili mogućnost obrazovanja na inostranim vojnim akademijama, kao i prednosti obavljanja profesionalnog vojnog poziva.

U periodu od februara do maja 2023. godine u prostorijama Vojske realizovana je praktična nastava za 23 učenika JU Srednje elektrotehničke škole „Vaso Aligrudić“ iz Podgorice i 122 učenika JU Srednje stručne škole iz Bara, kojom prilikom su im pripadnici Vojske prenosili stručna znanja i iskustva. U sklopu praktične nastave realizovana je i vožnja na Školskom brodu „Jadran“.

U prvoj polovini godine realizovane su posjete po trgovima u sedam opština i to: Bar, Nikšić, Berane, Bijelo Polje, Podgorica, Cetinje i Tuzi. Građani su, kroz neposrednu komunikaciju sa predstavnicima Ministarstva, imali priliku da pitaju i da se informišu o dobrovoljnom služenju vojnog roka, zapošljavanju, projektima za mlade, rodnoj ravnopravnosti i obrazovanju na inostranim vojnim akademijama. Takođe, posjetioci su imali priliku da se upoznaju sa vojnom opremom.

U toku 2023. godine nastavljena je saradnja sa Savezom izviđača Crne Gore. Tako su predstavnici ovog saveza prisustvovali na aktivnosti „Samostalna ishrana u prirodi korišćenjem flore i faune“, koja je održana 4. jula 2023. godine, u selu Štitarica, a u okviru realizacije „Ljetnjeg vojnog kampa 2023“.

Takođe, predstavnik Vojske prilikom učešća na aktivnosti u organizaciji Saveza izviđača Crne Gore, u mjesecu septembru 2023. godine, članovima ove organizacije prezentovao je ulogu i zadatke Vojske, te predstavio mogućnosti koje Vojska pruža mladima.

5.1.15 Mjere i aktivnosti sprovedene u cilju približavanja vojnog poziva ženama tokom 2023. godine

Kako ženska populacija predstavlja posebnu ciljnu grupu prema kojoj su usmjerene promotivne aktivnosti Ministarstva, tako se, u cilju privlačenja kandidatkinja za službu u Vojsci, obrazovanje na inostranim vojnim akademijama ili stipendiranje na civilnim fakultetima, prilikom promovisanja ovih oglasa, koristi pozitivna reklama uz naglašavanje jednakih mogućnosti.

Ministarstvo je, tokom 2023. godine, sprovodilo niz promotivnih aktivnosti među kojima su: postavljanje posebnog štanda na temu rodne ravnopravnosti prilikom promocije vojnog poziva, emitovanje video spotova o ženama u Vojsci, promovisanje uspješnih žena profesionalnih vojnih lica kroz učešće u lokalnim i nacionalnim TV emisijama, intervjuisanjem u štampanim medijima, promovisanjem na društvenim mrežama Ministarstva i Vojske, učešćem profesionalnih pripadnica u humanitarnim akcijama, štampanjem i distribucijom promotivnog materijala za žene u sistemu odbrane i tome slično.

5.1.16 Najznačajniji projekti, mjere i aktivnosti sprovedeni u cilju unapređenja politike rodne ravnopravnosti tokom 2023. godine

U Ministarstvu i Vojsci uspostavljen je niz internih mehanizama koji su zaduženi za implementaciju politike rodne ravnopravnosti (koordinatorka za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu, savjetnica za rodna pitanja načelnika Generalštaba Vojske, državne službenice koje učestvuju u poslovima rodne ravnopravnosti, sertifikovani instruktori za rodnu ravnopravnost u Vojsci, kontakt osobe za poslove rodne ravnopravnosti u jedinicama Vojske).

Za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti značajno je istaći da Ministarstvo, ima nadležnost za praćenje i izvještavanje o sprovođenju akcionih planova za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost. S tim u vezi, Vlada je, u maju 2023. godine, usvojila Završni izvještaj o realizaciji aktivnosti iz Akcionog plana za primjenu Rezolucije SBUN 1325 za četvorogodišnji period (2019-2022), dok je u završnoj fazi donošenje novog dokumenta odnosno Strategije imlementacije Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost i njoj pratećih rezolucija za period 2024-2027 sa Akcionim planom za 2024-2025. godinu. Predstavnice Ministarstva, aktivno učestvuju u radnim grupama zaduženim za izradu i praćenje sprovođenja aktivnosti iz Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti (2021-2025) i Strategije razvoja ženskog preduzetništva (2021-2024).

U cilju nastavka jačanja internih mehanizama za implementaciju politika rodne ravnopravnosti, Ministarstvo je i u 2023. godini učestvovalo u regionalnom projektu „Jačanje rodne perspektive u ministarstvima odbrane i oružanim snagama zemalja Zapadnog Balkana“.

Najznačajnije aktivnosti i mjere koje su sprovedene u 2023. godini, prvenstveno se odnose na:

- donošenje internog Plana aktivnosti na sprovođenju politike rodne ravnopravnosti i Rezolucije SBUN 1325 za 2023. godinu;
- izradu Analize potreba za obukama iz oblasti rodne ravnopravnosti u Vojsci Crne Gore;
- izradu Analize prosječnog vremena koje žene i muškarci provedu u jednom činu u Vojsci;
- povećanje broja sertifikovanih rodnih trenera, pa ih je trenutno 16;

- preduzimanje aktivnosti na izradi novog Kadrovskog informacionog sistema, u sklopu kojeg je uvršteno i rodno senzitivno izvještavanje;
- dva visoko pozicionirana oficira Vojske, uz podršku UNDP SEESAC-a, učestvovala u programu „Mentorstvo za rodnu ravnopravnost“;
- održan prvi regionalni sastanak rodni savjetnica u oružanim snagama i koordinatorke za rodnu ravnopravnost u ministarstvima odbrane zemalja Zapadnog Balkana;
- uz podršku UNDP SEESAC, izrađen je nacrt online kursa o temama iz oblasti rodne ravnopravnosti. U izradi nacrta su učestvovali predstavnici/ce sve četiri države regiona koje su uključene u projekat, kao i eksperti iz SEESAC tima.
- realizovan sedmi regionalni sastanak Mreže rodni trenera ministarstava odbrane i oružanih snaga zemalja Zapadnog Balkana;
- održana regionalna panel diskusija o rodno odgovornom liderstvu, u organizaciji UNDP SEESAC-a;
- interni Vodič za sprječavanje diskriminacije, seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja u Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore predstavljen licima na komandnim dužnostima u svim jedinicama Vojske;
- izrađen Priručnik o standardizaciji obuka iz oblasti roda i rodne ravnopravnosti u Vojsci (uz podršku UNDP SEESAC) i organizovana njegova prezentacija komandnom kadru u Vojsci, kao i predstavnicima institucija bezbjednosti, kao i Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore.

Kontinuiranim sprovođenjem aktivnosti iz AP za R SBUN 1325, s fokusom na žensku populaciju, kao posebnu ciljnu grupu, doprinijelo se značajnom povećanju procenta zastupljenosti žena profesionalnih vojnih lica, pa tako, imamo čak 10,54% žena profesionalnih vojnih lica.

5.1.17 Unapređenja i prestanak radnog odnosa

U toku 2023. godine nije bilo redovnog, ni vanrednog unapređivanja profesionalnih vojnih lica. U toku je postupak za redovno unapređivanje za 124 lica (od čega 58 oficira i 66 podoficira) i vanredno za 6 lica (od čega dva oficira i četiri podoficira). U Vojsci je prestala služba za 58 lica, odnosno 7 državnih službenika Ministarstva.

5.1.18 Organizacijsko-formacijske promjene u 2023. godini

Shodno Odluci o izmjeni Odluke o organizacijsko-formacijskoj strukturi i veličini Vojske Crne Gore broj 07-6009 od 22. septembra 2022. godine, u prvoj polovini 2023. godine, doneseni su osnovni kriterijumi za određivanje formacijskih elemenata oficira, podoficira i civilnih lica za Generalštab Vojske, jedinice Vojske i Ministarstvo, izmjene i dopune formacija Generalštaba Vojske i tri samostalne jedinice Vojske nivoa čete, kao i izmjene i dopune formacija drugih jedinica. Budući da je Zakonom o dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, propisano da se u poseban staž uračunava vrijeme provedeno na odsluženju vojnog roka, izdato je preko 6.000 uvjerenja, shodno Zakonu o upravnom postupku. U toku je digitalizacija i formiranje elektronske baze podataka, odnosno skeniranje preuzetih jediničnih i matičnih kartona vojnih obveznika od strane bivših vojno-teritorijalnih organa za 21 opštinu.

5.1.19 Poslovi postupanja pred nadležnim organima

U 2023. godini (do 7.12.2023. godine) podneseno je ukupno 596 tužbenih zahtjeva, od kojih su 22 usvojena, jedan odbijen, 8 povučeno i 565 postupaka je u toku.

5.1.20 Stambena pitanja

Sagledavajući ozbiljnost i složenost pravne situacije decenijskog problema koji se odnosi na raspodjelu stanova po Oglasu br.805-4333/10-2 od 20.05.2010. godine, odnosno donošenja rješenja o dodjeli stanova za profesionalna vojna lica i civilna lica u službi u Vojsci, Ministarstvo je obrazovalo Radnu grupu za unapređenje modela stambenog zbrinjavanja ovih kategorija lica, koja je utvrdila činjenično stanje, izvršila analizu presuda, donesenih u postupcima po tužbama lica-učesnika oglasa i sačinila Informaciju sa predlogom mjera. Na osnovu navedene informacije, Ministarstvo je dostavilo Vladi Informaciju u vezi sa raspodjelom stanova po Oglasu od 20.05.2010. godine, koju je Vlada usvojila na sjednici od 19.10.2023. godine i donijela Zaključke br.07-810/23-109/3, kojima je zadužila Ministarstvo da okonča postupak rangiranja profesionalnih vojnih lica i civilnih lica koji su stekli pravo na stan, kao i da u saradnji sa Ministarstvom finansija i Zaštitnikom imovinsko-pravnih interesa Crne Gore formira interresornu radnu grupu, koja će sagledati nedostajuće resurse i modele za obeštećenje lica za koje je utvrđeno da su imala pravo na dodjelu stana, a nijesu riješila svoje stambene potrebe.

Takođe, Ministarstvo je u cilju izvršenja obaveze po pravosnažnoj presudi Osnovnog suda u Kotoru P.br. 1565/19/16 od 20.01.2019. godine, kojom je Ministarstvo obavezano da izvrši obavezu preuzetu iz Ugovora o zamjeni nepokretnih stvari od 12.12.2002. godine, zaključenog između Saveznog ministarstva za odbranu SRJ i Srpske pravoslavne crkve, Mitropolije crnogorsko-primorske, tako što će riješiti stambeni status lica koja koriste 13 objekata (vlasništvo navedene mitropolije) i iseliti sva lica iz navedenih objekata, kako bi objekte predalo Mitropoliji crnogorsko-primorskoj na nesmetano raspolaganje. Kako Ministarstvo nije bilo u mogućnosti da samostalno ispuni obavezu iz naznačene presude, to je Vladi Crne Gore dostavilo Informaciju o potrebi trajnog rješavanja imovinsko-pravnih odnosa na lokaciji „Ostrvo cvijeća” u Tivtu, između Ministarstva odbrane i Srpske pravoslavne crkve - Mitropolije crnogorsko-primorske, koju je Vlada usvojila na sjednici od 03.08.2023. godine i donijela Zaključke od 5.9.2023. godine, kojom su zaduženi Ministarstvo odbrane, Ministarstvo finansija i Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore da preduzmu sve aktivnosti u cilju realizacije obaveza iz Ugovora o zamjeni nepokretnih stvari od 12.12.2002. godine, kao i da Ministarstvo obrazuje interresorni radni tim od predstavnika Ministarstva odbrane, Ministarstva finansija, Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva finansija-Uprave za katastar i državnu imovinu i Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa Crne Gore, koji će izvršiti uvid u kompletnu dokumentaciju formiranu u predmetu rješavanja imovinsko-pravnih odnosa na lokaciji „Ostrvo cvijeća” u Tivtu, utvrditi stvarno činjenično stanje i predložiti Vladi način realizacije obaveze da se riješi stambeni status lica koja koriste 13 objekata na lokaciji „Ostrvo cvijeća“.

U vezi sa predmetnim Zaključcima Vlade, Ministarstvo preduzima mjere koje se odnose na donošenje rješenja o obrazovanju interresorne radne grupe, odnosno interresornog radnog tima.

5.2 BUDŽET ODBRANE⁷

5.2.1 *Odobrena sredstva*

Ministarstvo je raspolagalo sredstvima u ukupnom iznosu 71.482.950,17 EUR, od kojih su sredstva iz opštih prihoda iznosila 69.482.950,17 EUR, dok su preostala sredstva u iznosu 2.000.000,00 EUR odobrena iz sopstvenih prihoda, odnosno do visine njihovog ostvarenja. Odobrena sredstva u 2023. godini planirana su da, pored finansiranja tekućih obaveza, obezbijede i ulaganja u opremu i modernizaciju Ministarstva i Vojske. Pored navedenog sa odobrenim sredstvima obezbijeđeno je i ispunjavanje međunarodnih obaveza na polju izgradnje i očuvanja mira na regionalnom i globalnom nivou, kao i obaveza iz punopravnog članstva u NATO.

5.2.2 *Realizacija budžeta*

Od ukupno raspoloživih sredstava iz opštih prihoda, realizacija budžeta Ministarstva na kraju 2023. godine iznosi 64.830.900,49 EUR odnosno 93,30%.

Pored sredstava iz opštih prihoda, odredbama člana 6 Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu, odobreno je i namjensko korišćenje sopstvenih prihoda do iznosa od 2.000.000 EUR.

Na dan 31.12.2023. godine iz ovog izvora finansiranja ostvareno je 582.346,43 EUR ili 29,12 % odobrenog iznosa, od kojih je realizovano 582.322,00 EUR ili 99,99 % ostvarenih sredstava. Korišćenje sopstvenih prihoda je dalo doprinos ispunjavanju međunarodno priznatih obaveza, realizacije mjera i aktivnosti iz punopravnog članstva Crne Gore u NATO i realizacije ciljeva sposobnosti i opremanje Vojske u skladu sa NATO standardima.

Na ime izdataka za opremanje i izgradnju Vojske u 2023. godini, Ministarstvo je raspolagalo sredstvima u ukupnom iznosu 6.962.125,00 EUR, iz opštih prihoda budžeta. Utrošak sredstava na kraju izvještajnog perioda iznosi 6.725.284,43 EUR ili 96,60%. Sredstva su utrošena za nabavku bespilotnih letjelica i simulatora za JLTV vozila, opreme za deklarisanu snagu, nabavku balističke opreme, nabavka vojne uniforme za pripadnike Vojske, opreme za sajber odbranu, kao i finansiranje realizacije partnerskih ciljeva i opremanja Vojske u skladu sa NATO standardima.

Uzimajući u obzir rate na ime otplate kredita za nabavku oklopnih vozila i helikoptera, a koje otplaćuje Ministarstvo finansija, učešće izdataka za opremanje i modernizaciju po NATO metodologiji obračuna troškova je 24%, u odnosu na sredstva izdvojena za sektor odbrane u 2023. godini.

U strukturi ukupno utrošenih sredstava Ministarstva u 2023. godini od 65.413.222,49 EUR (od čega iz opštih prihoda je utrošeno 64.830.900,49 EUR, dok je iz sopstvenih prihoda utrošeno 582.322,00 EUR) učešće personalnih izdataka iznosi 57,43%, tekućih izdataka 28,37%, kapitalnih izdataka 12,83% i obaveza iz prethodnog perioda 1,37%.

---

⁷ Prilog broj 2, ovog Izveštaja.

5.3 MATERIJALNI RESURSI

Prilikom planiranja strukture budžetskih sredstava za opremanje i modernizaciju Vojske, težilo se dostizanju pozitivnih trendova i obaveza, u skladu sa NATO agendom i smjernicama.

U toku 2023. godine aktivnosti Ministarstva bile su usmjerena na:

- Proces nabavke lako oklopljenih patrolnih vozila sa odgovarajućim borbenim sredstvima i sistemima za potrebe deklariranih jedinica Vojske;
- Opremanje jedinica Vojske drugom savremenom opremom;
- Učešće u pripremi i sprovođenju javnih nabavki, u skladu sa planovima;
- Rješavanje viškova naoružanja i vojne opreme;
- Održavanje zahtijevanog nivoa ispravnosti vojne tehnike i opreme;
- Realizacija međunarodnih aktivnosti iz oblasti logistike, sa težištem na dostizanju NATO ciljeva sposobnosti;
- Pružanje podrške realizaciji donacija na nivou Ministarstva.

5.3.1 Opremanje Vojske

Fokus Ministarstva u dijelu opremanja Vojske je bio na opremanju deklariranih jedinica u skladu sa Strategijskim pregledom odbrane (SDR), Dugoročnim planom razvoja odbrane (DPRO) 2019-2028, Ciljevima sposobnosti i razvojem kapaciteta na nacionalnom nivou.

U cilju opremanja deklariranih jedinica Vojske, u skladu sa NATO ciljevima sposobnosti, u oktobru 2019. godine zaključen je ugovor sa Vladom SAD o nabavci 65 lako oklopljenih patrolnih vozila (LOPV/JLTV), putem postupka nabavke „Foreign Military Sales“ (FMS), vrijednosti 36.406.372 \$. U toku je realizacija pomenutog ugovora. Do sada je isporučeno ukupno 30 navedenih vozila sa dijelom radioničke opreme i alata. Ostatak isporuke se očekuje u toku 2024. godini.

Na osnovu Implementacionog sporazuma sa Vladom Države Izrael koji se odnosi na kupovinu 55 daljinski upravljivih oružnih stanica (Remote Controlled Weapon Station (RCWS)) i druge vojne opreme, u vrijednosti od 31.766.527,00 EUR, u prethodnom periodu isporučeno je 50 RCWS, dok se isporuka preostalih 5 RCWS, kao i ostale vojne opreme očekuje u periodu do kraja 2024. godine. Takođe, u skladu sa potpisanim sporazumom sa Vladom Države Izrael ugovorena je i nabavka minobacača 120 mm. Osim ovoga, sa Državom Izrael je u planu i realizacija nabavke protivoklopnih sistema „Spike“.

U skladu sa potpisanim sporazumom sa Vladom Rep. Slovenije, ugovorena je nabavka šest bespilotnih letjelica (isporuka se očekuje u maju 2024. godine), kao i simulatora za JLTV vozila.

U saradnji sa NATO Agencije za nabavke i podršku (NSPA), u toku je procedura za ustupanje na korišćenje „3D“ radara velikog dometa za nadzor vazdušnog prostora. Realizacija navedenog projekta je planirana do kraja 2025. godine.

Pored navedenog, tokom 2023. godine započeto je istraživanje tržišta za nabavku dva patrolna broda. Ova nabavka će se realizovati kroz postupak sporazuma dvije Vlade, odnosno Gov-to-Gov postupak (proces pregovaranja i usaglašavanja uslova za davanje konačnog predloga za potpisivanje sporazuma Vladi Crne Gore). Tokom 2023. godine Komisija je sačinila zapisnik za

tri ponude u skladu sa dobijenim Rješenjem Ministarstva odbrane. Takođe, jedan broj članova Komisije, kao i pripadnika akademske zajednice (penzionisana vojna lica) izvršili su obilazak francuske brodograđevne kompanije „KERSHIP“ i realizovali vožnju patrolnim brodom „OPV 60“ koje gradi ova kompanija. Od strane jednog broja članova Komisije izvršen je i obilazak broda „P-04“ OSUM koji je građen po projektu brodograđevne kompanije „DAMEN“ za potrebe Rep. Italije.

5.3.2 Remont i održavanje

Remont i održavanje sredstava naoružanja i vojne opreme izvršeni su planiranom dinamikom, u skladu sa raspoloživim finansijskim sredstvima:

- Izvršeno je kontrolno ispitivanja manevarske municije 7,62x39 mm za automatsku pušku M70 i manevarske municije 7,62x54 mm za mitraljez M84, čime je rok upotrebe produžen godinu dana;
- U vojnom objektu „Brezovik“ izvršen je kontrolno tehnički pregled na svim dehermetizovanim i inicijalnim ubojnim sredstvima i svim specijalnim upaljačima;
- Izvršen je kontrolno-tehnički pregled na svim količinama trupnih rezervi u jedinicama VCG, sredstvima na upotrebi i sredstvima u Nastavnom servisu;
- U analiziranom periodu, kroz OEBS projekat „Ublažavanje bezbjednosnih rizika za SALW/SCA u Crnoj Gori“, pripremljena je „Žuta knjiga“, koja sadrži klasifikacione podatke i UN brojeve ubojnih sredstava Vojske Crne Gore;
- U analiziranom periodu, kroz OEBS projekat „Ublažavanje bezbjednosnih rizika za SALW/SCA u Crnoj Gori“ urađeni su priručnici za proračunavanje dozvoljenih količina ubojnih sredstava (UbS), koja se mogu čuvati u skladišnim objektima skladišta: „Brezovik“, „Taraš“ i „Nova Lokacija“;
- Izvršeno je dislociranje ubojnih sredstava iz skladišta „Brezovik“ u skladište „Taraš“, u količini od 175 tona. S tim u vezi, sve rezerve TNT, mine „MRUD“, municija 23 mm, kao i sva novoproduzvana municija, smješteni su u skladište „Taraš“;
- U toku 2023. godine, kroz postupak nabavke, izvršena je isporuka sledećih ubojnih sredstava: 200 komada mina 120 mm M62P8 HE, TF za minobacač; snajperski metak 308 „Winchester“ (7,62X51) u količini od 18 000 komada; metak „338 Magnum“ (8,60x70) u količini od 10 000 komada; metak 12,7 mm „Browning“ u količini od 6 600 komada, kao i vježbovna sredstva: detonatorska električna kapisla u količini od 2500 komada i upaljač VBR75 u količini od 1000 komada;
- Vojska je pružila pomoć Glavnom gradu Podgorica u rješavanju problema privrednog eksploziva isteklih vremenskih resursa („Amonex 1“ u količini od 431 kg i „Amonex 3“ u količini od 2.088 kg) i izvršila isporuku pomenutih sredstava privrednom društvu „Poliex“ a.d. Berane.

5.3.3 Oправка i servisiranje motornih vozila i drugih tehničkih sredstava

U toku 2023. godine vršene su opravke i servisiranje motornih vozila, inženjerskih mašina, specijalnih vozila (dizalice, cisterne i dr.) i drugih tehničkih sredstava iz domena nižeg i višeg stepena održavanja, kao i nabavke akumulatora, pneumatika i rezervnih djelova.

Finansijski aspekti pomenutih ugovora su sljedeći:

- Održavanje motornih vozila: 164.893,00 EUR
- Održavanje inženjerskih mašina: 49.675,00 EUR
- Akumulatori: 17.000,00 EUR.

5.3.4 Nabavka, remont i održavanje sredstava Mornarice Vojske Crne Gore

U toku 2023. godine realizovano je tekuće održavanje plovni objekata u skladu sa Planom javnih nabavki Ministarstva za 2023. godinu, u ukupnom iznosu od 69.186,44EUR (bez PDV-a).

U 2023. godini zaključen je ugovor između Ministarstva i preduzeća „Adriatic 42“ Bijela u vezi dokovanja plovni objekata P-105 i PR-41 u iznosu 700.000,00EUR sa PDV-om. Takođe, zaključen je Okvirni sporazum za dokovanje i remont vojnih brodova u iznosu od 9,7 mil EUR.

5.3.5 Rješavanje viškova ubojnih sredstava (UbS)

Viškovi UbS

U 2023. godini količina UbS je smanjena za 133,93 tona i 59 komada naoružanja i drugih borbenih sredstava.

U 2023. godini nije vršeno uništavanje ubojnih sredstava.

U skladištima Vojske zaključno sa 31.12.2023. godine nalazi se 917,87 tone viškova ubojnih sredstava, od čega:

- 550,28 tone ubojnih sredstava su prodane, ali još nisu preuzete od strane komisionara i kupaca;
- 287,87 tona će preventivno biti uništeno u organizaciji Ministarstva;
- 64,73 tona je predmet uništavanje preko ITF organizacije;
- 15 tona će se koristiti za obuku.

Od 2006. godine do danas, viškovi ubojnih sredstava su smanjeni za 11.009,03 tone, a naoružanja i drugih borbenih sredstava za 66.416 komada.

Jedan od programa za eliminisanje viškova je projekat sa organizacijom⁸ za podršku „ITF Enhancing Human Security“ (ranije poznat kao „International Trust Fund“). Kroz ovaj program Ministarstvo je do sada uništilo 125,54 tone ubojnih sredstava Vojske.

Na osnovu zahtjeva Ministarstva iz decembra 2022. godine, predstavnici ITF organizacije su, u maju 2023. godine, informisali Ministarstvo o obezbijeđenim donatorskim sredstvima, što je uslovilo raspisivanje tendera za izbor najpovoljnijeg ponuđača. S tim u vezi, 05.09.2023. godine, prilikom otvaranja tendera za najpovoljnijeg ponuđača, izabrano je privredno društvo „Poliex“ a.d. Berane, sa kojim je ITF organizacija zaključila ugovor u novembru 2023. godine. Dinamičkim planom je predviđeno da se postupak neutralizaciji završi krajem marta 2024. godine.

Važno je napomenuti da ovaj program ima mogućnost dodavanja dodatnih količina viškova sredstava za uništavanje, kao i obezbjeđenja sigurnog skladištenja naoružanja i vojne opreme Vojske, u skladu sa obezbijeđenim novčanim sredstvima.

---

⁸ Vlada Crne Gore i ITF organizacija Republike Slovenije potpisali su 19. jula 2018. godine Memorandum o razumijevanju o protivmiskom djelovanju, uništavanju konvencionalnog naoružanja i fizičkoj bezbjednosti i upravljanju zalihama.

Prodaja naoružanja i vojne opreme

U skladu sa zaključenim ugovorima, komisionari i kupci su, tokom 2023. godine, preuzeli 133,93 tone ubojnih sredstava i 59 komada naoružanja i drugih borbenih sredstava, po osnovu kojeg je Ministarstvo prihodovalo 156.573,34 EUR.

5.3.6 Rješavanje pitanja prodaje otpisanih, neperspektivnih i viškova pokretnih sredstava

Motorna vozila

Prodaja suvišnih dotrajalih putničkih i terenskih motornih vozila Ministarstva i Vojske realizovana je kroz tri javna poziva za prikupljanje ponuda tokom 2023. godine.

Ukupno je na osnovu ova tri⁹ javna poziva prodato 19 vozila od 29, prihodovano je 39.987,75 EUR (39.387,75 EUR po ugovorima i 600 EUR zadržanog depozita zbog nepotpisivanja ugovora nakon izvršene licitacije). Procijenjena vrijednost prodatih i preuzetih vozila iznosila je 14 345,00 EUR.

Plovni objekti

Tokom 2023. godine dva plovna objekta su prodana kao sekundarna sirovina: „PV-17“ i „DBM-241“. Preuzimanje plovnog objekta „PV-17“ je izvršeno nakon postupka rezanja, dok je plovni objekat „DBM-241“ potonuo¹⁰ prije preuzimanja. Prihod ostvaren po ovom osnovu iznosi ukupno 50.661,65 EUR, pri čemu je naplaćeno 39.591,86 EUR, dok dva računa u ukupnom iznosu od 11.069,79 EUR još uvijek nisu izmirena.

Pored navedenog, izvjesna je prodaja dva plovna objekta kao sekundarna sirovina: „PN-27“ i „BRM-85“, a postupak je u završnoj fazi.

Sekundarne sirovine

Tokom 2023. godine u jedinicama Vojske su se realizovali postupci otpisa i pripremljena je ukupna količina sekundarnih sirovina koja se treba prodati ili predati uz nadoknadu, u zavisnosti od vrste sirovine (opasan ili neopasan otpad, odnosno, korisna ili nekorisna sirovina).

Za navedena otpisana sredstva neophodno je izvršiti procjenu vrijednosti sekundarnih sirovina, koja će se realizovati u narednom periodu.

---

⁹ Prva licitacija je izvršena 12.13. septembra 2023. godine na kojoj je prodato 10 vozila za ukupno 30.447,20 EUR, pri čemu je jedan kupac odustao od kupovine izlicitiranog vozila za 10.013,00 EUR, a depozit od 200 EUR je zadržan. Druga licitacija je izvršena 4-5. oktobra, 2023. godine, pri čemu je prodato jedno vozilo za 222,00 EUR, dok za drugo vozilo, čija prodaja nije realizovana do kraja, zadržan je depozit od 400 EUR. Treća licitacija je realizovana sa umanjenim cijenama dana 4-5. decembra 2022. godine (nakon dva javna poziva Ministarstvo je donijelo Odluku o smanjenju početnih cijena za 30 %), pri čemu je prodato 8 vozila i prihodovano 8.718,55 EUR.

¹⁰ U toku je priprema za dizanje plovnog objekta „DBM-241“ radi predaje kupcu.

5.3.7 Opšta logistika

Nabavka motornih vozila putem finansijskog lizinga

Rješenjem Ministarstva broj 0701-810/23-6842 od 04.08.2023. godine formirana je Radna grupa za sprovođenje analize i izradu predloga za nabavku usluge zakupa motornih vozila putem finansijskog lizinga. Radna grupa je realizovala ispitivanje tržišta u cilju definisanja obaveza dobavljača po pitanju održavanja, servisiranja, osiguranja, registracije vozila i drugih uslova. Na osnovu predloga Generalštaba Vojske i Službe za finansijske, opšte i pomoćne poslove, kao i dobijenih informacija sa tržišta, pokrenut je postupak nabavke predmetne usluge.

Nabavka goriva, maziva i drugih pratećih sredstava

Tokom 2023. godine ugovoreno je:

- Gorivo (veleprodaja): 749.999,99 EUR
- Gorivo (maloprodaja): 51.629,41 EUR

Nabavka usluge transporta i drugih usluga

Tokom 2023. godine ugovoreno je:

- Prevoz pripadnika Vojske: 529.954,74 EUR
- Tehnički pregled i registracija vozila: 24.795,48 EUR

Angažovanjem transportnih kapaciteta Vojske, ukupno je pređeno 1.466.985 kilometara i realizovano 29.626 moto-časnova. Utrošeno je 169.488 litara benzina i 163.626 litara eko-dizela.

Ishrana

Pripremanje hrane se realizuje u 5 vojničkih restorana, u kasarnama: „Knjaz Danilo“ Golubovci; „Milovan Šaranović“ Danilovgrad; „Breza“ Kolašin; „Vladimir Knežević Volođa“ Pljevlja i „Pero Četković“ Bar (od 1.maja). Na izdvojenim vojnim objektima, obezbjeđivani su artikli koji se mogu odloženo koristiti bez promjene svojstava (suhomesnati proizvodi, mliječni proizvodi, konzervisana hrana i sl.). Tokom 2023. godine, kad je riječ o nabavci artikala za ishranu Vojske, nije bilo problema na tržištu.

Najveći broj obroka hrane pripremao se u vojničkom restoranu na v.a. „Knjaz Danilo“. Hrana se pripremala za broj pripadnika u redovnom stanju, kao i za lica koje ishrana sleduje u skladu sa Pravilnikom o ishrani (delegacije, kursevi, obuka). Broj lica koji je koristio usluge ishrane na dnevnoj osnovi bio je između 100 i 300 pripadnika.

Hrana se pripremala i u restoranima u kasarnama „Vladimir Knežević Volođa“ Pljevlja i „Breza“ Kolašin. U ovim restoranima se vršilo pripremanje hrane za dežurne organe u Vojsci, kao i za pripadnike koji se nalaze na vježbama, terenima, obukama i slično. Prilikom ovih aktivnosti broj lica koji je koristio usluge ishrane na dnevnoj osnovi dostizao je i do 400 pripadnika.

Za ishranu pripadnika Vojske i pripadnika oružanih snaga savezničkih država, tokom njihovog boravka u Crnoj Gori, pripremljeno je i podijeljeno 209.888 obroka¹¹ i 136.392 dopuna u ishrani.

---

¹¹ Riječ je o: 75.790 doručaka, 68.932 ručaka, 55.233 večera, 12.933 suvih dnevnih obroka – SDO.

Uslužne djelatnosti

Tokom 2023. godine sproveden je četvorogodišnji Ugovor o zakupu¹² prostora za postavljanje samouslužnih aparata za tople i hladne napitke i konditorske proizvode u objektima Ministarstva i Vojske, koji je sklopljen sa kompanijom „Bel” d.o.o Podgorica. Zbog povećanog nivoa aktivnosti obezbijeđena je i mogućnost privremenog postavljanja aparata u pojedinim objektima.

Takođe, u 2023. godini, 41.759 kg posteljine i druge opreme bili su predmet uslužne djelatnosti pranja posteljine i druge opreme.

Uniforme i druga odjeća

U skladu sa Okvirnim sporazumom između Vlade Crne Gore i Vlade R. Turske, tokom 2023. godine, izvršena je isporuka maskirne uniforme i zaštitno radne odjeće za sanitetske radnike i logističare. Ukupan iznos ove isporuke je bio 703.128,90 EUR.

Takođe, po osnovu javnog tendera za nabavku odjeće za zaposlene, potpisana su dva ugovora i to sa preduzećem „Centroslavija” d.o.o ukupne vrijednosti 283.128,90 EUR i „Montenegro Defence Industry (MDI)” d.o.o. vrijednosti 63.545,00 EUR.

U 2023. godini iniciran je postupak sklapanja međuvladinog ugovora (Gov-to-Gov) sa R. Italijom za nabavku 1920 kompleta maskirne uniforme, po posebnom programu Vlade Italije. Ukupna vrijednost ovog ugovora iznosi 6,2 miliona EUR.

Logorska oprema

Krajem 2023. godine, Ministarstvo je pokrenulo postupak nabavke za logorsku opremu, ukupne vrijednosti 299.400,00 EUR (bez PDV). Tenderski postupak je u toku.

5.3.8 Međunarodne aktivnosti po logistici

Saradnja sa NATO

Razvoj sposobnosti strategijskog transporta

S obzirom da je potrebno rješavati pitanje strategijskog transporta za potrebe Vojske, nakon perioda istraživanja mogućnosti, ponudila su se nekoliko rješenja ovog pitanja:

- (1) kada snage Vojske učestvuju u međunarodnim mirovnim misijama i NATO aktivnostima kroz mehanizam „okvirna nacija” (Framework Nation), definišu se bilateralni ili multilateralni aranžmani sa tim nacijama;
- (2) učlanjenjem Crne Gore u međunarodne organizacije koje obezbjeđuju usluge strategijskog transporta, tipa NATO Usluge transporta (NATO Transportation Services (NTS)) ili međunarodno rješenje strateškog vazdušnog transporta (Strategic Airlift International Solution (SALIC)), Atinski multinacionalni koordinacioni centar za transport (Athens Multinational Shipping Coordination Centre (AMSCC)), itd.
- (3) angažovanjem nacionalnih institucija kao npr. „MonteCargo” ili „Air Montenegro”.

---

¹² Ugovor potpisan 2022. godine.

Razmatrajući navedena rješenja Ministarstvo je procijenilo da su NATO Usluge transporta (NATO Transportation Services (NTS)) najpovoljnija opcija za ostvarivanje sposobnosti strategijskog transporta, prije svega vazdušnog i pomorskog.

S tim u vezi, nedavno je uspostavljeno rješenje NATO Usluga transporta (NTS), čija prednost se ogleda u neplaćanju članarine za učešće u NTS, obzirom da se plaćanje vrši samo pri korišćenju NTS usluga. NTS pruža logističku podršku članicama NATO u transportu ljudi, opreme i zaliha. Glavne usluge uključuju vazdušni, pomorski i kopneni transport, upravljanje logistikom i razvoj infrastrukture. Provizije za transport variraju u zavisnosti od iznosa ugovora. Za korišćenje usluga, zemlja članica se obraća NATO Agenciji za nabavke i podršku (NSPA) sa zahtjevom za procjenu potreba i troškova. Troškovi usluga se dijele među zemljama članicama, a podrška može uključivati resurse, opremu, osoblje ili infrastrukturu.

U skladu sa navedenom procjenom Ministarstvo je pokrenulo proceduru pristupanja sporazumu o saradnji sa NATO Agencijom za nabavke i podršku (NSPA) kroz NTS. U toku je realizacija interne procedure za pribavljanje mišljenja od domaćih subjekata, nakon čega će se sporazum dostaviti Vladi na usvajanje.

Uspostavljanje saradnje sa željeznicom

Imajući u vidu obaveze Ministarstva u kontekstu implementacije NATO ciljeva sposobnosti¹³, odnosno izrade Kataloga sposobnosti Crne Gore (CAPCAT), 01.12.2023. godine upriličen je sastanak između predstavnika Ministarstva i kompanije „MonteCargo” A.D. Podgorica.

Tom prilikom dobijene su informacije o infrastrukturnoj željezničkoj povezanosti Crne Gore sa okruženjem, uz konstataciju da je riječ uglavnom o povezanosti sa R. Srbijom i donekle R. Albanijom¹⁴. U razmatranju je i povezivanje sa R. Hrvatskom, što podrazumijeva velika infrastrukturna ulaganja. „MonteCargo” A.D. Podgorica saglasno je da se eventualno potrebna infrastrukturna ulaganja realizuju apliciranjem za sredstva iz NATO Programa investiranja u bezbjednost (NATO Security Investment Programme (NSIP)).

Takođe, razgovarano je na temu uspostavljanja „stand-by” transportnog aranžmana između Ministarstva i nadležnih organa¹⁵ za željeznički saobraćaj, koji treba da obuhvati finansijske aspekte, bezbjednost transporta, efikasnost, kao i mjere za prevoz osjetljivog tereta, te prilagođavanje transporta vojnim potrebama. Razgovori na teme transporta opreme Vojske, kako na operativnom, tako i na strategijskom nivou će se nastaviti u narednom periodu.

Katalog sposobnosti (Capability Catalog (CAPCAT))

Crna Gora kao članica NATO razvija¹⁶ koncept podrške savezničkim snagama, kao zemlja domaćin (Host Nation Support (HNS)). S tim u vezi, Crna Gora je dužna da precizno definiše

---

¹³ NATO Cilj sposobnosti: Strategijski transport (transport na veće udaljenosti, uključujući željeznički transport).

¹⁴ Nakon završetka rekonstrukcije željeznice u Rep. Albaniji, kraj 2025. godine, očekuje se poboljšanje kompatibilnosti sistema.

¹⁵ Ministarstvo saobraćaja i pomorstva ili direktno sa nacionalnim kompanijama „MonteCargo” A.D. Podgorica, odnosno „Željezničke infrastrukture” (ŽICG).

¹⁶ U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore br. 07-6040 od 31.10.2019. godine.

kapacitete pojedinačnih organa državne uprave za odobravanje i upotrebu raspoloživih kapaciteta za HNS. Da bi se to uradilo, mogućnosti i kapaciteti Crne Gore za pružanje podrške savezničkim snagama na njenoj teritoriji (HNS) se evidentiraju i ažuriraju u Katalogu sposobnosti (Capability Catalog (CAPCAT)), koji je klasifikovan dokument.

Kako je Ministarstvo nosilac izrade Kataloga sposobnosti za Crnu Goru, tokom 2023. godine ostvarena je komunikacija sa relevantnim organima¹⁷, u cilju dobijanja i objedinjavanja podataka, te izrade Kataloga CAPCAT, koji je Ministarstvo, u junu 2023. godine, dostavilo Komandi NATO snaga u Evropi (Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)).

NATO Partnerstvo za operativno-logističku podršku (Operational Logistics Support Partnership (OLSP))¹⁸

Nakon održanog sastanka sa predstavnicima NSPA u martu 2023. godine, te sprovedene „cost/benefit“ analize, Ministarstvo je u novembru 2023. godine, uputilo zahtjev za pristupanje NATO Partnerstvu za operativno-logističku podršku (OLSP). Zahtjevom je zatraženo da Crna Gora prve dvije godine u partnerstvu provede u tzv. probnom periodu, kada ne snosi troškove članarine, a uživa benefite članstva, nakon čega bi se donijela konačna odluka o članstvu u OLSP mehanizam. Nabavke koje bi se realizovale kroz OLSP mehanizam odnosile bi se na nabavke za potrebe jedinica Vojske u mirnodopskim uslovima, ali i za njihovo angažovanje u međunarodnim misijama. U narednom periodu Ministarstvo očekuje pozitivan odgovor povodom upućenog zahtjeva.

Saradnja sa Zajedničkom Komandom za podršku i omogućavanje (Joint Support and Enablement Command (JSEC))

Od 14. do 16. novembra 2023. godine, delegacija Crne Gore učestvovala je na „Jesenjoj konferenciji RSN“ u NATO JSEC u Ulmu, Njemačka, sa predstavnicima 26 zemalja članica NATO-a i Švedske. Konferencija je bila fokusirana na funkciju „Enablement“ (prevod: „Potpuna podrška“ ili „Omogućavanje“) u NATO-u, koja uključuje logističku podršku, inženjeriju, unapređenje komandno-kontrolne strukture, obuku i razvoj snaga.

Razgovori sa JSEC-om obuhvatali su aktuelne međunarodne misije Vojske Crne Gore, status HNS-a u Crnoj Gori, kao i mogućnosti i perspektive unapređenja saradnje sa NATO-om po pitanju HNS-a i Potpune podrške. Između ostalog, zaključci konferencije upućuju na potrebu razvoja kolektivne logistike i stvaranja otpornog RSN-a (Mreže za jačanje i održavanje – Reinforcement and Sustainment Network), uključujući Pristup cijele vlade (WoG) i Pristup cijelog društva (WoS). Predlozi za Crnu Goru uključuju jačanje saradnje sa JSEC-om, razmatranje mogućnosti za apliciranje za sredstva NATO Programa investicioniranja u bezbjednosti (NATO Security Investment Programme (NSIP)), razvoj infrastrukture, reviziju Koncepta HNS-a CG i Doktrine

---

¹⁷ Ministarstvo odbrane/Generalštab Vojske Crne Gore, Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, Poreska uprava i Uprava carina.

¹⁸ OLSP je mehanizam saradnje članica Alijanse u okviru Agencije za podršku i nabavke (NSPA), koji omogućava saveznicama organizovanje zajedničke aktivnosti logističke podrške i usluga sa ciljem smanjivanja troškova i logističkog angažovanja. Putem OLSP mehanizma, zahtjevi više nacija se objedinjavaju i obezbjeđuje se njihovo rješavanje u okviru jednog ugovora za određena sredstva ili uslugu. Krajnji cilj ovog mehanizma je smanjivanje nabavne cijene određenog proizvoda/usluge, kao i postizanje najboljih uslova nabavke. Troškovi funkcionisanja OLSP se pokrivaju plaćanjem članarine saveznica koje su sastavni dio ovog NATO partnerstva.

logistike VCG u skladu sa novim zahtjevima, te razmatranje mogućnosti sačinjavanja Doktrine Potpune podrške („Enablement“).

Ostali oblici saradnje sa NATO u oblasti logistike

U okviru projekta „Smart Defence“ („Pametna odbrana“) u 2023. godini, Ministarstvo je uzelo učešće na sastancima NATO Inicijative odlučujuće municije za kopnenu vojsku (Land Battle Decisive Munitions (LBDM)), kao i na redovnim sastancima NATO Konferencije nacionalnih direktora za naoružanje (Conference of National Armaments Directors (CNAD)), Komiteta za logistiku (Logistics Committee (LC)), i dr.

Saradnja sa Organizacijom za evropsku bezbjednosnu saradnju (OEBS)/ (Organisation for European Security Cooperation (OSCE))

Ministarstvo sa Misijom OEBS u Crnoj Gori realizuje projekat „Ublažavanje bezbjednosnih rizika za SALW/SCA u Crnoj Gori“, koji je tokom 2023. godine dopunjen novim ciljem - unaprjeđenje infrastrukture skladišta ubojnih sredstava Vojske. Na osnovu navedenog pripremljeni su urbanističko-tehnički uslovi za skladište „Brezovik“, a nakon sprovedene tenderske procedure Misije OEBS u Crnoj Gori, za najboljeg ponuđača za izradu glavnog projekta za „Brezovik“ izabrana je firma „Bates“.

Takođe, u novembru 2023. godine, Misija OEBS u Crnoj Gori je nakon sprovedenog postupka nabavke dostavila Ministarstvu profakturu dva ADR vozila, kako bi se dobile sve potrebne dozvole od nadležnih institucija u Crnoj Gori i omogućio njihov nesmetan uvoz, odnosno isporuka Vojski.

Regionalni sastanak direktora za naoružanje i logistiku (Armaments and Logistics Cooperation Meeting (ALCM))

U periodu od 10. do 12. oktobra 2023. godine u Budvi, Ministarstvo je podržalo organizaciju 10. Regionalnog sastanka Direktora za naoružanje i logistiku (Armaments & Logistics Cooperation Meeting (ALCM)). Sastanku su prisustvovali predstavnici R. Austrije, Bosne i Hercegovine, R. Hrvatske, Crne Gore, Rep. Sjeverne Makedonije, R. Srbije i R. Slovenije.

Tom prilikom obrađene su teme: planiranje odbrambenog budžeta; modernizacija odbrambenih sistema i razvoj odbrambenih sposobnosti. Poseban akcenat je stavljen na uspostavljanje okvira zajedničke nabavke i razmjene najboljih praksi u logistici. Zaključak sastanka je bio na fonu nastavka i unaprjeđenja dijaloga i saradnje, uz odluku da domaćin narednog ALCM sastanka 2024. godine, bude Bosna i Hercegovina.

Bilateralna saradnja u oblasti logistike

Najvažnije aktivnosti po pitanju bilateralne saradnje u oblasti logistike u toku 2023. godine bile su:

- Intenzivna saradnja sa SAD na polju jačanja kapaciteta Vojske i donacija opreme u višemilionskom iznosu;
- Posjete Ministarstvu odbrane Rep. Italije na temu nabavki putem Gov-to-Gov sporazuma;
- Posjeta Ministarstvu nacionalne odbrane R. Turske (agenciji SSB) u vezi ugovora za isporuku uniforme u 2023. godini, kao i mogućnosti nastavka i unaprjeđenja saradnje u narednom periodu;

- Tehnički prijem tri vozila – donacija Ministarstva nacionalne odbrane R. Turske, Izmir, Rep. Turska (prijem navedenih vozila je realizovan 25. septembra 2023. godine, u Kasarni „Marko Miljanov Popović”);
- Posjeta Ministarstvu odbrane R. Slovenije na temu nabavki putem Gov-to-Gov sporazuma;
- Potpisivanje Implementacionog sporazuma između Ministarstva odbrane Crne Gore i Ministarstva R. Slovenije o saradnji u oblasti vojnog izviđanja i vazdušnog osmatranja na osnovu bespilotnih vazdušnih sistema „BELIN”; sporazum potpisan tokom ALCM sastanka u Budvi, u oktobru 2023. godine;
- Sastanak u Crnoj Gori o saradnji u oblasti logistike i nabavki između Ministarstva odbrane Crne Gore i Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine (održan nakon ALCM sastanka Budvi, oktobar 2023).

Logistička podrška jedinica u međunarodnim misijama

Logistička podrška snagama koje se angažuju van teritorije Crne Gore u međunarodnim misijama i vježbama obezbjeđuje se putem bilateralnih aranžmana koji se sklapaju sa vodećim nacijama. Imajući u vidu da crnogorski kontingent u NATO misiji „Enhanced Vigilance Activities (eVA)” / „Forward Vigilance Forces“, u Bugarskoj, upotrebljava JLTV vozila (OSHKOSH), osnovno održavanje motornih vozila koje koristi kontingent, realizuje se angažovanjem Nacionalnog elementa za podršku (National Support Element), čiji su članovi pripadnici Bataljona za podršku Vojske (BP).

Treba napomenuti da Crna Gora po prvi put u međunarodnim misijama angažuje NSE, koji obavlja poslove osnovnog tehničkog održavanja lako-oklopljenih i drugih vozila angažovanih u kontingentu, dok je ostali dio logističke podrške regulisan putem bilateralnih i multilateralnih sporazuma.

5.3.9 Donacije

U periodu tokom 2023. godine Ministarstvo je ostvarilo donacije, kao što slijedi:

FMF program (Foreign Military Financing):

U toku 2023. godine vršena je realizacija više predmeta iz prethodnih godina.

Predmet MJ-B-UBB (komunikaciona oprema):

- Vrijednost donacije u toku 2023. godine: 2.319.379,49 \$;
- Ukupna vrijednost predmeta: 10.343.058,00 \$;
- Za ostatak opreme očekujemo isporuku u toku 2024. godine.

FMS – CRIF fond

U okviru ovog fonda doniraju se novčana sredstva koja se mogu koristiti za potrebe sajber odbrane, izgradnju IT mreže i sl. Ukupna vrijednost donacije je 2.155.914,00 \$ i njena realizacija je u toku.

U okviru ove donacije predviđena je podrška dva sajber eksperta, na period od 24 mjeseca. Nakon isteka perioda od 24 mjeseca, Vlada SAD produžila je ugovore sajber ekspertima do kraja 2023. godine.

Kad je riječ o informaciono-tehnološkoj (IT) opremi:

- Vrijednost donacije, u toku 2023. godine: 2,182,181,06 \$;

- Ukupna vrijednost ovog dijela donacije: 8.032.377,00 \$;
- Realizaciju preostalih aktivnosti očekujemo u toku 2024. godine.

Program 333

U okviru ovog programa, u toku septembra 2021. godine, potpisan je Sporazum o donaciji između Ministarstva odbrane Crne Gore i SAD, koji se odnosi na donaciju 4 brza čamca sa pratećom opremom za potrebe Mornarice Vojske, u vrijednosti od 10.693.840,00 \$.

Takođe, u vezi sa navedenim projektom, potpisan je zaseban Sporazum o donaciji komunikacione opreme i sredstava za opremanje navedena 4 brza čamca, u vrijednosti od 216.038,11 \$.

Dio prateće opreme za 4 brza čamca u vrijednosti od 53.994,05 \$, kao i kompletna komunikaciona oprema u vrijednosti od 216.038,11 \$, su isporučeni u toku 2021. godine u Kasarnu „Pero Četković“ u Baru, dok se isporuka 4 brza čamca sa pratećom opremom očekuje u 2024. godini.

Donacije Republike Turske

Na osnovu Sporazuma o vojnoj finansijskoj saradnji između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Turske, Rep. Turska donira sredstva u periodu od 5 godina od potpisivanja ugovora iz proizvodnog programa turskih kompanija za potrebe Vojske u ukupnoj vrijednosti od 100.000.000,00 TL.

- Za 2020. - 861,817.67 \$ i 2021. - 335.000,00 \$ (donacija u TL iskazana u \$);
- Za oba navedena ugovora isporuka vozila je realizovana u septembru 2023. godine;
- Za 2023. opredijeljeno je 369.790,00 \$ (donacija u TL iskazana u \$), pregovori o upotrebi navedenih sredstava su u toku i očekujemo isporuku u toku 2024. godine.

Donacije Republike Slovenije

U skladu sa Sporazumom o donaciji, u 2023. godini, Ministarstvo odbrane Rep. Slovenije doniralo je Crnoj Gori sedam brdskih topova M48B1 76 mm, kao i 112 salvi za navedeni top.

Donacije Ministarstva odbrane Crne Gore:

- Ministarstvo je doniralo Rep. Sloveniji muzejske eksponate: Helikopter „Gazela“ HN-45M i školski avion „Supergaleb“ G4, procijenjene vrijednosti 218.000,00 EUR;
- Ministarstvo je doniralo Rep. Sjevernoj Makedoniji 3.8 tona nastavnih sredstava;
- Na osnovu Zaključka Vlade CG br. 07-810/23-3143/2 od 6. jula, 2023. godine, Ministarstvo je doniralo, Prijestonici Cetinje, vozilo TAM 125 T 10 AV, procijenjene vrijednosti 4.500,00 EUR;
- Na osnovu Zaključka Vlade br. 07-810/23-3143/2 od 6. jula, 2023. godine, Ministarstvo je doniralo, Opštini Šavnik, vozilo TAM 1314 ACV, procijenjene vrijednosti 1.790,00 EUR;
- Na osnovu Zaključka Vlade br. 07-810/23-3143/2 od 6. jula, 2023. godine, Ministarstvo je doniralo, Savezu radio amatera Crne Gore, vozilo TAM 110T BV, procijenjene vrijednosti 3.500,00 EUR;

- Na osnovu Zaključka Vlade br. 07-810/23-4093/2 od 6. septembra 2023. godine, Ministarstvo je doniralo, Aero klubu iz Nikšića, vazduhoplovne rezervne djelove, procijenjene vrijednosti 2.973,00 EUR.

5.3.10 Infrastrukturna i nepokretnosti

Investicioni radovi

U cilju poboljšanja ukupnih uslova za život i rad organizacionih jedinica Ministarstva, Komandi i jedinica Vojske, tokom 2023. godine realizovani su sljedeći investicioni radovi:

- Završena je izrada i revizija Glavnog projekta za izmještanje instalacije toplovoda na Vojnom aerodromu „Knjaz Danilo” u Podgorici, ukupne vrijednosti 5.968,63 EUR;
- Završena je izrada i revizija Glavnog projekta za izgradnju bine u Kasarni „Milovan Šaranović” u Danilovgradu, ukupne vrijednosti 6.037,90 EUR;
- Završeni su radovi na izgradnji objekta prijavnice u Kasarni „13.Jul” u Nikšiću, ukupne vrijednosti 66.969,64 EUR. U narednom periodu predstoji tehnički pregled izvedenih radova i primopredaja objekta korisniku;
- Završena je izrada Detaljnih urbanističkih planova za kasarne Vojske u: Kolašinu, Pljevljima, Nikšiću, Podgorici i Baru, ukupne vrijednosti 85.256,00 EUR;
- Završeni su radovi na redovnom održavanju objekata Ministarstva i Vojske, ukupne vrijednosti 138.120,00 EUR.

U 2023. godini započeta je izrada i revizija tehničke dokumentacije za rekonstrukciju različitih vojnih objekata u različitim kasarnama širom Crne Gore, kao i sama rekonstrukcija i/ili izgradnja objekata u kasarnama širom Crne Gore. Takođe, važno je istaći da je izbor privrednih društava za navedene poslove izvršen po osnovu objavljenih javnih tendera, koji će raditi na utvrđenim vojnim objektima u narednom periodu, kao što slijedi:

- u toku je izrada i revizija tehničke dokumentacije za rekonstrukciju objekta KN-9 u Kasarni „Milovan Šaranović” u Danilovgradu. Vrijednost ovog projekta iznosi 15.900 EUR;
- u toku je izrada i revizija tehničke dokumentacije za rekonstrukciju objekta Vojnog arhiva i DEPO-a u Kasarni „Marko Miljanov Popović” u Podgorici. Vrijednost ovog projekta iznosi 9.220,20 EUR;
- u toku je izrada i revizija tehničke dokumentacije za rekonstrukciju staze za vojnički višeboj i izgradnju vježbališta na otvorenom u Kasarni „Milovan Šaranović” u Danilovgradu. Vrijednost ovog projekta iznosi 8.796,20 EUR;
- u toku je realizacija Projekta rekonstrukcije objekta benzinske pumpe u Kasarni „Milovan Šaranović” u Danilovgradu. Vrijednost ovog projekta iznosi 584.745,64 EUR;
- u toku je realizacija projekata izgradnje hangara i radionice u Kasarni „13 jul” u Nikšiću. Ovaj projekat realizuje se iz Kapitalnog bužeta Uprave za kapitalne projekte. Njegova vrijednost je 2.200.000 EUR;
- u toku je realizacija projekata izgradnje hangara na Vojnom aerodromu „Knjaz Danilo” u Podgorici. Ovaj projekat realizuje se iz Kapitalnog bužeta, Uprave za kapitalne projekte. Vrijednost ovog projekta je 2.900.000 EUR;

- u toku je realizacija projekata rekonstrukcije objekta KN-2 u Kasarni „Breza“ u Kolašinu. Realizuje se iz Kapitalnog bužeta Uprave za kapitalne projekte. Vrijednost ovog projekta je cca 998.000 EUR;
- u toku je realizacija projekta izgradnje Komande Mornarice u Kasarni „Pero Četković“ u Baru. Vrijednost projekta iznosi 11.510.352,82 EUR;
- u toku je izbor privrednog društava koje će vršiti uslugu izrade, kao i privrednog društva koje će izvršiti reviziju tehničke dokumentacije za rekonstrukciju objekta KN-11 u Kasarni "Vladimir Knežević Volođa" u Pljevljima. Vrijednost usluge iznosi 16.000 EUR;
- u toku je izbor privrednog društva koje će vršiti uslugu izrade, kao i privrednog društva koje će izvršiti reviziju tehničke dokumentacije za izgradnju hangara za lakooklopna vozila u Kasarni "Vladimir Knežević Volođa" u Pljevljima. Vrijednost usluge iznosi oko 20.000 EUR;
- u toku je izbor privrednog društva koje će vršiti uslugu izrade, kao i privrednog društva koje će izvršiti reviziju tehničke dokumentacije za rekonstrukciju objekta KN47 na Vojnom aerodromu "Knjaz Danilo" u Podgorici. Vrijednost usluge iznosi oko 25.000 EUR;
- u toku je izbor privrednog društva koje će vršiti uslugu izrade, kao i privrednog društva koje će izvršiti reviziju tehničke dokumentacije za rekonstrukciju objekta KN65/66 na Vojnom aerodromu "Knjaz Danilo" u Podgorici. Vrijednost usluge iznosi oko 33.000 EUR;
- u toku je izrada DUP-a za vojnu lokaciju Pristan u Opštini Herceg Novi. Vrijednost usluge je 9.552,95 EUR;
- u toku je izrada i revizija tehničke dokumentacije za izgradnju trafostanice, kaptaže, pomoćnog objekta, perimetrije i video nadzora na SČV Bjelasica. Vrijednost usluge iznosi 29.000 EUR;
- u toku je postupak za izbor privrednog društva za izgradnju objekta bine u Kasarni „Milovan Šaranović“ u Danilovgradu. Procijenjena vrijednost radova iznosi 242.241,49 EUR;
- u toku je postupak za zaključenje ugovora za remont termoenergetskog postrojenja na Vojnom aerodromu „Knjaz Danilo“ u Podgorici. Vrijednost radova je 25.000 EUR;
- u toku je aktivnost na ponovnom objavljivanju javnog poziva za izvođenje radova na rekonstrukciji objekta KN-22 u Kasarni „Vladimir Knežević Volođa“ u Pljevljima. Ova aktivnost se realizuje preko Uprave za kapitalne projekte. Vrijednost investicije je oko 1 mil EUR.

Imovinsko-pravni poslovi

U skladu sa svojim nadležnostima Ministarstvo je tokom 2023. godine sprovodilo aktivnosti, kao što su:

- popis nepokretnosti kojima upravlja Ministarstvo (vojne lokacije, stanovi, poslovni prostori, podrumi i garažna mjesta);
- fakturisanje mjesečnih računa za zakup;
- kontrola i plaćanje računa po osnovu Skupštine etažnih vlasnika za prostore u kojima borave organizacione cjeline Ministarstva;
- knjiženje dnevnih izvoda prihodnog računa preko kojeg se vrši otkup stanova na rate i knjiženje uplata po analitičkim karticama kupaca;
- prikupljanje i dostavljanje informacija /podataka za potrebe Zaštitnika imovinsko-pravnih interesa, Ministarstva finansija i drugih državnih organa;
- izrađeno je 36 mišljenja na plansku dokumentaciju dobijenu od Ministarstva prostornog urbanizma i državne imovine;

- učešće u Komisiji za kvalitativan pregled i konačni obračun izvedenih radova;
- izrada izvještaja, informacija i odgovora po zahtjevima fizičkih i pravnih lica.

Raspolaganje nepokretnostima

Ministarstvo raspolaže sa 91 vojnom lokacijom na kojima se nalazi oko 900 objekata visokogradje sa pratećim vodovodnim i kanalizacionim instalacijama, rasvjetom i trafostanicama; 165 stanova; 75 garažnih mjesta; 33 poslovna prostora i 67 podruma.

U odnosu na navedeno, Dugoročnim planom ravoja odbrane 2018-2028, prepoznato je da je za funkcionisanje Ministarstva i Vojske potrebno 27 lokacija (perspektivne vojne lokacije), dok će se sa ostalim tzv. „neperspektivnim vojnim lokacijama” raspolagati u skladu sa Odlukama Vlade.

U skladu sa Uredbom o planiranju i uređenju prostora, izgradnji, rekonstrukciji i održavanja vojnih objekata u vojnom krugu¹⁹ Ministarstvo je nastavilo sa aktivnostima za formiranje radarskog položaja na lokaciji „Zekova glava”, na planini Bjelasica, sa ciljem postavljanja radarskog sistema za potrebe Vojske. S tim u vezi, tokom 2023. godine izgrađen je Glavni projekat, koji je predmet revizije, koja se planira završiti početkom 2024. godine. Nakon što se dobije revidovani Glavni projekat, Ministarstvo će, u saradnji sa Upravom za kapitalne projekte, sprovesti postupak za izbor privrednog društva koje će izvoditi radove na izgradnji radarskog položaja. Riječ je o višegodišnjoj implementaciji projekta, pa se puna operativna sposobnost radara očekuje u oktobru 2025. godine.

Po osnovu zaključaka²⁰ Vlade iz juna i septembra 2023. godine, Javnom preduzeću „Morsko dobro”, na privremeno korišćenje, ustupljeni su objekti broj 3/1, 3/2 i 10/1, koji se nalaze u okviru bivše vojne lokacije „Lepetane” u Tivtu. U ovim objektima je smještena služba zadužena za poslove funkcionisanja trajekta na trajektnoj liniji Kamenari-Lepetane.

Prema Vladi je pokrenuta procedura za sporazumni raskid Ugovora br. 807-4294/18 od 16.05.2018. godine, koji se odnosi na dugoročni zakup nepokretnosti na Vojnom aerodromu u Golubovcima površine 4.246m², kompaniji „Adriatic Properties” d.o.o. Budva. Razlog raskida sporazuma je da kompanija nije uredno izmirivala svoju ugovorenu obavezu, niti je pokrenuta procedura za privođenje objekta ugovornoj namjeni.

Pokrenuta je procedura za ostvariavanje saradnje sa prirednim društvom „Zaštita prostora Crne Gore” d.o.o. Danilovgrad za rušenje objekata u kasarnama Vojske. S tim u vezi, težiće se donošenju Zaključka Vlade, čime će se navedenom privrednom društvu, ustupiti na privremeno korišćenje lokacija na prostoru Kasarne „Marko Miljanov Popović” u Podgorici, a koja se koristi kao sabirno-prodajni centar, uz obavezu da ovo privredno društvo vrši rušenje objekata u skladu sa iskazanim potrebama Vojske.

---

¹⁹„Službeni list Crne Gore”, br. 48/08 i 6/14.

²⁰ Zaključak Vlade CG br. 07-810/23-2931/2 od 30.06.2023. godine i Zaključka Vlade CG br. 07-010/23-3848/2 od 05.09.2023. godine.

Prihodi od zakupa nepokretnosti

U skladu sa ranije zaključenim ugovorima u 2023. godini, naplaćeni prihodi od zakupa i otkupa nepokretnosti su po osnovu:

- Ugovora o zakupu poslovnih prostora, gdje je 28.2.2023. godine, na zahtjev zakupca, raskinut jedan ugovor, dok je 7 aktivnih ugovora tj. poslovnih prostora izdatih u zakup, od čega u Podgorici šest i Danilovgradu jedan. (U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore, br.07-1683 od 22.6.2017. godine, predviđena je prodaja svih poslovnih prostora izdatih u zakup, uz napomenu da su ugovori o zakupu istekli i da su, u skladu sa članom 624 Zakona o obligacionim odnosima („Sl. list CG“ broj 47. od 7.8.2008. godine), produženi pod istim uslovima i neodređenog trajanja). Novčana sredstva od izdavanja poslovnih prostora uplaćuju se na račun Ministarstva finansija broj 832-52007-55.
- Ugovora o zakupu Vojnog kompleksa „Dizdarica“, br. 781-15 od 5.12.2005. godine, sa zakupcem JP „Čistoća“ Herceg Novi i mjesečnom zakupninom od 222,30 eura. Novčana sredstva od izdavanja nepokretnosti uplaćuju se na račun Ministarstva finansija.
- Ministarstvo i Kontrola letenja Srbije i Crne Gore „SMATSA“, d.o.o., imali su zaključen Ugovor o dugoročnom zakupu nepokretnosti, kojim je „SMATSA“ koristila lokaciju Vrsuta u opštini Bar. Kako „SMATSA“ nije uredno izmirivala obaveze iz zaključenog ugovora, Ministarstvo je pokrenulo postupak i zaključen je Sporazum o raskidu ugovora o dugoročnom zakupu broj 07-810/22-2944 od 11.4.2022 .godine. Dana 18.4.2023. godine, uplatom od 285.592,25 EUR na račun Ministarstva broj 832-1087-40, uz odbijenu bankarsku proviziju od 572,33 EUR, bivši zakupac „SMATSA“ izmirio je sve obaveze po osnovu pomenutog Sporazuma.
- Skupština stanara Stambene zgrade u ul. Palih boraca br. 21 u Tivtu, na osnovu Odluke o nadogradnji i pretvaranju zajedničkog dijela stambene zgrade-tavana u stambeni prostor i Ugovora o nadogradnji sa investitorima, obavezala je investitore Pravilović Nenada iz Kotora i Veljić Igora iz Tivta da vlasnicima posebnih djelova zgrade u kojoj su dobili saglasnost za nadogradnju isplate 70,00 eura po 1/m2 njihovog posebnog dijela. Kako Ministarstvo, u predmetnoj zgradi, u ime Vlade Crne Gore upravlja sa poslovnim prostorom oznake PD 8 od 19m2, to je Skupština stanara, dana 13.9.2023. godine, donijela Odluku kojom je obavezala investitore da na račun Ministarstva broj 832-1087-40 uplate naknadu u iznosu od 1.330 EUR što je i urađeno 15.9.2023. godine;
- Pored zakupa nepokretnosti, Ministarstvo realizuje i aktivnosti koje se odnose na praćenje realizacije ranije zaključenih ugovora o otkupu stanova i vođenja evidencije plaćenih rata do konačne isplate kupoprodajne cijene stana. Uplate za otkup stana vrše se preko računa Ministarstva finansija;
- Od zakupa poslovnih prostora, objekata, zemljišta i otkupa stanova, u 2023. godini ostvareni su značajni prihodi koji se uplaćuju u budžet Crne Gore. (*Prilog br. 3*)

5.3.11 Standardizacija i kodifikacija u odbrani

Politika odbrane Crne Gore se fokusira na razvoj vojnih kapaciteta i sposobnosti koje su neophodne za izvršavanje namjenskih misija i zadataka Vojske, kako u zemlji, tako i u kviru kolektivnog sistema odbrane. Planiranje odbrane na nacionalnom nivou usklađuje se sa NATO procesom odbrambenog planiranja sa ciljem da se postigne određeni nivo interoperabilnosti sa vojskama saveznica. Ključnu ulogu u tome ima i implementacija NATO standarda. (*Prilog broj 4*)

Poslovi iz oblasti standardizacije

U toku 2023. godine Ministarstvo je iniciralo, organizovalo, administriralo i pratilo proces standardizacije obavljanjem sljedećih aktivnosti:

- izveštavanje NATO o potvrđivanju i implementaciji standarda (e-ratification tool) tokom cijele 2023. godine;
- utvrđivanje Plana standardizacije za 2023. godinu, kojom prilikom je utvrđena potreba usklađivanja sa novim edicijama i definisano pet predloga za izmjenu postojećih standarda, kao i 15 predloga za usvajanje novih standarda odbrane. Crna Gora je zaključno sa 2023. godinom usvojila 182 standarda.
- učešće u radu NATO Komiteta za standarde (NATO Committee for Standards (CS)), odnosno Menadžment grupe za standardizaciju (Standardization Management Group (SMG));
- organizovanje obuke na temu standardizacije i uloga standardizacijskih procesa za pripadnike avijacije i kopnenih snaga Vojske;
- konstantna komunikacija sa nosiocima poslova standardizacije sa ciljem dodatne edukacije i razmjene iskustava.

U cilju potvrđivanja i implementacije NATO standarda sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- do kraja 2023. godine nosiocima poslova standardizacije dostavljeni su zahtjevi za davanje predloga nacionalnog odgovora o potvrđivanju (ratifikaciji), namjeravanoj implementaciji za ukupno 656 standarda (dati predlozi za 382 standarda); preko platforme e-ratification tool unešena 382 standarda, od čega je 319 aktivnih odgovora;
- nosiocima poslova standardizacije dostavljeni su zahtjevi za davanje predloga nacionalnog odgovora o implementaciji NATO standarda za ukupno 114 standarda (dati predlozi za 56 standarda); preko platforme unešena 56 standarda, od čega je 52 aktivni odgovor.

Poslovi iz oblasti kodifikacije

Tokom 2023. godine, pored stručnih i upravnih poslova vezanih za razvoj NATO kodifikacionog sistema, realizovane su i sljedeće obaveze proistekle iz članstva Crne Gore u NATO Kodifikacioni sistem:

- dodjela koda tzv, NCAGE kod (NATO Commercial and Government Entity Code (NCAGE)) pravnim licima sa sjedištem u Crnoj Gori, uz vođenje registra dodijeljenih kodova;
- dodjela NATO skladišnog broja (NATO Stock Number (NSN)) za proizvode crnogorskih proizvođača, uz vođenje registra dodijeljenih skladišnih brojeva;
- vođenje registra skladišnih brojeva za strana sredstva koja se koriste u Vojsci.

Tokom 2023. godine:

- dodijeljeno je 37 NCAGE kodova pravnim licima (29 privrednim društvima, 7 nevladinim organizacijama, 1 ostali subjekti);
- promijenjeni NCAGE kodovi za 26 pravnih lica;
- kodifikovan 1 novi proizvod, kome je dodijeljen i NSN broj.

Svi podaci za NCAGE kodove i NSN brojeve su razmijenjeni kroz NATO mejlbox sistem (NATO Mailbox System (NMBS)) radi objavljivanja u NATO glavni katalog referenci za logistiku (NATO Master Catalogue of References for Logistics (NMCRL)), koji uređuje i objavljuje NATO Agencija za podršku i nabavke (NSPA) sa ciljem obavještanja partnerskih nacionalnih kodifikacionih biroa.

Razmjena podataka je nastavljena isključivo u XML formatu, pa je 2023. godine, kodifikacioni instrument Ministarstva, softver BULCOD ažuriran, u dva navrata, novopropisanim protokolima (shemama), koju objavljuje NSPA u Savezničkoj publikaciji za kodifikaciju br.1 (Allied Codification Publication No.1 (ACodP1)). S tim u vezi, *shema v1.26.7 i v1.26.8* su uspješno implementirane i potvrđene kroz razmjenu podataka.

Ministarstvo je imalo svog predstavnika na 123. sjednici NATO AC/135 komiteta, koja je održana u Erfurtu, Njemačka, u julu 2023. godine. Takođe, periodično je izvještavan navedeni NATO komitet (AC/135) slanjem izvještaja ESR2 i ESR4 (Electronic Statistics Report No.2 i No.4)

Za korišćenje NATO mehanizama i mailboks sistema razmjene, kao i za licencu korišćenje NMRCL Kataloga i ostalih NATO alata, Ministarstvo je 2023. godine uplatilo kontribuciju u iznosu od 3.270 EUR. Navedena sredstva su planirana budžetom Ministarstva za 2023. godinu.

5.3.12 Realizacija Plana javnih nabavki

Na osnovu odobrenog budžeta, Ministarstvo je izradilo i donijelo planove nabavki za budžetsku 2023. godinu i to:²¹

- Plan javnih nabavki broj 0704-426/23-601 od 25.1.2023.godine;
- Plan jednostavnih nabavki (do 8.000 EUR) broj 0704-426/23-602 od 25.1.2023. godine;
- Plan posebnih javnih nabavki u oblasti odbrane i bezbjednosti br. 0704-426/23-603 od 25.1.2023.

Planom javnih nabavki predviđeno je sprovođenje 101-og postupka javnih nabavki, od čega 46 postupaka za nabavku roba, 8 postupaka za nabavku radova i 47 postupaka za nabavku usluga, ukupne procijenjene vrijednosti u iznosu od 12.816.425,00 EUR bez uračunatog PDV-a, odnosno 15.352.203,41 EUR sa uračunatim PDV-om (PDV je u vrijednosti od 2.535.778,41 eur). Finansijska sredstva u iznosu od 12.568.491,11 EUR bez uračunatog PDV-a (vrijednost PDV-a iznosi 2.483.712,30 EUR) planirana su shodno rasporedu sredstava po izdacima i ekonomskoj klasifikaciji u budžetu Ministarstva za 2023. godinu, pri čemu je za 1 postupak javne nabavke, u iznosu od 247.933,88 EUR bez uračunatog PDV-a (vrijednost PDV-a iznosi 52.066,12 EUR), planirano da izvor finansiranja bude obezbijeđen iz sopstvenih prihoda Ministarstva.

U toku budžetske 2023. godine dva puta je izmijenjen plan javnih nabavki i krajnjom izmjenom (0704-426/23-601/5 od 28. avgusta) planirano je sprovođenje 124 postupka nabavki od ukupno 121 prethodno planiranih (Izmjena 1) i prikazanih u ESJN-u, od čega 49 postupaka za nabavku roba, 8 postupaka za nabavku radova i 67 postupaka za nabavku usluga, ukupne procijenjene

---

²¹ Godišnji plan javnih nabavki sadrži podatke propisane Zakonom o javnim nabavkama. Plan javnih nabavki čine sve javne nabavke čije se sprovođenje planira u tekućoj budžetskoj godini. Plan javnih nabavki sadrži i nabavke u oblasti odbrane i bezbjednosti definisane članom 175 Zakona a o javnim nabavkama. Za nabavke vrijednosti do 8.000 EUR na godišnjem nivou kao i nabavke predviđene članom 176 ZJN donose se posebni planovi.

vrijednosti 14.875.861,97 EUR bez uračunatog PDV-a. Vrijednost PDV-a iznosi 2.873.509,65 EUR.

Planom posebnih javnih nabavki u oblasti odbrane i bezbjednosti predviđeno je sprovođenje 54 postupka nabavki, od čega 13 postupka za nabavku roba, 5 postupka za nabavku radova i 36 postupaka za nabavku usluga, ukupne procijenjene vrijednosti u iznosu od 2.638.057,85 eura bez uračunatog PDV-a, odnosno 3.187.850,00 EUR sa uračunatim PDV-om (PDV je u vrijednosti od 549.792,15 EUR), koja sredstva su u cjelosti planirana odobrenim budžetom za tekuću godinu.

Tokom godine, četiri puta je izmijenjen plan posebnih javnih nabavki u oblasti odbrane i bezbjednosti i krajnjom izmjenom Plana (0704-426/23-603/5 od 22.12.2023. godine) je predviđeno sprovođenje 58 postupaka, od čega 11 postupka za nabavku roba, 7 postupaka za nabavku radova i 40 postupka za nabavku usluga, ukupne procijenjene vrijednosti od 2.337.100,05 EUR bez uračunatog PDV-a, odnosno 2.823.691,06 EUR sa uračunatim PDV-om. Planom jednostavnih nabavki predviđeno je sprovođenje 78 postupaka nabavki vrijednosti do 8.000,00 EUR bez uračunatog PDV-a, od čega 19 postupaka za nabavku roba, 1 postupak za nabavku radova i 58 postupaka za nabavku usluga, ukupne procijenjene vrijednosti od 356.025,62 EUR bez uračunatog PDV-a, odnosno 430.791,00 EUR sa uračunatim PDV-om, a u skladu sa odobrenim budžetom za tekuću godinu.

Tokom budžetske godine su izvršene tri izmjene ovog Plana i krajnjom izmjenom (0704-426/23-602/6 od 22.12.2023. godine) je predviđeno sprovođenje 105 postupka, od čega 27 postupaka za nabavku roba, 2 postupka za nabavku radova i 76 postupaka za nabavku usluga ukupne procijenjene vrijednosti u iznosu od 524.903,31 EUR bez uračunatog PDV-a, odnosno 633.453,87 EUR sa uračunatim PDV-om.

5.3.13 Zaštita resursa

Zaštita i zdravlje na radu

Sve svoje aktivnosti i radne procese Ministarstvo organizuje na način kojim se obezbjeđuje neophodan nivo zaštite i zdravlja na radu. U vezi sa navedenim, a u cilju preciznog određivanja stepena rizika u radnom ambijentu zaposlenih, Ministarstvo je izradilo detaljan plan koji sadrži sve parametre radne sredine, koji mogu biti predmet mjerenja i analiza. U skladu sa tim, sklapanjem ugovora, angažovana je akreditovana laboratorija - Centar za ekotoksiloška ispitivanja - sa kojom su, u saradnji, izvršena planirana mjerenja. U narednom periodu, sa nadležnim institucijama, dobijene rezultate, Ministarstvo će koristiti prilikom izrade Akta o procjeni rizika, uz angažovanje ovlašćenih institucija.

U cilju stvaranja uslova za efikasnu zaštitu života i zdravlja svojih pripadnika, Ministarstvo je svojim aktivnostima u kontinuitetu uticalo na poboljšanje nivoa znanja i tehničke opremljenosti subjekata zaštite, kao i na razvijanje efikasnog sistema informisanja o svim prisutnim opasnostima i rizicima. Komande jedinica Vojske su u skladu sa svojim nadležnostima u rukovođenju i komandovanju organizovale posebne mjere zaštite na svim radnim mjestima sa visokim rizikom u procesu rada i vršile su redovne kontrole njihovog sprovođenja.

Za sve pripadnike Vojske koji se upućuju u međunarodne misije pravovremeno su organizovane preventivne mjere zaštite i zdravlja na radu (medicinska priprema u smislu imunizacije i

obezbjedenja prve pomoći u terenskim uslovima, kao i obuka za bezbjedno obavljanje aktivnostima u vojnim operacijama van naše zemlje).

Posebna pažnja se posvećuje zaštiti zdravlja svih pripadnika Vojske, a prije svega onih koji rade u specifičnim uslovima (piloti, mornari, ronionci i sl.) i za njih se na godišnjem nivou realizuju sistematski i specijalistički pregledi. Za sve pripadnike Vojske koji se upućuju u mirovne misije i sve one koji se uključuju u međunarodni saobraćaj, obezbjeđuje se pravovremena imunizacija iz programa obaveznih vakcina, a u skladu sa preporukama Instituta za javno zdravlje.

U toku 2023. godine realizovano je nekoliko ugovora za atestiranje opreme (oprema za ronioce, oprema na vojnom aerodromu, radionica za pokretna sredstva).

Takođe, za sva lica koja pokrivaju specifična radna mjesta²², koja zahtijevaju posjedovanje dodatnih licenci/sertifikata. S tim u vezi, u 2023. godini 10 lica je dobilo certifikate za upravljanje ADR vozila.

Zaštita od požara

U 2023. godini, zaštita od požara u Ministarstvu je održana na zahtijevanom nivou. S tim u vezi, a na osnovu važećih propisa za zaštitu od požara, obezbijeđeno je ažuriranje planova protivpožarne zaštite za sve vojne objekte uz primjenu standardnih operativnih procedura nadležnih službi u slučaju požara.

Ministarstvo je izvršilo nabavku najneophodnije opreme za dejstvo u slučaju požara. Na nivou kasarni formirane su jedinice privremenog karaktera koje su u pripravnosti tokom ljetnjeg perioda. Tokom 2023. godine, jedinice Vojske namijenjene za zaštitu od požara bile su angažovane na gašenju požara u sadejstvu sa civilnim jedinicama/službama za gašenje požara.

Takođe, planskim održavanjem viškova ubojnih sredstava Ministarstvo održava zahtijevani nivo pirotehničke bezbjednosti u svim vojnim skladištima. Poseban fokus je bio usmjeren na: pravilno skladištenje svih lako-zapaljivih i ubojnih sredstava; da se sva ovakva sredstva čuvaju u za to namijenjenim objektima; da se eksplozivne materije čuvaju u propisanoj ambalaži, kao i da su uskladišteni na način predviđen tehničkim propisima.

U saradnji sa Misijom OEBS u Crnoj Gori, Ministarstvo je realizovalo studijsku posjetu Agenciji za civilne nepredvidive situacije Švedske na temu protiv-požarne zaštite. Tokom studijske posjete posebno su obrađena pitanja koja se tiču planiranja nabavke nedostajuće protiv-požarne opreme, kao i eventualne obuke pripadnika Ministarstva u oblasti zaštite od požara u skladištima ubojnih sredstava. Navedene aktivnosti su realizovane sa ciljem preveniranja mogućnosti nastanka požara i eksplozija zapaljivih para i gasova sa dalekosežnim posljedicama.

---

²² Vozač dizalica, lice za manipulaciju sa opasnim materijama, vozač autocisterni, vozač viljškara, itd.

Zaštita životne sredine

Kako je zaštita životne sredine od izuzetnog značaja na nacionalnom nivou, Ministarstvo posebnu pažnju usredsređuje na sve aspekte zaštite prirode i životne sredine.

S tim u vezi, Ministarstvo je aktivan učesnik, posredno ili direktno, u pripremi odgovora na različite izazove u kontekstu zaštite životne sredine. Na taj način, od 2021. godine, Ministarstvo je član Nacionalnog savjeta za održivi razvoj (NSOR). Takođe, aktivan je učesnik u izradi plana zaštite morskog biodiverziteta u slučaju izlivanja ugljovodonika; kao i u tehničkom Komitetu za zaštitu životne sredine Instituta za standardizaciju Crne Gore (ISME/TK 010).

Ministarstvo je identifikovalo sve materije koje čine otpad visokog rizika, i na osnovu klasifikacije njihove toksičnosti preduzimao je neophodne mjere i postupke sa ciljem izbjegavanja akcidentnih situacija. Upravo je sprovođenje tih aktivnosti za rezultat imalo nemanje akcidentnih situacija koje bi štetno uticale na životnu sredinu.

Zdravstvena zaštita i vojni sanitet

U dijelu obezbjeđivanja zdravstvene zaštite i vojnog saniteta Ministarstvo je u potpunosti realizovalo sve zakonom predviđene aktivnosti.

Kako se radi o vrlo specifičnim zadacima zaštite, Ministarstvo je posebno radilo na organizaciji prevencije pripadnika Vojske koji se upućuju u međunarodne misije, aktivnosti i operacije. U tom smislu, obezbijedena je pravovremena imunizacija pripadnika Vojske, u skladu sa preporukama Instituta za javno zdravlje. Istovremeno, regulisana je i zdravstvena zaštita (primarni nivo) pripadnika Ministarstva i Vojske, sklapanjem međunarodnog sporazuma sa zemljom u kojoj ti pripadnici Ministarstva i Vojske borave određeni vremenski period.

Takođe, za dio specifične zdravstvene zaštite koju samostalno ne može obezbijediti, Ministarstvo je obezbijedilo, odnosno organizovalo zdravstvenu zaštitu u civilnim zdravstvenim ustanovama Crne Gore, odnosno sanitetskim jedinicama/ustanovama stranih oružanih snaga u zonama međunarodnih misija, aktivnosti i operacija.

U cilju potpune i kvalitetne medicinske zaštite svojih pripadnika, Ministarstvo je tokom 2023. godine realizovalo redovnu nabavku potrebnih lijekova, medicinske opreme i aparata. U tom smislu, inicirana je procedura nabavke značajnih sredstava za zdravstvenu dijagnostiku, kao što je nabavka skenera za rendgen kabinet uz pripremu prostora za njegovo instaliranje.

Paralelno sa navedenim aktivnostima, Ministarstvo je aktivan učesnik multisektorskog tima za izradu nacionalnog Akcionog plana za zdravstvenu sigurnost, i tom prilikom obezbijedilo predloge za zdravstvenu sigurnost koji se odnose na Ministarstvo, odnosno Vojsku.

U saradnji sa Ministarstvom zdravlja i ostalim zdravstvenim institucijama u Crnoj Gori, Ministarstvo je značajno unaprijedilo zdravstvenu zaštitu i vojni sanitet. Kao rezultat sinergije i posvećenosti ovim poslovima u prethodnom periodu, Vojno-medicinski centar, kao sastavni dio Ministarstva, odnosno Vojske funkcioniše u formatu poliklinike koja pruža širi spektar zdravstvene zaštite pripadnicima Ministarstva i Vojske, uključujući i primarnu zdravstvenu zaštitu.

6. INFORMACIONO-KOMUNIKACIONI SISTEMI

Planiranje, organizovanje i upotreba informaciono-komunikacionih sistema (IKS) u Ministarstvu sprovedeno je na osnovu Godišnjeg plana rada Ministarstva, Strategije sajber bezbjednosti Crne Gore, Strategije sajber bezbjednosti Vojske, mjesečnih planova rada Ministarstva i dnevnog angažovanja pripadnika Službe.

Aktivnosti koje su preduzete u cilju obezbjeđenja funkcionisanja i modernizacije sajber bezbjednosti u toku 2023. godine obuhvatale su:

- Rekonstrukciju Data Centra Ministarstva i Vojske;
- Modernizaciju mrežne i računarske opreme kroz fond SAD CRIF 19;
- Uvođenje dvostruke autentifikacije u IKS D1 mreži;
- Zaštitu korisničkih radnih stanica u IKS D1 mreži (I faza).

Realizovane su predviđene aktivnosti iz akcionog plana Strategije sajber bezbjednosti Ministarstva i Vojske. Sprovedeni su programi edukacije zaposlenih Ministarstva i Vojske, iz oblasti zaštite informacija i sajber bezbjednosti (Security Awareness Program).

Izmirene su obaveze koje proizilaze iz članstva Crne Gore u NATO Centru izvrsnosti za kooperativnu sajber odbranu u Estoniji (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (NATO CCD COE)), upotrebu TK usluga i servisa za Stalnu misiju Crne Gore pri NATO (na osnovu SSP sa NCIA).

7. VOJSKA

7.1.1 Ključne organizacijsko - formacijske promjene

Ministarstvo je u februaru 2023. godine izvršilo preformaciju²³ Vojske, odnosno formiralo tri samostalne jedinice nivoa čete, i to: Gardijska četa, Četa vojne policije i Odred posebne namjene (Pomorski odred). Navedene jedinice su formirane izdvajanjem iz sastava Bataljona za posebnu podršku²⁴. Brojna veličina Vojske je ostala nepromijenjena, odnosno 2368.

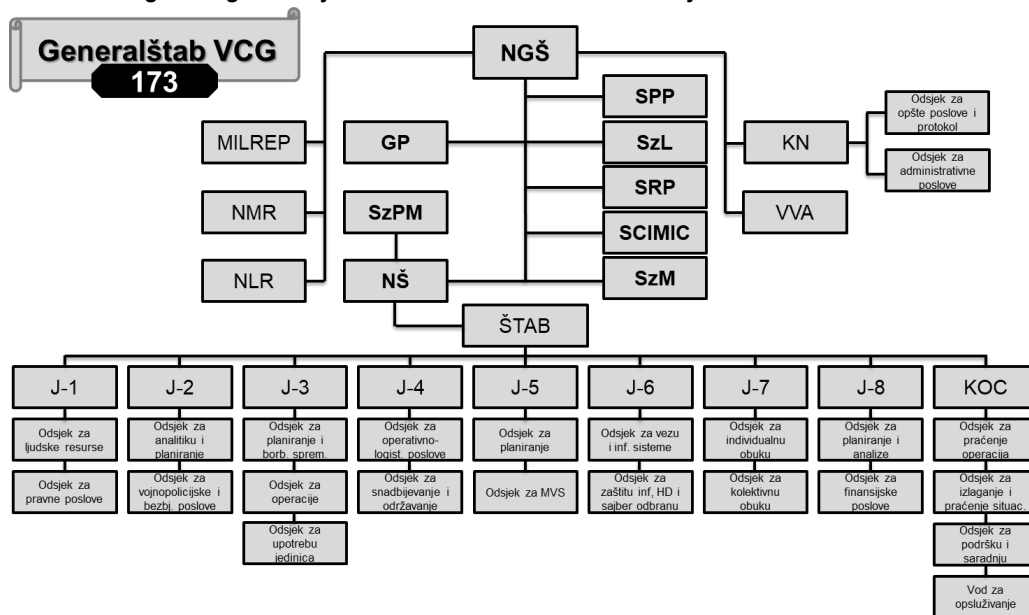
Shodno navedenom, Generalštab Vojske je izradio Dinamički plan za preformiranje Vojske Crne Gore sa jasno definisanim zadacima, nosiocima pojedinačnih zadataka i rokovima njihovog izvršavanja.

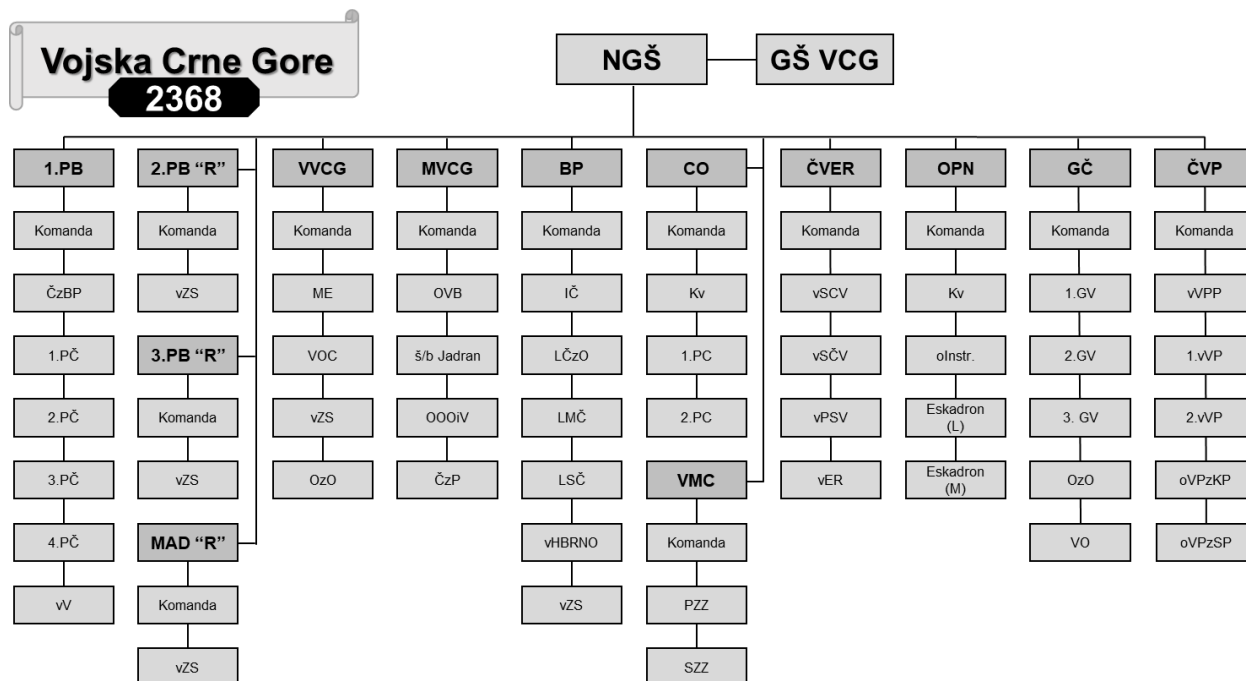
²³ U skladu sa Odlukom Vlade Crne Gore o izmjeni Odluke o organizacijsko-formacijskoj strukturi i veličini Vojske Crne Gore br. 07-6009 od 22.09.2022. godine.

²⁴ Rasformiran Odlukom Vlade Crne Gore o izmjeni Odluke o organizacijsko-formacijskoj strukturi i veličini Vojske Crne Gore br. 07-6009 od 22.09.2022. godine.

Slika 1: Pregled organizacijske strukture Generalštaba Vojske

Slika 2: Pregled organizacijske strukture Vojske Crne Gore

7.1.2 Učešće Vojske u međunarodnim misijama i operacijama

Učešće crnogorskih vojnika u međunarodnim misijama i operacijama sprovodi se u skladu sa Zakonom o upotrebi Vojske u međunarodnim snagama i učešću pripadnika operativne jedinice za zaštitu i spašavanje, policije i zaposlenih u organima državne uprave u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu, dok o svakom pojedinačnom angažovanju odluku donosi Skupština Crne Gore.

Tokom 2023. godine ukupno je 103 pripadnika Vojske (96 muškaraca i 7 žena) bilo angažovano u međunarodnim misijama, operacijama i aktivnostima, kao što slijedi:

- Misija Evropske unije „ATALANTA” (European Union Naval Force (EU NAVFOR „ATALANTA”²⁵)) - pomorske snage Evropske unije angažovane u vodama Adenskog zaliva kod Somalije - dva (2) pripadnika Vojske;
- Misija Ujedinjenih nacija u Zapadnoj Sahari (United Nations Mission for Referendum in Western Sahara (UN MINURSO²⁶)) - jedna (1) pripadnica;
- Operacija NATO snaga na Kosovu (NATO Kosovo Forces (KFOR²⁷)) - četiri (4) pripadnika;
- Misija NATO u Iraku (NATO Mission in Iraq (NMI²⁸)) - dva (2) pripadnika;
- Aktivnost NATO „Ojačano istureno prisustvo” (NATO enhanced Forward Presence (NATO eFP²⁹)) u Letoniji - 21 pripadnik (dva kontigenta VCG nivoa odjeljenja na period od po 6 mjeseci);
- Aktivnost NATO „Borbena grupa pojačane budnosti” (NATO enhanced Vigilance Activity (NATO eVA³⁰)) u Rep. Bugarskoj - 72 pripadnika. (Krajem januara 2023. godine upućen je prvi kontigent od 36 pripadnika Vojske, nakon čega je krajem 2023. godine upućen novi kontigent Vojske.)

---

²⁵ Evropska unija je pokrenula operaciju na moru 2008. godine kao odgovor na rastući nivo piratstva i oružanih pljački na morskome prostoru tzv. „Rog Afrike” i u Indijskom okeanu. Zaključno sa 31.12.2023. u ovoj EU Misiji bilo je angažovano 92 pripadnika Vojske, način što su bili angažovani ukrcavanjem na savezničke brodove, u saradnji sa Mornaricama Rep. Italije i Španije.

²⁶ Ova UN Misija uspostavljena je Rezolucijom SB br. 690 od aprila 1991. godina. Vojska Crne Gore je uzela učešće u ovoj Misiji Odlukom Skupštine CG 11.11.2016. godine, angažovanjem svoja 2 oficira. U ovoj misiji je zaključno sa 31.12.2023. godine bilo angažovano 8 oficira/ki.

²⁷ Pripadnici Vojske učestvuju u ovoj NATO operaciji na osnovu Odluke Skupštine Crne Gore od 18.10.2018. godine.

²⁸ Riječ je o NATO savjetodavnoj Misiji i misiji igradnje kapaciteta u Iraku, uspostavljenoj oktobra 2018. godine. Angažovanje pripadnika Vojske CG u ovoj misiji odobrila je Skupština CG, 17.12.2019. godine, kada su upućena 2 pripadnika VCG. Pripadnici VCG se angažuju u okviru Diplomatskog centra u Bagdadu (BDSC), na dužnosti logističkog podoficira sa angažovanjem na vojnom dijelu bagdadskog međunarodnog aerodroma.

²⁹ Nakon sticanja punopravnog članstva u NATO, Vojska CG je započela angažovanje u NATO aktivnosti pojačanog isturenog prisustva u Letoniji (eFP) od 10.12.2018. godine upućivanjem raznorodnih jedinica strukture jednog odjeljenja, u okviru kanadske borbene grupe, stacionirane u bazi „Adaži” Riga, Rep. Letonija. Vojska CG svoje angažovanje u ovoj aktivnosti realizuje u sklopu jedinica Vojske Slovenije, koja je, ujedno i logistički oslonac u pripremama i tokom angažovanja. Do sada je upućeno 8 raznorodnih kontigenata VCG nivoa odjeljenja i jednog štabnog oficira. Zaključno sa 31.12.2023. bilo angažovano 70 pripadnika/ca VCG.

³⁰ Na osnovu Odluke br. 00-72/22-15/4 Skupština Crne Gore od 28. jula, 2022. godine, Ministarstvo je započelo angažovanje svojih pripadnika u sastav snaga NATO za odgovor na krize, sa do 60 pripadnika VCG.

7.1.3 *Angažovanje Vojske u podršci drugim institucijama (Civil Military Cooperation (CIMIC))*

U okviru svoje III misije, Vojska za podršku drugim institucijama angažuje svoje snage i sredstva po zahtjevu i ukazanoj potrebi. (*Prilog broj 7*)

Tokom 2023. godine, Vojska je pružala pomoć i podršku, odnosno saradivala sa: državnim protokolom, različitim resorima Vlade, lokalnim samoupravama, zdravstvenim ustanovama, sportskim savezima, lovačkim udruženjima, dječijim organizacijama, NVO sektorom.

Po osnovu zahtjeva Ministarstva unutrašnjih poslova/Generalnog Direktorata za vanredne situacije, Generalštab Vojske angažovao je helikoptersku eskadrilu Vazduhoplovstva Vojske prilikom gašenja požara, hitnih prevoženja povrijeđenih lica, pretrage i potrage za nesrećenim licima na moru i kopnu.

Inžinjerijska jedinica Vojske učestvovala je na poboljšanju putne infrastrukture na teritorijama opština Cetinje i Kolašin. U skladu sa Zaključcima Vlade u toku 2023. godine izvršena je rekonstrukcija 21.82 km puteva; uređeno je oko 23.700 m² plaže i 15.980 m² terena. Pružajući pomoć usljed poplava, početkom 2023. godine, lansirana su dva mosta od „Bejli” materijala, u dužini od 21m, odnosno, 30m u Opštinama Mojkovac i Bijelo Polje. Takođe, u 2023. godini Vojska je angažovana na izradi odbrambenog pješčanog nasipa na plaži Ade Bojane u Opštini Ulcinj; itd.

7.1.4 *Obuka, obrazovanje i stručno usavršavanje kadra*

Obuka, obrazovanje i usavršavanje pripadnika Vojske djelovi su jedinstvenog procesa vojno-stručnog osposobljavanja u cilju dostizanja zahtijevanih sposobnosti za izvršavanje dodijeljenih misija i zadataka.

Tokom 2023. godine fokus obučavanja Vojske bio je usmjeren na: održavanje i razvoj novih sposobnosti za odbranu Crne Gore; učešće u međunarodnim misijama i operacijama; obuku deklariranih jedinica; jačanje sposobnosti planinskog ratovanja jedinica Vojske; obuku specijalista za spašavanje vitlom; sprovođenje karijernih kurseva; stručno-specijalističkoj obuci; izučavanju stranih jezika, itd.

Kao i ranije, jedan od najvećih izazova Vojske, kad je riječ o njenoj obuci odnosi se na nedostatak adekvatnog vježbovno-strelišnog prostora za realizaciju obuke i vježbi, taktičkih vježbi sa bojevim gađanjem, kao i artiljerijskih gađanja na teritoriji Crne Gore. Do iznalaženja adekvatnog rješenja, gađanja sa artiljerijskim naoružanjem izvode se na poligonima u Rep. Sjevernoj Makedoniji, dok je obuka III kontigenta Vojske za učešće u NATO aktivnosti „Forward Land Forces (FLF)” (“Isturene kopnene snage”) realizovana na poligonu „Biza” u Rep. Albaniji. Ovakva organizacija obuke značajno otežava planiranje ciklusa obuke i uvećava finansijske troškove realizacije obuke.

7.1.5 Individualna obuka i kursevi

Individualna obuka i kursevi su prvi korak u procesu osposobljavanja pripadnika Vojske za izvršavanje definisanih zadataka. Od kvaliteta individualne obuke i kurseva zavisi i kvalitet kolektivne obuke, realizacija vježbi i na kraju ukupna obučenost jedinice i spremnost za angažovanje.

U Centru za obuku Vojske, kao nosiocu osnovne obuke, realizovani su različiti oblici individualne obuke, stručnog usavršavanja i osposobljavanja, a u cilju stvaranja potrebnog i kvalitetnog oficirskog, podoficirskog i vojničkog kadra, sposobnog da realizuje postavljene zadatke. Od najznačajnijih aktivnosti koje se realizovane u Centru za obuku Vojske, u 2023. godini izdvajaju se sljedeće:

- Osnovna obuka za vojnike;
- Kurs za borbenog spasioca;
- Kursevi engleskog jezika;
- Napredni podoficirski kurs;
- Obuka pripadnika Vojske za učešće u međunarodnim misijama;
- Obuka oficira školovanih na civilnim fakultetima.

1. pješadijski bataljon je u toku 2023. godine vršio osposobljavanje jedinica angažovanih u snagama ojačanog isturenog prisustva (eFP), osposobljavanje jedinica prema NATO standardima, zajedničku obuku sa OS SAD, osposobljavanje za angažovanje II i III kontingenta na NATO aktivnosti Isturenih kopnenih snaga u Republici Bugarskoj, osposobljavanje komandnog kadra u procesu donošenja vojnih odluka i obuku pripadnika u sadržajima ljetnje i zimske alpinistike, kao i obuke vozača na novim JLTV vozilima, i operatera za rukovanje Daljinski upravljivim oružnim stanicama (DUOS).

Vazduhoplovstvo Vojske je u toku 2023. godine realizovalo obuku kroz dva segmenta: opštevojna obuka i letačka obuka. Kroz opštevojnu obuku realizovani su sadržaji iz vatrene obuke, fizičke obuke, kao i specijalistička obuka za vojnike i podoficire. Letačka obuka planirana je u skladu sa Godišnjim planom letačke obuke i bila je usmjerena na osposobljavanje za izvršenje svih vrsta letačkih zadataka u različitim uslovima i održavanju stalne trenaže pilota i tehničara letaća. Prioritet u obuci bila je namjenska obuka na helikopterima Bell 412 EP/EPI i Bell 505. Takođe Vazduhoplovstvo Vojske je bilo nosilac trenažne obuke spasilaca za spašavanje vitlom i u saradnji sa partnerima iz oružanih snaga Republike Austrije realizovalo obuku instruktora za spasioce za spašavanje vitlom (Winch Rescue Train to Trainers). Ovim je dobijena nova sposobnost obuke spasilaca u organizaciji Vojske, kako iz civilnih institucija, tako i iz drugih savezničkih i partnerskih zemalja.

Bataljon za podršku je u toku 2023. godine realizovao obuku po Listi obaveznih zadataka (LOZ), obuku u osnovnom održavanju lako oklopljenih vozila JLTV i DUOS. Takođe nastavljeno je sa obučavanjem pripadnika Inžinjerijske čete, gdje je fokus bio na pripadnicima EOD tima, koji su

pored trenažne obuke u zemlji nastavili obučavanje u Republici Bosni i Hercegovini. Obuka pripadnika Voda HBRN se odnosila na trenaže i održavanje dostignutog nivoa obučenosti.

Odred posebne namjene je u toku 2023. godine težište obuke imao na, osposobljavanju jedinica u skladu NATO ciljevima sposobnosti, obuci za operacije u urbanoj sredini, zajedničkoj obuci sa OS Republike Slovenije, OS SAD i OS Velike Britanije. Takođe jedan od težišta je bila i JTAC obuka (Joint Terminal Attack Controller) koju su pripadnici odreda uspješno realizovali u toku godine. Ovom obukom Vojska dobija još jednu novu sposobnost, a to je upravljanje akcijom borbenih aviona i helikoptera u bliskoj vazdušnoj podršci i drugim ofanzivnim vazdušnim operacijama, što je i jedan od Ciljeva sposobnosti Vojske.

Četa vojne policije je u toku 2023. godine obuku realizovala prevashodno kroz realizaciju svojih namjenskih zadataka, kao što su obezbjeđenje i pratnja konvoja, obezbjeđenje štićenih ličnosti u mjestu i pokretu, te obezbjeđenju objekata od posebnog značaja kroz organizaciju prijavne službe, kao i drugih zadataka koji proističu iz namjene jedinice.

Vojno medicinski centar je u toku 2023. godine obuku realizovao kroz konstantno usavršavanje i obučavanje pri opservaciji pacijenata u svakodnevnom radu, pohađanje kurseva i obuka interoperabilnosti medicinskih snaga u saradnji sa Sjedinjenim Američkim Državama i u sklopu Balkanske medicinske namjenske jedinice (BMTF). Pripadnici VMC-a su u toku godine, u organizaciji Vazduhoplovstvo Vojske, a u saradnji sa oružanim snagama Republike Austrije, realizovali osnovnu obuku u sklopu MEDEVAC-a (medicinske evakuacije) helikopterom.

Četa za vezu i elektronsko ratovanje u toku 2023. godine obuku je realizovala prevashodno kroz namjenske zadatke i kroz obuku za formacijske dužnosti. Takođe realizovala je i stručno-specijalističku obuku iz oblasti IKS za pripadnike Vojske.

Gardijska četa je u toku 2023. godine težište obuke imala na trenažima iz strojeve obuke, fizičkoj obuci i realizaciji gađanja iz ličnog naoružanja.

Podizanje nivoa fizičkih sposobnosti i razvijanje svijesti o važnosti fizičkog vježbanja, kako za potrebe profesionalnog angažovanja i razvoja, tako i za unapređenje ukupnog zdravstvenog stanja svakog pojedinca, predstavljaju prioritete individualne obuke. Jedinice Vojske su tokom 2023. godine časove fizičkog vježbanja planirale najmanje četiri puta sedmično, u trajanju od 90 minuta, osim u slučajevima kada se zahtijevalo cjelodnevno angažovanje jedinica ili u slučaju povećanog fizičkog napora ljudstva u odnosu na svakodnevne zadatke. Generalštab Vojske vršio je redovne kontrole sprovođenja fizičkih provjera i tom prilikom nijesu uočeni nedostaci koji su ugrožavali sprovođenje provjere.

Izazovi u realizaciji sadržaja individualne obuke odnose se na:

- ograničena finansijska sredstva za nabavku i modernizaciju sredstava za obuku (trenažeri i simulatori);
- nedostatak adekvatne opreme za ronjenje (barokomore, EOD oprema, ronilice, skuteri, plovna sredstva);

- raspolaganje sa samo jednim uređenim strelištem za gađanje - SAS Danilovgrad, zbog čega se ograničava realizacija svih planiranih gađanja;
- angažovanje na velikom broju zadataka van procesa obuke.

7.1.6 Kolektivna obuka i učešće Vojske na vježbama u zemlji i inostranstvu

U cilju provjere dostignutih operativnih sposobnosti jedinica, primjene usvojenih NATO procedura i standarda, podizanje interoperabilnosti sa saveznicama i partnerima, kao i unaprjeđenje sposobnosti komandnog kadra u procesu donošenja odluka, jedinice Vojske su realizovale kolektivne sadržaje obuke na nivou odjeljenja, voda i čete. S tim u vezi, planirano je učešće na 21 međunarodnoj i 1 nacionalnoj vježbi. Od planiranog učešća na međunarodnim vježbama, jedinice Vojske su učestvovala na 13 vježbi u inostranstvu i 8 vježbi u Crnoj Gori.

Vježbe realizovane u Crnoj Gori

U okviru kolektivne obuke komandi i jedinica, realizovane su vježbe na svim nivoima komandovanja. Izvođenjem vježbovni aktivnosti razvijeno je sadejstvo kopnenih, vazduhoplovnih i snaga za podršku, uz provjeru usvojenih standarda odbrane i provjeru funkcionalnosti vojne opreme.

Vježba „COMMON CHALLENGE 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje i provjera procedura i tehnika za angažovanje i upotrebu jedinica ekstremno hladnim uslovima. Vježba je izvedena u periodu 23. januar - 10. februar 2023. godine u reonu Sinjajevine i Bjelasice, Kolašin. Na vježbi je učestvovalo 150 pripadnika Vojske i 37 pripadnika Oružanih snaga Rep. Austrije, 8 pripadnika Oružanih snaga Rep. Italije, 10 pripadnika Oružanih snaga Rep. Sjeverne Makedonije, 28 pripadnika Nacionalne garde Savezne države Mejn, SAD i 3 pripadnika NATO Centra izvrsnosti za planinsko ratovanje.

Vježba „IMMEDIATE RESPONSE 23” - Cilj vježbe: unaprjeđenje taktika, tehnika i sposobnosti snaga u borbi protiv širokog spektra prijetnji, kao i provjera sposobnosti savezničkih snaga za raspoređivanje u Evropi sa težištem na reon Baltičkog mora i Crnog mora. U periodu od 22. maja do 02. juna 2023. godine, vježba je izvedena u reonu Bara i Pljevalja, gdje je učestvovalo 350 pripadnika Vojske. Takođe, na vježbi su učestvovala i 66 pripadnika Nacionalne garde Savezne države Mejn iz Sjedinjenih Američkih Država (SAD). Takođe, u okviru komande snaga tokom vježbe u Rep. Albaniji i Rep. Hrvatskoj, kao štabni elementi i oficiri za vezu, učestvovali su tri pripadnika Vojske.

Vježba „ADRIAN POOL 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje procedura i tehnika za uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava pod vodom. Vježba je izvedena u periodu 26-30. juna 2023. godine, u akvatoriju Boke Kotorske. Na vježbi je učestvovalo 12 pripadnika Vojske i 8 pripadnika Oružanih snaga Rep. Slovenije.

Vježba „ODLUČAN ODGOVOR 23” - Cilj vježbe: provjera i ocjenjivanje osposobljenosti jedinica deklariranih u NATO snagama za brzo reagovanje (2. pješadijska četa/1. pješadijskog bataljona, EOD tim i VP tim). Vježba je izvedena u periodu 11-20. oktobar 2023. godine, u reonu Vojnog objekta „Židovići”, Pljevlja. Na vježbi je učestvovalo 250 pripadnika Vojske.

Kompjuterska vježba „CRISIS MANAGEMENT EXRCISE 2023 (CMX23)” (“Vježba upravljanja krizom 2023”) - Cilj vježbe: uvježbavanje strategijskog komandovanja i donošenja političkih odluka u procesu upravljanja krizom. Vježba je izvedena u saradnji sa Vrhovnom savezničkom komandom za Evropu (SHAPE) u Vazduhoplovno-operativnom centru Vojske, Zeta, u periodu 09-15. mart 2023. godine. Na vježbi je učestvovalo 12 pripadnika Vojske.

Kompjuterska vježba „T-RISE & A-RISE 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje procedura nadzora pomorskog saobraćaja i razmjene informacija. Vježba je izvedena u dva dijela, u saradnji sa Mornaričkim-operativnim centrom Ratne mornarice Rep. Italije i Mornaričkim-operativnim centrom Mornarice Rep. Grčke. Prvi dio vježbe je izveden 26. aprila 2023. godine u Pomorskom-operativnom centru u Baru, dok je drugi dio vježbe izveden u periodu 12-13. septembar 2023. godine. Na vježbi je učestvovalo 10 pripadnika Vojske.

Kompjuterska vježba „TORREJON ARCHER 23-2” - Cilj vježbe: uvježbavanje procedura i provjera osposobljenosti NATO snaga za protiv-vazduhoplovnu odbranu i integraciju dejstava protivvazduhoplova i vazduhoplova i razmjene informacija. Izvedena je u saradnji sa Združenim NATO operativnim centrom Torehon, Kraljevina Španija. Na vježbi je učestvovalo 20 pripadnika Vojske.

Vježbe u inostranstvu

Vježba „INIOCHOS 23” - Cilje vježbe: uvježbavanje u pružanju vazduhoplovne podrške kopnenim i mornaričkim jedinicama. Vježba je izvedena u periodu 25-27. april 2023. godine u Andravidi, Rep. Grčka. Na vježbi su kao posmatrači učestvovala dva pripadnika Vojske, a radi definisanja budućeg učešća Vojske na ovoj vježbi.

Vježba „ORION 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje taktika i procedura za angažovanje specijalnih snaga na operativnom i taktičkom nivou. Vježba je izvedena u periodu 24. april - 05. maj 2023. godine u reonu Atine, Rep. Grčka. Na vježbi je učestvovalo 14 pripadnika Vojske.

Vježba „ADRIATIC PARTNERSHIP 23” (operacija pomorskog presretanja) - Cilj vježbe: uvježbavanje i provjera sposobnosti za izvođenje operacija pomorskog presretanja. Vježba je izvedena u periodu 08-12. maj 2023. godine u Splitu, Rep. Hrvatska. Na vježbi je učestvovalo devet pripadnika Vojske.

Vježba „CYBER GUARDIAN 23” - Cilj vježbe: unaprjeđivanje sposobnosti u domenu operacija u sajber prostoru i poboljšanja sajber bezbjednosti. Vježba je izvedena u periodu 28. maj - 09. jun 2023. godina u Bukureštu, Rep. Rumunija. Na vježbi su učestvovala dva pripadnika Vojske.

Vježba „ADRIATIC STRIKE 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje pružanja bliske vazduhoplovne podrške, artiljerijske podrške i medicinske evakuacije angažovanjem pripadnika JTAC/FAC specijalnosti. Vježba je izvedena u periodu 02-10. jun 2023. godine na Vojnom aerodromu „Cerklje” u Rep. Sloveniji. Na vježbi je učestvovalo sedam pripadnika Vojske sa jednim helikopterom.

Vježba „Coalition Warrior Interoperability eXploration, eXperimentation, eXamination, eXercise 23 (CWIX23)” - Cilj vježbe: provjera i testiranje nivoa interoperabilnosti, spremnosti i otpornosti komandno-informacionih sistema. Vježba je izvedena u periodu 05-23. jun 2023. godina u Bidgošću, Poljska. Na vježbi je učestvovalo pet pripadnika Vojske.

Vježba „ADRION CAX 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje i provjera sposobnosti izvođenja operacija pomorske blokade sa ukrcavanjem, taktičkim manevrisanjem i traganje, i spašavanjem na moru. Vježba je izvedena u periodu 6-9. jun 2023. godine u Tarantu, Rep. Italija. Na vježbi su učestvovala dva pripadnika Vojske.

Vježba „ASTRAL KNIGHT 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje i provjera osposobljenosti NATO snaga za protiv-vazduhoplovnu odbranu i integraciju dejstava PVO i vazduhoplova. Vježba je izvedena u periodu 20-28. septembar 2023. godine u Vazduhoplovnoj bazi „Ramštajn”, SR Njemačka. Na vježbi su učestvovala dva pripadnika Vojske.

Vježba „ADRIATIC PARTNERSHIP 23” (miske protivmjere, podvodne mine) - Cilj vježbe: uvježbavanje tehnika, taktika i procedura za sprovođenje minskih protivmjera i uklanjanja (uništavanja) podvodnih mina. Vježba je izvedena u periodu 24-29 septembar, 2023. godine u Splitu, Rep. Hrvatska. Na vježbi je učestvovalo pet pripadnika Vojske.

Vježba „TORREJON ADVANTAGE 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje procedura i provjera osposobljenosti NATO snaga za protiv-vazduhoplovnu odbranu i integraciju dejstava PVO i vazduhoplova i razmjena informacija. Vježba je izvedena u Združenom NATO operativnom centrom, u periodu 25-29. septembar 2023. godina, Torehon, Kraljevina Španija. Na vježbi su učestvovala dva pripadnika Vojske.

Vježba „AEGEAN SEAL 23” - Cilj vježbe: uvježbavanje taktika i procedura za angažovanje specijalnih snaga prilikom uništavanja podvodnih eksplozivnih naprava. Vježba je izvedena u periodu 15-26 oktobar, 2023. godina u reonu Atine, Rep. Grčka. Na vježbi je učestvovao 1 pripadnik Vojske.

Vježba „STRONG BALKAN 23” - Cilje vježbe: povećanje interoperabilnosti i unaprjeđenje saradnje između specijalnih jedinica zemalja Balkana, u okviru inicijative načelnika generalštabova balkanskih zemalja B-9. Vježba je izvedena u periodu 31. oktobar - 11 novembar, 2023. godine u reonu Tiranei i Vojnog poligona „Biza”, Rep. Albanije. Na vježbi je učestvovalo 10 pripadnika Vojske.

8. VOJNA ISTORIJA I TRADICIJA

U cilju stručne podrške i razmjene informacija/iskustava/dokumenata za sprovođenje naučno istraživačkih radova iz ove oblasti, tokom 2023. godine Ministarstvo je realizovalo brojne sastanke sa predstavnicima vojno-istorijskih institucija zemalja regiona, odnosno zemalja članica NATO i EU, kako u Crnoj Gori tako i u inostranstvu.

S obzirom da je Ministarstvo nedavno formiralo organizacionu cjelinu koja se bavi poslovima vojne istorije i tradicije (Direkciju za vojnu istoriju i tradiciju, u sastavu Direktorata za politiku odbrane), tokom 2023. godine, uglavnom se radilo na prikupljanju eksponata koji su se mogli naći u Opštinama, drugim državnim institucijama ili kod građana. Takođe, izvršen je obilazak magacina Vojske u iste svrhe, a identifikovan je i prostor u Kasarni „Milovan Šaranović” u Danilovgradu za smještanje dobijenih eksponata, naročito eksponata većih gabarita. Istovremeno, izrađen je elaborat sa trenutno prikupljenim eksponatima. Predstavnici novoformirane organizacione cjeline su tokom godine u Centru za obuku Vojske realizovali predavanja na teme vojne istorije i tradicije.

Iako je Ministarstvo po ovim pitanjima, tokom prethodne godine, realizovalo brojne aktivnosti, vrijedi izdvojiti aktivnost učešća predstavnika Ministarstva na Kongresu međunarodne komisije za vojnu istoriju (International Commission for Military History (ICMH)), koji je, pod okriljem Ujedinjenih nacija, održan u periodu 02-11. septembar 2023. godine u Istanbulu i Čanakaleu, Rep. Turska. Važno je istaći da je Crna Gora aplicirala za učešće u radu ove Komisije nekoliko mjeseci prije održavanja Kongresa. Saglasnost za učešće Crne Gore je potvrđeno 22. juna 2023. godine, ali u statusu posmatrača sa pravom učešća u radu Komisije, bez prava glasa.

Ono što je važno istaći jeste značaj članstva u Komisiji ICMH koje sa sobom donosi višestruke benefite tipa: pristup vojnim arhivima država članica ICMH-a, razmjena iskustva, umrežavanje institucija ovog tipa i zajednički rad na različitim projektima, pristup literaturi i časopisima iz ove oblasti, mogućnost apliciranja fondovima za projekte iz ove oblasti i sl. Istovremeno sa učešćem u radu Komisije ICMH pokrenuto je i pitanje članstva Crne Gore u radu Bibliografskog komiteta koji izdaje svjetski poznati časopis za vojnu istoriju.

Pored navedenog, u periodu 12-16. decembar 2023. godine, u Beču, delegacija Ministarstva susrela se sa predstavnicima Ministarstva odbrane Rep. Austrije, koji rade na poslovima iz vojne istorije i tradicije, kao što su: Crni krst Rep. Austrije, Međunarodni Mathauzen komitet i Vojni muzej Rep. Austrije. Susret je upriličen sa ciljem uspostavljanja saradnje radi ažuriranja spiskova preživjelih i stradalih logoraša iz Crne Gore za vrijeme I i II Svjetskog rata, kao i dokumentacije iz oblasti vojne istorije, vojnih muzeja i zajedničkih aktivnosti koje bi bile od obostranog interesa.

9. INSPEKCIJSKI NADZOR

Programom rada Ministarstva odbrane za 2023. godinu planirana je aktivnost inspeksijskog nadzora i unutrašnje kontrole, a Planom inspeksijskog nadzora za 2023. godinu, predviđeno je ukupno, 38 aktivnosti, od čega 37 inspeksijska nadzora i jedna unutrašnja kontrola. Planom su predviđene i dvije aktivnosti kao stalan zadatak tokom godine, a tiču se postupanja po obraćanjima lica u službi u Vojsci u skladu sa članom 61 Zakona o Vojsci Crne Gore i provjera navoda iz prijava zaposlenih o pojavnim oblicima nezakonitog ponašanja. (*Prilog broj 8*)

Inspeksijski nadzor je vršen radi utvrđivanja zakonitosti postupanja u primjeni propisa u oblasti odbrane, naročito u odnosu na: ostvarivanje planova i pripremnih mjera za odbranu zemlje, planiranje i upotrebu ljudskih i materijalnih resursa odbrane, borbenu spremnost Vojske, zaštitu i zdravlja na radu, zaštitu od požara i zaštitu životne sredine u Ministarstvu i Vojsci, primjenu

ovlašćenja od strane ovlašćenih lica u Ministarstvu i Vojsci, ostvarivanju prava lica u službi u Vojsci iz službe ili po osnovu službe, planiranje i uređenje prostora, izgradnju, rekonstrukciju i održavanje vojnih objekata u vojnom krugu. Unutrašnja kontrola je vršena nad preduzetim mjerama po osnovu svih oblika neetičkog i nezakonitog ponašanja zaposlenih u Ministarstvu i Vojsci, radi utvrđivanja činjeničnog stanja u vezi sa postupanjem po izrečenim disciplinskim mjerama zaposlenima u Ministarstvu, odnosno izrečenim disciplinskim mjerama ili kaznama lica u službi u Vojsci.

U toku 2023.godine realizovana su 35 inspekcijaska nadzora i 1 unutrašnja kontrola, po oblastima kako slijedi:

- ostvarivanje planova i pripremnih mjera za odbranu zemlje - planirano je i realizovano 15 inspekcijaskih nadzora dostignutog nivoa odbrambenih priprema kod nosioca priprema za odbranu. Inspekcijaski nadzor je realizovan u: jednom državnom organu (Skupština Crne Gore), 4 organa državne uprave (Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo finansija, Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo unutrašnjih poslova); u 1-oj zdravstvenoj ustanovi (Klinički centar CG); 6 organa lokalne samouprave (Glavni grad, Plužine, Kotor, Herceg Novi, Petnjica, Bar), i u 3 privredna subjekta koji vrše usluge od posebnog značaja za odbranu (CEDIS, Montefarm i Sincommerce).
- planiranje i upotreba ljudskih i materijalnih resursa odbrane - planirana su i realizovana 3 inspekcijaska nadzora (Direktorat za ljudske resurse, Direktorat za logistiku i Generalštab VCG).
- borbena spremnost Vojske - planirana su 3 inspekcijaska nadzora, a realizovan je 1 inspekcijaski nadzor (zakonitost primjene propisa koji regulišu borbenu spremnost u Vazduhoplovstvu Vojske Crne). Zbog nepopunjenosti radnog mjesta oficira za borbenu spremnost nijesu realizovana 2 inspekcijaska nadzora borbene spremnosti, planirana u septembru i oktobru 2023.godine.
- zaštita i zdravlje na radu, zaštita od požara i zaštita životne sredine u Ministarstvu i Vojsci - planirano je i realizovano 8 inspekcijaskih nadzora (Direktorat za logistiku, Mornarica Vojske, Kasarna „Pero Četković”, Mavrijan i Crni rt, Herceg Novi - Obosnik i Pristan, Bataljon za podršku – Kapino polje i Kasarna „Marko Miljanov Popović”, skladišta ubojnih sredstava Vojske – Brezovik, Taraš i Židovići, stacionarna čvorišta veze Vojske - Bjelasica i Lovćen- povratni i Vazduhoplovstvo Vojske - povratni)
- primjena ovlašćena od strane ovlašćenih lica u Ministarstvu i Vojsci - planiran je i realizovan 1 inspekcijaski nadzor (Četa vojne policije)
- ostvarivanje prava lica u službi u Vojsci iz službe ili po osnovu službe, uključujući ocjenjivanje, disciplinsku i materijalnu odgovornost - planirana su i realizovana 4 inspekcijaska nadzora (Vazduhoplovstvo Vojske, Pješadijski bataljon, Direktorat za ljudske resurse Ministarstva i Generalštab Vojske).
- planiranje i uređenje prostora, izgradnja, rekonstrukcija i održavanje vojnih objekata u vojnom krugu - planirana su i realizovana 3 inspekcijaska nadzora (Kasarna „Pero Četković” u Baru, vojni aerodrom „Knjaz Danilo” Zeta i Generalštab Vojske)
- unutrašnja kontrola nad preduzetim mjerama po osnovu svih oblika neetičkog i nezakonitog ponašanja zaposlenih u Ministarstvu i Vojsci – planirana i realizovana 1 kontrola (u DLJR - Direkciji za statusna pitanja i pravne poslove).

Neposrednim uvidom u dokumentaciju vezanu za oblasti nadzora, odnosno kontrole, sagledavano je stvarno stanje u pogledu zakonitosti postupanja prilikom primjene propisa u oblasti odbrane i nalagane su mjere i davane preporuke u cilju otklanjanja utvrđenih nedostataka i unapređivanja stanja u kontrolisanim oblastima.

U 2023.godini, nakon izvršenih inspekcijskih nadzora i unutrašnje kontrole, ukupno je naloženo/preporučeno 174 mjera i to:

- 49 mjera u Generalštabu Vojske,
- 41 mjere u jedinicama Vojske,
- 13 mjera u Direktoratu za ljudske resurse,
- 11 mjera u Direktoratu za logistiku
- 44 mjere u državnim organima, organima državne uprave i lokalne samouprave i
- 16 u privrednim subjektima, koji proizvode predmete ili vrše usluge od posebnog značaja za odbranu zemlje.

Subjekti kod kojih je vršen inspekcijski nadzor nijesu imali primjedbi na sačinjene zapisnike i naložene mjere.

10. ADMINISTRATIVNO POSLOVANJE

U toku godine evidentirano je 30.414 predmeta i to:

- u djelovodniku neklasifikovane pošte evidentirano je 11.717 predmeta.
- u evidenciji službenih putovanja ukupno je evidentirano 1.049 službenih putovanja.
- u knjizi primljenih računa ukupno je evidentirano 1.956 računa.
- u upisniku izdatih uvjerenja (UP UV) za 2023. godinu evidentirano je 6.917 zahtjeva stranaka za izdavanje uvjerenja, od čega je 538 u statusu rješavanja, 208 odbijenih zahtjeva, 6.171 izdatih uvjerenja, odnosno u roku riješeno 2.961 predmeta, dok je 3.418 riješeno po isteku roka; (u upisniku izdatih uvjerenja za 2022. godinu evidentiran je završetak 487 predmeta u toku 2023. godine, od čega 55 odbijenih zahtjeva stranaka i 432 izdata uvjerenja, od 487 riješenih predmeta svi su riješeni po isteku roka).

Ukupan broj pokrenutih prvostepenih upravnih postupaka (UPI) je 7.945, od čega je po zahtjevu stranke 1.212, a po službenoj dužnosti 6.733. Broj riješenih predmeta je 7.342, od čega usvojenih zahtjeva 7.248, odbijenih 86, obustavljenih 8, dok je 603 u statusu rješavanja. U roku je riješeno 6.603 predmeta, dok je 739 riješeno po isteku roka. Na ove odluke je ukupno bilo 59 žalbi. (Ukupan broj prvostepenih upravnih postupaka koji je prenešen iz 2022. godine je 172, od čega je po zahtjevu stranke 62, a po službenoj dužnosti 110. Broj riješenih predmeta je 156, od čega usvojenih zahtjeva 149, odbijenih 7, nije bilo obustavljenih, dok je 16 i dalje u statusu rješavanja. U roku je riješeno 141 predmet, dok je 15 riješeno po isteku roka).

U Upisniku drugostepenih upravnih postupaka (UPII) evidentirano je 109 žalbi, od čega je 73 riješeno, 36 su u radu. U roku je riješeno 26 postupka po žalbi, dok je 47 postupaka riješeno po isteku roka. Usvojene su 46 žalbe, odbijene 23 žalbe dok su 4 postupka po žalbi obustavljeni. (Ukupan broj drugostepenih upravnih postupaka koji je prenešen iz 2022. godine je 62 žalbe, od čega je 42 postupka riješeno, 20 su i dalje u radu. U roku je riješen 1 postupak po žalbi, dok je

41 postupak riješen po isteku roka. Usvojene su 10 žalbi, odbijene su 29 žalbi dok su 3 postupka po žalbi obustavljeni).

11. UNUTRAŠNJA REVIZIJA

Odjeljenje za poslove unutrašnje revizije, radne zadatke iz svoje nadležnosti obavlja u Ministarstvu i jedinicama Vojske, kao i u Direkciji za zaštitu tajnih podataka. Godišnjim planom unutrašnje revizije za 2023. godinu, predviđena je realizacija pet revizijskih postupaka, od kojih su tri realizovana; dvije unutrašnje revizije nije bilo moguće realizovati zbog odsustva sa posla (bolovanje) jednog revizora u dužem vremenskom intervalu. Tokom realizacije revizijskih postupaka nisu utvrđene nepravilnosti i odstupanja koja mogu u značajnoj mjeri ugroziti funkcionisanje sistema. U toku godine revizori su prisustvovali različitim obukama i seminarima organizovanim od strane Uprave za ljudske resurse, Direktorata za centralnu harmonizaciju i razvoj unutrašnjih kontrola Ministarstva finansija i ostalih strukovnih organizacija.

12. JAVNOST RADA I SARADNJA SA NEVLADINIM SEKTOROM

Ministarstvo u kontinuitetu informiše javnost o svojim aktivnostima i aktivnostima Vojske. Komuniciranje se ostvaruje različitim komunikacionim kanalima – objavljivanjem na veb sajtu Ministarstva, na društvenim mrežama (Facebook, Instagram, X, You Tube), kao i u crnogorskim medijima, štampanim, elektronskim i internet portalima. Komunikacija sa medijima ostvaruje se i kroz brojna gostovanja i intervjue ministra, načelnika Generalštaba, predstavnika Ministarstva i pripadnika Vojske, kao i kroz reportaže o jedinicama Vojske, učešću crnogorskih vojnika u međunarodnim misijama i operacijama, te školovanju kadeta na inostranim vojnim akademijama.

Javnost je kontinuirano informisana o ministarskim posjetama, posjetama najviših NATO vojnih i civilnih predstavnika, učešću ministra, načelnika Generalštaba i predstavnika Ministarstva i Vojske na različitim konferencijama u zemlji i inostranstvu, zajedničkim vježbama i obukama, kao i posjetama partnerskih brodova Mornarici Vojske.

Tokom 2023. godine, Ministarstvo i Vojska dobili su oko 60 novinarskih upita, dok se više puta reagovalo na netačne navode iz medija, a koji su se ticali djelokruga rada Ministarstva ili Vojske.

Obilježavajući šest godina članstva u NATO, Ministarstvo u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova organizovalo je svečani prijem, koji je bio otvoren za medije. Tim povodom Ministarstvo je prezentovalo poseban video spot kojim je prikazan značaj članstva Crne Gore u NATO.

Svečano je obilježen i Dan Vojske Crne Gore – 7. oktobar. Tim povodom, na društvenim mrežama Ministarstva predstavljena su specifična zanimanja u Vojsci, kroz video forme, i to iz ugla vojne policajke, snajperistkinje, borbenog ronioca, inženjera, helikopterskog spasioca i vazduhoplovnog tehničara. Takođe, organizovan je humanitarni koncert „Vojska Crne Gore za našu djecu“, orkestara Vojske Crne Gore i Oružanih snaga Republike Slovenije u Crnogorskom narodnom pozorištu. Prikupljena sredstva donirana su Institutu za bolesti djece Kliničkog centra Crne Gore. Dan Vojske proslavljen je svečanošću u Kasarni „Milovan Šaranović“ u Danilovgradu, uz brojne zvanice i prisustvo medija.

U fokusu javnosti bila je i međunarodna vojna vježba „Immediate Response 23“, koja je realizovana u Crnoj Gori, kao dio velike vježbe „Defender Europe 23“, a na kojoj je učestvovalo oko 500 pripadnika Vojske i OS SAD, kao i štabni oficiri OS R. Hrvatske. Tokom trajanja vježbe svakodnevno su objavljivane informacije o aktivnostima na vježbi kroz saopštenja, foto i video forme. U susret vježbi orkestri Vojske i Kopnenih snaga za Evropu i Afriku održali su koncerte u Podgorici i Pljevljima za građane.

Za građane i turiste Tivta u junu je organizovan koncert iznenađenja vojnih bendova Crne Gore i Ujedinjenog Kraljevstva.

Tokom 2023. godine u Crnoj Gori održana je i međunarodna vojna vježba „Zajednički izazov 23“ (Commom Challenge 23), čiji je domaćin bila Vojska, a o čemu je javnost informisana tokom trajanja vježbe, kroz saopštenja i objave na društvenim mrežama Ministarstva. Na vježbi je učestvovalo više od 250 pripadnika oružanih snaga Crne Gore, Austrije, Italije, Sjeverne Makeodnije, Sjedinjenih američkih država i NATO Centra izvrsnosti za planinsko ratovanje.

Ove godine posebno je obilježena i 90. godišnjica Školskog broda „Jadran“. U susret godišnjici organizovani su dani otvorenih vrata na brodu za građane, kao i izložba eksponata i fotografija ispred Dvorca Kralja Nikole u Baru. Takođe, pripremljen je i poseban promotivni video kroz priče i sjećanja posade, mornara i ljubitelja ovog broda.

U 2023. godini fokus je bio i na informisanju mladih o mogućnostima obrazovanja na inostranim vojnim akademijama. Na društvenim mrežama Ministarstva realizovana je kampanja „Budi kadet“, u kojoj je predstavljeno kako postati i što znači biti kadet Vojske Crne Gore, ali i koje su mogućnosti usavršavanja i napredovanja mladih koji završe akademije i postanu oficiri. Predstavljene su i uspješne priče mladih crnogorskih oficira i video poruke naših kadeta sa akademija. Takođe, organizovane su posjete u osam crnogorskih gradova, Baru, Nikšiću, Beranama, Bijelom Polju, Pljevljima, Podgorici, Cetinju i Tuzima, tokom kojih je predstavljen vojni poziv, mogućnosti za rad i školovanje u Vojsci, kao i najsavremenije naoružanje i oprema Vojske. Istovremeno, predstavnici Ministarstva i Vojske nastavili su sa posjetama srednjim školama i kroz razgovore sa srednjoškolcima predstavili vojni poziv i mogućnosti studiranja na renomiranim vojnim akademijama u inostranstvu.

Značajan projekat koji je Ministarstvo organizovalo, sedmu godinu za redom, je Ljetnji vojni kamp za mlade. Tokom trajanja kampa, svakodnevno su na društvenim mrežama Ministarstva objavljivane video i foto reportaže sa aktivnostima srednjoškolaca sa raftinga, savladavanja vještina iz topografije i snalaženja u prirodi, preživljavanja u prirodi, obuke u alpinizmu i sl.

Javnost je posebno informisana o zalaganjima pripadnika Vojske u akcijama traganja i spašavanja, kao i gašenja požara, ali i aktivnosti pružanja pomoći lokalnom stanovništvu kada je u pitanju izgradnja puteva. Takođe, kontinuirano su promovisani i pripadnici Vojske i službenici Ministarstva koji su ostvarili naučne i sportske uspjehe, uspjehe tokom školovanja i usavršavanja, kao i njihovo učešće u humanitarnim i drugim akcijama od opštedruštvenog značaja.

U skladu sa Strategijom informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2023-2026. godina i Akcionim planom za njeno sprovođenje, organizovano je predavanje predstavnika Ministarstva i Vojske za studente Fakulteta za državne i evropske studije na temu EU integracija i učešća Vojske u pomorskoj operaciji EU NAVFOR Atalanta. Takođe, pripremljen je promotivni video sa jednim od komandira crnogorskog AVPD tima u ovoj pomorskoj operaciji, koji je objavljen na društvenim mrežama Ministarstva povodom 15 godina od pokretanja ove operacije.

PREDLOG MJERA ZA UNAPRJEĐENJE STANJA U OBLASTI ZA KOJE JE MINISTARSTVO OSNOVANO

U cilju unaprjeđenja stanja u oblasti sistema odbrane Crne Gore, te kreiranja uslova za vršenje poslova Ministarstva u kontekstu sprovođenja politika Vlade Crne Gore, Ministarstvo je definisalo predlog mjera za unaprjeđenje stanja, koji korespondira ciljevima i prioritetima odbrambene politike Crne Gore, obavezama koje proizilaze iz zakona i strateških dokumenata, te procesa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

Predlog mjera za unaprjeđenje stanja iz nadležnosti Ministarstva:

- uspostaviti efikasnu i funkcionalnu organizaciju kroz unaprjeđenje procesa rada, organizacione klime i zadržavanja kvalitetnih kadrova;
- kvalitetno realizovati promotivne aktivnosti i projekte u cilju privlačenja kadrova za potrebe Vojske;
- obezbijediti plansko upravljanje odbrambenim resursima, dosljednu implementaciju programski usmjerenih budžetskih sredstava i kontinuiranu izgradnju profesionalnog integriteta;
- intenzivirati razvoj odbrambenih kapaciteta i prioritetnih vojnih sposobnosti, što će podrazumijevati kvalitetnu i potpunu implementaciju NATO ciljeva sposobnosti i optimizaciju resursa odbrane;
- uložiti dodatne napore u cilju dostizanja projektovane vrijednosti izdvajanja BDP za sistem odbrane, i procenat izdvajanja iz budžeta odbrane za opremanje i modernizaciju Vojske u skladu sa zahtjevima Alijanse i Planom investiranja u odbranu Crne Gore;
- aktivno doprinositi kolektivnom sistemu odbrane kroz afilijaciju deklariranih snaga Vojske u NATO strukturi snaga, te kontinuiranom učešću u NATO, EU i UN misijama i operacijama;
- jačati sposobnosti za pružanje podrške civilnim institucijama u vanrednim situacijama;
- u koordinaciji sa drugim organima državne uprave dati pun doprinos normativnom uređenju nacionalnog sistema upravljanja krizama;
- usvojiti predložene zakonske regulative u oblasti odbrane i izraditi podzakonske akte;
- uskladiti postojeći strateški okvir sa novonastalim promjenama u geostrateškom okruženju Crne Gore;
- pravovremeno ispuniti obaveza iz Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji;
- unaprjediti saradnju sa medijama kroz kvalitetno i blagovremeno informisanje javnosti o svim aktivnostima koje Ministarstvo i Vojska realizuju;
- u kontinuitetu preduzimati mjere u cilju unaprjeđenja uslova života i rada, kao i standarda zaposlenih u Ministarstvu i Vojsci.

ZAKLJUČAK

Aktivnosti Ministarstva i Vojske, tokom 2023. godine, bile su usmjerene na dostizanju zahtijevanih odbrambenih kapaciteta kroz ispunjavanje definisanih ciljeva i prioriteta odbrambene politike, ispunjavanju preuzetih međunarodnih obaveza u oblasti odbrane, kako članstvom u NATO, tako i iz procesa realizacije glavnog spoljnopolitičkog cilja - punopravnog članstva Crne Gore u Evropkoj uniji, posebno u oblasti zajedničke bezbjednosne i odbrambene politike Evropske unije. Tokom 2023. godine nije se pristupilo izradi novih strateških dokumenata politike odbrane. Pored praćenja implementacije važećih strateških dokumenta, akcenat je dat na izradi Akcionog plana za implementaciju Strategije odbrane Crne Gore 2023–2026, izradi Strategije upravljanja ljudskim resursima u Ministarstvu i Vojsci Crne Gore 2023-2027, te donošenju Strategije sajber bezbjednosti Vojske Crne Gore 2023-2026 i Strategije za implementaciju Rezolucije SB UN 1325 „Žene, mir i bezbjednost“.

U izvještajnom periodu Crna Gora je nastavila da razvija bilateralnu i multilateralnu odbrambenu saradnju, naročito sa zemljama regiona i partnerima u okviru NATO i EU.

Takođe, aktivnom diplomatijom na polju odbrane, učešćem na vojnim vježbama, realizacijom obaveza koje proizilaze iz članstva u međunarodnim organizacijama UN i OEBS, i Sporazuma o regionalnoj kontroli naoružanja, razmjenom iskustava i drugim oblicima saradnje, značajno je unaprijeđena odbrambena saradnja, te potvrđena posvećenost Crne Gore promovisanju dobrosusjedske politike.

Uz fokus na kolektivnu odbranu, Crna Gora je nastavila da doprinosi NATO politici odvrtaćanja i odbrane kroz učešće u NATO strukturi snaga, kao dio Ojačanog prisustva na istoku (eFP) Litvanija, te NATO aktivnosti Isturenih kopnenih snaga (FLF) u Bugarskoj. Kontinuirano učešće Vojske u međunarodnim misijama i projektima stabilnosti van granica savezničke teritorije potvrdilo je potpunu posvećenost Crne Gore očuvanju međunarodnog mira i stabilnosti, i stvaranja sigurnosnog ambijenta koji omogućava zajednički odgovor na asimetrične izazove, rizike i prijetnje.

Ministarstvo je uložilo značajne napore da obezbijedi kvalitetan i profesionalan kadar, sa namjerom zadovoljavanja svih budućih zahtjeva u odgovoru na zajedničke bezbjednosne prijetnje. Unaprijeđenje sistema upravljanja ljudskim resursima, u skladu sa savremenim međunarodnim standardima za privlačenje, profesionalni razvoj i zadržavanje kvalitetnih kadrova ostaje prioritet Ministarstva i u naredenom periodu.

Pripadnici Ministarstva i Vojske tokom 2023. godine pohađali su različite programe usavršavanja i obuke na prestižnim vojno-obrazovnim institucijama savezničkih zemalja u inostranstvu, kurseve stranih jezika kao i obuke u organizaciji Uprave za ljudske resurse. U cilju promocije većeg učešća žena u sektoru odbrane Ministarstvo je sprovodilo niz promotivnih aktivnosti, na temu rodne ravnopravnosti.

Implementacija mjera iz Plana integriteta u Ministarstvu i Vojsci, sprovođenje unutrašnjih kontrola i inspeksijskih nadzora, prepoznate su kao ključni mehanizmi jačanja institucionalnih kapaciteta Ministarstva.

Ministarstvo je raspolagalo sredstvima u ukupnom iznosu 71.482.950,17 EUR, od kojih su sredstva iz opštih prihoda iznosila 69.482.950,17 EUR, dok su preostala sredstva od 2.000.000,00 EUR odobrena iz sopstvenih prihoda, odnosno do visine njihovog ostvarenja. U strukturi ukupno utrošenih sredstava Ministarstva u 2023. godini u iznosu 65.413.222,49 EUR (od čega iz opštih prihoda je utrošeno 64.830.900,49 EUR i korišćenje sopstvenih prihoda u iznosu 582.322,00 EUR) učešće personalnih izdataka iznosi 57,43%, tekućih izdataka 28,37%, kapitalnih izdataka 12,83% i obaveza iz prethodnog perioda 1,37%.

Vojska je nastavila da razvija, osposobljava i angažuje svoje snage i sredstva u cilju jačanja državnih kapaciteta za podršku drugim institucijama u integrisanim odgovorima na krizne situacije u miru, te planski angažovala svoje snage i sredstva uvijek kada druge institucije nijesu bile u mogućnosti da samostalno pruže adekvatan odgovor.

U cilju opremanja deklariranih jedinica Vojske sa lako oklopljenim patrolnim vozilima (LOPV/JLTV), Ministarstvo je intenziviralo aktivnosti na dinamici isporuke vozila i njihovog pravovremenog uvođenja u operativnu upotrebu u jedinicama Vojske. Takođe, u skladu sa potpisanim sporazumom sa Vladom Države Izrael ugovorena je nabavka minobacača 120 mm, kao i realizacija nabavke protivoklopnih sistema „Spike“. U skladu sa potpisanim sporazumom sa Vladom R. Slovenije, ugovorena je nabavka šest bespilotnih letjelica kao i simulatora za JLTV vozila. Pored navedenog, tokom 2023. godine započeto je istraživanje tržišta za nabavku dva patrolna broda sporazumom dvije Vlade, odnosno postupakom Gov-to-Gov (proces pregovaranja i usaglašavanja uslova za davanje konačnog predloga za potpisivanje sporazuma Vladi Crne Gore).

Ministarstvo je izvršilo rekonstrukciju Data centra Ministarstva i Vojske, pristupilo modernizaciji mrežne i računarske opreme, uvelo dvostruke autentifikacije u IKS D1 mreži; unaprijedilo zaštitu korisničkih radnih stanica u IKS D1 mreži, te na taj način značajno unaprijedilo komunikacione kapacitete, sajber odbranu i bezbjednost u Ministarstvu.

U cilju stvaranja uslova za efikasnu zaštitu života i zdravlja svojih pripadnika, Ministarstvo je svojim djelovanjem u kontinuitetu uticalo na poboljšanje nivoa znanja i tehničke opremljenosti subjekata zaštite, kao i na razvijanje efikasnog sistema informisanja o svim prisutnim opasnostima i rizicima.

U cilju dosljedne implementacije politike odbrane Crne Gore, Ministarstvo je vršeci poslove uprave koji su propisani Uredbom o organizaciji i načinu uređenja državne uprave nastavilo da izgrađuje nacionalne odbrambene kapacitete i sposobnosti, realizuje obaveze preuzete u okviru Alijanse i unaprjeđuje bilateralnu i multilateralnu odbrambenu saradnju. Visok procenat realizacije aktivnosti planiranih Programom rada Vlade i Programom rada Ministarstva je pokazatelj uspješnosti u realizaciji planiranih aktivnosti i potpune posvećenosti dostizanju strateških odbrambenih ciljeva i implementaciji strateškog koncepta odbrane.

Lista priloga

- Prilog br.1 Doprinos NATO komandnoj strukturi, strukturi snaga i nacionalna vojna predstavništva
- Prilog br.2 Odobrena sredstva za 2023. godinu iz opštih prihoda, nakon rebalansa
- Prilog br.3 Prihodi ostvareni po osnovu zakupa poslovnih prostora, otkupa stanova i prodaje nepokretnosti
- Prilog br.4 Pregled najznačajnih aktivnosti podrške Vojske drugim institucijama
- Prilog br.5 Pregled realizacije plana inspeksijskog nadzora i naloženih mjera

Prilog br. 1

Doprinos NATO komandnoj strukturi, strukturi snaga i nacionalna vojna predstavništva

R. br.	DOPRINOS VOJSKE KOLEKTIVNOM SISTEMU BEZBJEDNOSTI	SASTAV			
		oficir	podoficir	VPU	SVEGA
1.	NATO komandna struktura	3	-	-	3
2.	NATO struktura snaga	1	-	-	1
3.	Vojno predstavništvo pri NATO štabu Brisel, Belgija	3	1	-	4
4.	Nacionalni vojni predstavnik pri NATO ACO Mons, Belgija	1	1	-	2
5.	Nacionalni predstavnik za vezu pri NATO ACT Norfolk, SAD	1	-	-	1
U K U P N O		9	2	-	11

Prilog broj 2

Odobrena sredstva za 2023. godinu iz opštih prihoda, nakon rebalansa

Odobrena sredstva za 2023. godinu iz opštih prihoda, nakon rebalansa		
Program	Upravljanje ljudskim i materijalnim resursima Ministarstva	10.795.315,64 EUR
Potprogram	Stručni i operativni poslovi Ministarstva odbrane	7.252.505,31 EUR
Aktivnost	Upravljanje i administracija Ministarstva odbrane	7.252.505,31 EUR
Potprogram	Međunarodna saradnja	3.542.810,33 EUR
Aktivnost	Bilateralna saradnja	133.296,00 EUR
Aktivnost	Multilateralna saradnja	1.179.098,72 EUR
Aktivnost	Predstavljanje Crne Gore u diplomatsko konzularnim predstavništvima i međunarodnim organizacijama u oblasti odbrane	2.230.415,61 EUR
Program	Vojska Crne Gore	44.877.681,69 EUR
Potprogram	Operacije	2.115.549,90 EUR
Aktivnost	NATO operacije	1.842.584,10 EUR
Aktivnost	EU misije	248.021,80 EUR
Aktivnost	UN misije	24.944,00 EUR
Potprogram	Funkcionisanje Vojske	40.713.739,78 EUR
Aktivnost	Upravljanje i podrška pripadnicima Vojske Crne Gore	40.693.735,78 EUR
Aktivnost	Podrška civilnim institucijama i stanovništvu	20.004,00 EUR
Potprogram	Međunarodna vojna saradnja	1.161.042,87 EUR
Aktivnost	Vojno-vojna saradnja	249.677,97 EUR
Aktivnost	Komande NATO	911.364,90 EUR
Potprogram	Obuka i vježbe	887.349,14 EUR

Aktivnost	Vježbe	203.917,17 EUR
Aktivnost	Obuke	683.431,97 EUR
Program	Opremanje, modernizacija i infrastruktura Ministarstva odbrane i Vojske Crne Gore	10.399.676,00 EUR
Potprogram	Opremanje i infrastruktura Vojske Crne Gore	9.686.826,00 EUR
Aktivnost	Unapređenje infrastrukture Vojske Crne Gore	2.381.002,00 EUR
Aktivnost	Nabavka opreme za Vojsku Crne Gore	7.305.824,00 EUR
Potprogram	Opremanje Ministarstva odbrane	652.850,00 EUR
Aktivnost	Nabavka opreme za Ministarstvo odbrane	652.850,00 EUR
Program	Obavještajno bezbjednosni poslovi	3.470.276,85 EUR
Potprogram	Rukovođenje i koordinacija rada OBD-a	3.037.418,15 EUR
Aktivnost	Upravljanje i administracija rada OBD-a	3.037.418,15 EUR
Potprogram	Međunarodna saradnja OBD-a	432.858,70 EUR
Aktivnost	Bilateralna i multilateralna saradnja OBD-a	432.858,70 EUR

Prilog broj 3

Prihodi ostvareni po osnovu zakupa poslovnih prostora, otkupa stanova i prodaje nepokretnosti

Red. br.	PRIHODI	Naplaćeno
1	2	3
1.	Prihodi od zakupa poslovnih prostora i zemljišta račun Ministarstva finansija br. 832-52007-55	19.747 EUR
2.	Prihodi od zakupa vojnih objekata i zemljišta, račun Ministarstva odbrane 832-1087-40	286.922,25
3.	Prihodi od otkupa stanova, račun Ministarstva finansija br. 832-215-37	62.492,56 EUR
	UKUPNO:	369.161,81EUR

Prilog broj 4

Pregled najznačajnijih aktivnosti podrške Vojske drugim institucijama

R.br.	NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI U 2023. GODINI
1.	Podrška Vojske Bolnici Kotor kroz asistenciju pri postavljanju šatora.
2.	Podrška Upravi policije kroz organizaciju logorovanja kadeta i ustupanje cisterne za vodu PJP.
3.	Ispomoć Direktoratu za zaštitu i spašavanje angažovanjem helikoptera Bell 412 EP/EPI u pretraživanju terena Vrmac Kotor u spašavanju državljana Poljske, spašavanju njemačke državljanke na planini Prokletije, pretraga terena za turistkinjom Moldavije na akvatoriju opštine Bar.
4.	Angažovanje pripadnika Vojske na izviđanju rijeke Morače iz vazduha radi sprečavanje nezakonite eksploatacije šljunka
5.	Angažovanje helikoptera Vojske za prevoženje državnih delegacija u zemlji i regionu.
6.	Angažovanje helikoptera Vojske za prevoženje bolesnika i medicinsku evakuaciju povređenih na relaciji Bar –Beograd, Pljevlja -Podgorica i Trnovačko jezero, opština Plužine-Podgorica.
7.	Angažovanje helikoptera Vojske za gašenje požara na teritoriji opštine Danilovgrad i na Deponiji glavnog grada Podgorice.
8.	Angažovanje inženjerijske jedinice Vojske na rekonstrukciji puta Markovina – Čevo, Prijestonica Cetinje, most Pjenavac-Mrtvo Duboko, Mrtvo Duboko-manastir Kostrikovača, opština Kolašin.

9.	Angažovanje inženjerijske jedinice Vojske na sprečavanju od erozije i uređenju plaže na Adi Bojani u opštini Ulcinj i uređenje školskog dvorišta OŠ „Marko Lakić“, Ždrebaonik, opština Danilovgrad.
10.	Angažovanje Vojske u ativnostima poslije poplava. Postavljeni montažni mostovi „Bejli“ u opštinama Mojkovac i Bijelo Polje.
11.	Angažovanje pripadnika Počasne garde za potrebe državnog protokola, uručivanje akreditacija novoizabranih ambasadora Predsjedniku CG.
12.	Angažovanje pripadnika Počasne garde za potrebe polaganja vijenaca za Dane opština u CG i za odavanje počasti Vasu Brajoviću povodom dana Republike Grčke.
13.	Angažovanje inženjerijske jedinice Vojske na čišćenju snijega u opštini Nikšić.
14.	Ustupanje atletske staze u Kasarni „Marko Miljanov Popović“, u cilju organizacije školskog prvenstva u atletici (liga osnovnih škola u atletici).
16.	Podrška i saradnja NVO „INFO SPORT CG“-Bar u sadnji sadnica bora i maslina u više eko manifestacija u opštini Bar i organizaciji ECO trke u Baru.
17.	Podrška Vojske obilježavanju Dana opština i odavanju počasti na spomenicima palim borcima.
18.	Promocija Vojske u opštinama Podgorica, Berane, Cetinje, Bijelo Polje, Bar, Nikšić, Tuzi.
19.	Pružanje ispomoći planinarskom klubu „Kapetan“ u sredstvima, motornim vozilima i obezbjeđenju hrane.
20.	Ispomoć u obezbjeđenje vode civilnom stanovništvu u opštini Nikšić i opštini Šavnik.
21.	Pružanje ispomoći Planinarskom savezu CG u motornim vozilima i obezbjeđenju hrane za manifestaciju „Stazama Veljka Vlahovića“.
22.	Podrška takmičenju u lovnom streljaštvu „Kup Lovačkog saveza Crne Gore“.
23.	Podrška turističkoj organizaciji Nikšić i NVO „Ljubitelji Slanog jezera“ za podršku organizovanja manifestacije „Čorbijada“.
24.	Podrška Agenciji za zaštitu životne sredine i Institutu za biologiju mora na realizaciji projekta Natura 2000 na lokaciji Pristan.
25.	Organizacija druženja na Školskom brodu „Jadran“ za pripadnike Crvenog krsta iz Bara, građana Bara i Tivta.
26.	Podrška i saradnja sa Klubom dobrovoljnih davaoca krvi Danilovgrad.
27.	Saradnja sa Zavodom za tranfuziju krvi CG, dobrovoljno davanje krvi pripadnika Vojske povodom Dana Vojske.
28.	Saradnja sa opštinama u CG za obilježavanje posebnih datuma i događaja iz istorije i tradicije.
29.	Organizacija posjeta vrtića, JU za djecu sa posbnim potrebama i osnovnih škola jedinicama Vojske.

Pregled realizacije plana inspeksijskog nadzora i naloženih mjera

Red. br.	Oblast inspeksijskog nadzora i unutrašnje kontrole	Planirano	Realizovano	Procenat realizacije	Naloženo mjera subjektima nadzora								
					SVEGA	Drž.organ. organ. lok. samoup.	Privred. subj.	DPO	DLJR	DL	Ostal organ. jed. MOD	GŠ VCG	Jed. VCG
1.	Inspeksijski nadzor dostignutog nivoa odbrambenih priprema	15	15	100	60	44	16	/	/	/	/	/	/
2.	Inspeksijski nadzor planiranja i upotrebe ljudskih i materijalnih resursa	3	3	100	15	/	/	/	7	6	/	2	/
3.	Inspeksijski nadzor borbene spremnosti Vojske	3	1	33,33	2	/	/	/	/	/	/	/	2
4.	Inspeksijski nadzor ZNR, ZŽS i ZOP u Ministarstvu i Vojsci	8	8	100	66	/	/	/	/	5	/	43	18
5.	Inspeksijski nadzor primjene ovlašćenja od straneovlašćenih lica u Ministarstvu i Vojsci	1	1	100	2	/	/	/	/	/	/	/	2
6.	Inspeksijski nadzor ostvarivanja prava lica na službi u Vojsci, uključ.disciplinsku i mater.odgovornost,	4	4	100	16	/	/	/	4	/	/	3	9
7.	Inspeksijski nadzor planiranja i uređenja prostora, izgradnje, rekonstrukcije i održavanja vojnih objekata	3	3	100	11	/	/	/	/	/	/	1	10
9.	Unutrašnja kontrola nad preduzetim mjerama po osnovu svih oblika neetičkog i nezakonitog ponašanja zaposlenih	1	1	100	2	/	/	/	2	/	/	/	/
UKUPNO		38	36	94,73	174	44	16	/	13	11	/	49	41

CRNA GORA
Direkcija za zaštitu tajnih podataka

IZVJEŠTAJ O RADU
Direkcije za zaštitu tajnih podataka za 2023. godinu

Podgorica, februar 2024. godine

SADRŽAJ

UVOD	3
I NORMATIVNI POSLOVI	3
II DOZVOLE ZA PRISTUP TAJNIM PODACIMA	3
III MJERE ZAŠTITE TAJNIH PODATAKA	5
III-1 Fizičke mjere zaštite tajnih podataka	5
III-1 Informatičke mjere zaštite tajnih podataka	5
IV NATO I EU	6
IV-1. NATO	7
IV-2. EVROPSKA UNIJA	9
V MEĐUNARODNA SARADNJA	10
VI MEĐURESORSKA SARADNJA	12
VII SARADNJA SA NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA	13
VIII OBUKE IZ OBLASTI TAJNIH PODATAKA	13
IX ORGANIZACIJA DIREKCIJE	14
X INFORMATIČKA BEZBJEDNOST I ODGOVOR NA RAČUNARSKE INCIDENTE	18
XI INSPEKCIJSKI NADZOR	24
XII BUDŽET I NABAVKE	25
XIII UPRAVLJANJE I UNUTRAŠNJA KONTROLA	26
XIV JAVNOST RADA	26

UVOD

Nadležnosti Direkcije za zaštitu tajnih podataka utvrđene su Zakonom o tajnosti podataka ("Službeni list Crne Gore", br. 14/08, 76/09, 41/10, 40/11, 38/12, 44/12, 14/13, 18/14, 48/15 i 74/20) i Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave ("Službeni list Crne Gore", br. 49/22, 52/22, 56/22, 82/22, 110/22 i 139/22).

Izveštajem o radu Direkcije za zaštitu tajnih podataka obuhvaćen je pregled najvažnijih aktivnosti Direkcije u 2023. godini, u vezi sa: propisima iz oblasti tajnih podataka, izradom opštih akata Direkcije, izdavanjem dozvola za pristup tajnim podacima, NATO i EU sertifikata za pristup NATO i EU tajnim podacima, razmjenom tajnih podataka sa NATO i Evropskom unijom, obavezama koje proističu iz članstva u NATO, EU pregovorima za Poglavlje 31–Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika, aktivnostima na polju međunarodne saradnje, naročito u pogledu zaključivanja bilateralnih sporazuma o razmjeni i zaštiti tajnih podataka, bilateralne i regionalne saradnje, međuresorske saradnje i saradnje sa nevladinim organizacijama, obukama iz oblasti tajnih podataka i unapređenjem sistema obuke, stručnim osposobljavanjem i usavršavanjem službenika Direkcije, unutrašnjom organizacijom Direkcije i njenim funkcionisanjem, inspekcijskim nadzorom nad sprovođenjem Zakona o tajnosti podataka i primjenom međunarodnih ugovora o razmjeni i zaštiti tajnih podataka, izvršenjem budžeta, sprovođenjem finansijskog upravljanja i kontrola i pružanjem obavještenja o radu Direkcije putem sredstava javnog informisanja.

I   **NORMATIVNI POSLOVI**

Direkcija redovno učestvuje u davanju mišljenja na predloge zakona i podzakonskih akata koje su pripremali drugi organi, kao i mišljenja na predloge memoranduma i sporazuma o saradnji koji su uključivali odredbe o razmjeni i zaštiti tajnih podataka.

II **DOZVOLE ZA PRISTUP TAJNIM PODACIMA**

Dozvole za pristup tajnim podacima za fizička lica

Direkcija za zaštitu tajnih podataka, u skladu sa Zakonom, nadležna je za izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima stepena tajnosti STROGO TAJNO, TAJNO i POVJERLJIVO.

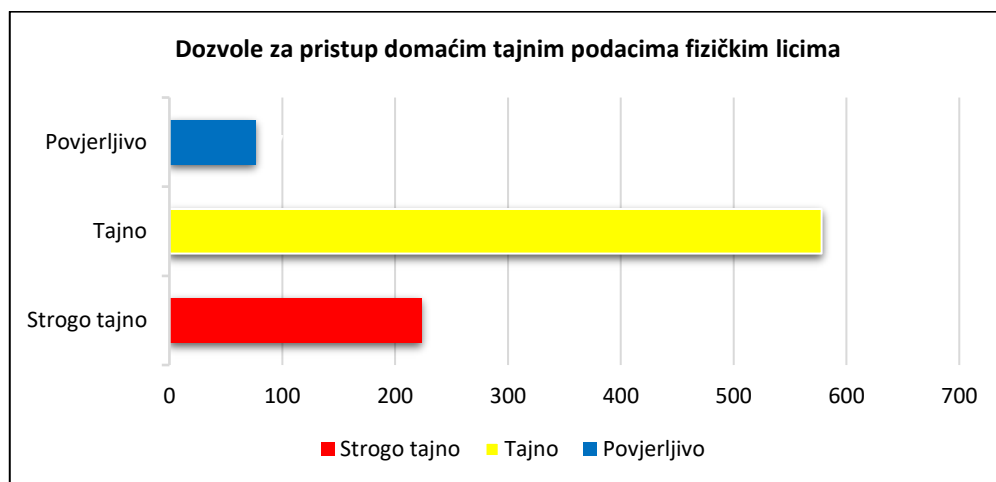
U 2023. godini, podnesena su 565 zahtjeva za izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima, od čega je 222 zahtjeva za produženje važenja dozvole za pristup tajnim podacima, a 343 novih zahtjeva za izdavanje dozvola.

U 2023. godini, izdate su ukupno 879 dozvola za pristup tajnim podacima, od čega su 569 nove dozvole, dok je produžen rok važenja za 210 dozvola za pristup tajnim podacima.

Za pristup tajnim podacima stepena tajnosti **STROGO TAJNO** izdato je 224 dozvola, od čega je 106 novih dozvola, a produžen je rok važenja za 118 dozvola za pristup tajnim podacima.

Za pristup tajnim podacima stepena tajnosti **TAJNO** izdato je 578 dozvole, od čega je 389 novih dozvola, a produžen je rok važenja za 89 dozvola za pristup tajnim podacima.

Za pristup tajnim podacima stepena tajnosti **POVJERLJIVO** izdato je 77 dozvola, od čega su 74 nove dozvole, a produžen je rok važenja za 3 dozvola.

U 2023. godini, na zahtjev Nacionalnih bezbjednosnih organa (NSA) drugih država u kontinuitetu su procesuirane bezbjednosne provjere za strance koji su rođeni, živjeli, radili ili se školovali u Crnoj Gori, u skladu sa međudržavnim sporazumima.

Dozvole za pristup tajnim podacima za pravna lica

U 2023. godini, podnesen je jedan zahtjev za izdavanje dozvole za pristup tajnim podacima za pravno lice i izdata je jedna dozvola za pristup tajnim podacima za pravno lice.

Za pristup tajnim podacima za zaposlene u pravnom licu podneseno je 30 zahtjeva za izdavanje dozvole i 4 zahtjeva za produženje važenja dozvole za pristup tajnim podacima.

Prije izdavanja dozvole za pristup tajnim podacima zaposleni u državnim organima, kao i u pravnim licima u obavezi su da se edukuju o zaštiti i rukovanju tajnim podacima, odnosno bezbjednosnim pravilima i procedurama za zaštitu tajnih podataka, nakon čega pristupaju testiranju u elektronskoj aplikaciji. Testiranje se vrši neposredno prije izdavanja dozvole za pristup tajnim podacima i dozvola se izdaje nakon položenog E – testa.

III MJERE ZAŠTITE TAJNIH PODATAKA

III-1 Fizičke mjere zaštite tajnih podataka

Po pitanju fizičkih mjera zaštite tajnih podataka, Direkcija za zaštitu tajnih podataka je u 2023. godini, nastavila saradnju sa državnim organima i pravnim licima koja u vršenju zakonom utvrđenih poslova, odnosno izvršavanju ugovorenog posla postupaju sa tajnim podacima.

Sprovedene su konsultacije sa organima i pravnim licima u cilju njihovog upoznavanja sa obavezama koje je potrebno ispuniti u postupku prije izdavanja dozvole za pristup tajnim podacima po pitanju fizičkih mjera zaštite tajnih podataka i propisanih standarda u ovoj oblasti, procesuirani su zahtjevi za vršenje bezbjednosnje procjene ugroženosti i zahtjevi za pregled protiv prisluškivanja.

Nakon implementacije mjera zaštite tajnih podataka od strane organa i pravnih lica, Direkcija provjerava ispunjenost fizičkih mjera zaštite tajnih podataka u prostorijama namijenjenim za rad sa tajnim podacima.

U cilju ispunjavanja propisanih standarda iz oblasti fizičkih mjera zaštite tajnih podataka u toku 2023.godine, održani su sastanci i konsultacije sa predstavnicima Službe Predsjednika Crne Gore, Vrhovnog suda, Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, Specijalnog državnog tužilaštva.

Direkcija je saradivala i sa predstavnicima pravnih lica, koje je u kontinuitetu upoznavala sa cjelokupnom procedurom za dobijanje dozvole za pristup tajnim podacima za pravno lice.

III-2 Informatičke mjere zaštite tajnih podataka

Informacioni sistem za razmjenu nacionalnih tajnih podataka

Direkcija za zaštitu tajnih podataka upravlja komunikaciono informacionim sistemom koji je sertifikovan za razmjenu nacionalnih tajnih podataka do i uključujući stepen tajnosti TAJNO. Korisnici sistema su Centralni registar Direkcije za zaštitu tajnih podataka i podregisti u Ministarstvu odbrane, Ministarstvu vanjskih poslova, Agenciji za nacionalnu bezbjednost i Stalnoj misiji Crne Gore pri NATO u Briselu.

Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka tokom 2023. godine u kontinuitetu se bavilo unapređenjem i održavanjem informacionog sistema za razmjenu nacionalnih tajnih podataka.

Ostale aktivnosti

Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka kroz svoje svakodnevne aktivnosti u kontinuitetu se bavi aktivnostima na održavanju i unapređenju informacionih sistema u kojima se obrađuju tajni podaci, kao i računara i računarske opreme koju koriste zaposleni u Direkciji.

Imajući u vidu da je razvijena nova platforma za web prezentacije državnih organa, službenici DZTP sproveli su aktivnosti na podizanju nove web prezentacije DZTP, kao i migraciji sadržaja sa stare web prezentacije.

Pored navedenih aktivnosti, Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka u kontinuitetu sprovodi i aktivnosti u sklopu svojih nadležnosti koje se tiču upotrebe i distribucije kripto materijala i akreditacije informacionih sistema u kojima se obrađuju tajni podaci.

Sistem za prenos NATO tajnih podataka - NS WAN

Razmjena tajnih podataka u elektronskoj formi između Centralnog registra Direkcije za zaštitu tajnih podataka, Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva odbrane (na lokacijama u Ministarstvu odbrane i Vazduhoplovno operativnom centru Vojske Crne Gore – VOC), kao i Stalne misije Crne Gore pri NATO u Briselu odvija se posredstvom NS WAN informaciono komunikacionog sistema. U saradnji sa NATO Agencijom za komunikacije i informacije (NATO Communication and Information Agency, NCIA) Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka u kontinuitetu sprovodi aktivnosti na održavanju centralne CG lokacije ovog informacionog sistema.

Direkcija za zaštitu tajnih podataka - Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka u saradnji sa Ministarstvom odbrane i Ministarstvom vanjskih poslova, usaglašava potrebne resurse za funkcionisanje ili unapređenje NS WAN informacionog sistema, na osnovu čega se svake godine generiše poseban ugovor za pružanje NCIA usluga za potrebe Crne Gore ("Service Support Package for Montenegro, SSP"). Ovaj ugovor za 2023. godinu (SSP 2023) direktor Direkcije za zaštitu tajnih podataka potpisao je u decembru 2023. godine.

Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka u okviru svojih NDA (National Distribution Authority) nadležnosti u kontinuitetu se bavi rukovanjem kripto materijala za potrebe ovog i drugih informacionih sistema u kojima se obrađuju tajni podaci.

IV NATO I EU

Najznačajnija dužnost Direkcije u vezi sa tajnim podacima NATO i EU je dužnost da kao bezbjednosni organ koordinira i sprovodi bezbjednosnu politiku NATO i EU u Crnoj Gori, u cilju obezbjeđivanja adekvatnog nivoa zaštite tajnih podataka (NSA - National Security Authority) i izdavanje NATO i EU sertifikata za pristup NATO i EU tajnim podacima.

U cilju adekvatne razmjene i zaštite NATO i EU tajnih podataka, ustanovljeni su i vode se Centralni registar NATO i EU tajnih podataka u Direkciji za zaštitu tajnih podataka i Podregistri tajnih podataka u Stalnoj misiji Crne Gore pri NATO i Stalnoj misiji Crne Gore pri EU u Briselu, kao i Komandi združenih snaga SHAPE u Monsu.

Podregistri tajnih podataka predstavljaju prvu tačku prijema NATO i EU tajnih podataka, odakle se tajni podaci distribuiraju Centralnom registru Direkcije za potrebe državnih organa u Crnoj Gori.

Distribucija tajnih podataka iz Centralnog registra prema državnim organima, korisnicima NATO i EU tajnih podataka, vrši se u okviru registara tajnih podataka uspostavljenih u državnim organima.

IV-1. NATO

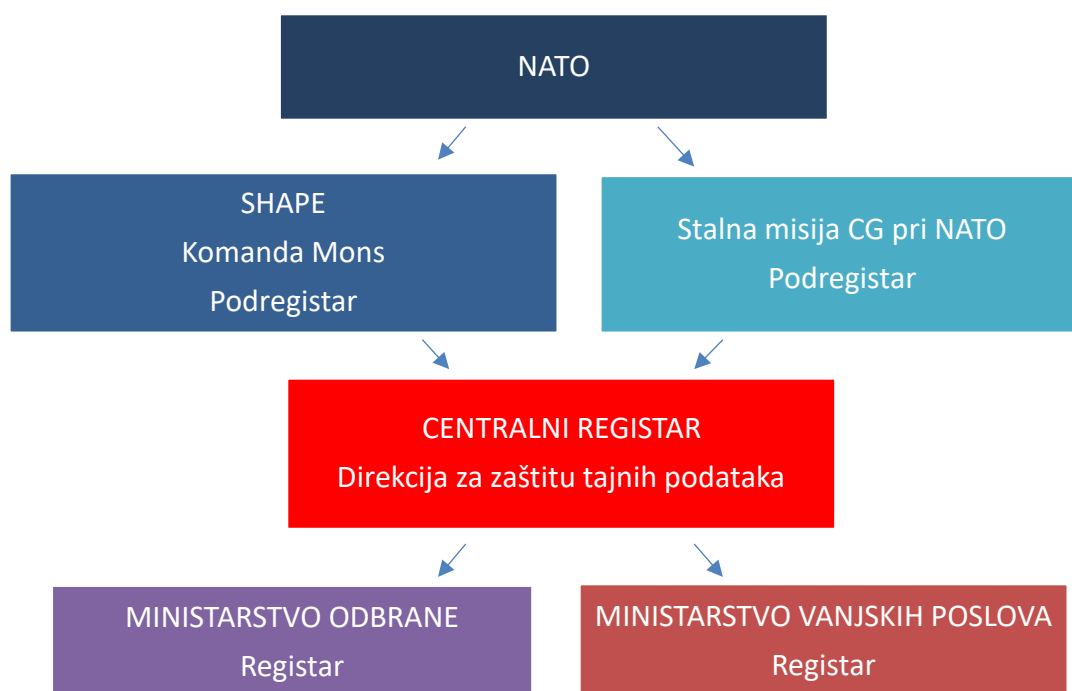
Pravni okvir za saradnju

Zakon o potvrđivanju Sporazuma između potpisnica Sjevernoatlantskog ugovora o bezbjednosti podataka ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", broj 12/17 od 07.12.2017), predstavlja pravni okvir za saradnju u oblasti uzajamne zaštite i čuvanja NATO tajnih podataka koji se dostavljaju Crnoj Gori i tajnih podataka koje Crna Gora dostavlja NATO-u i obezbjeđuje primjenu bezbjednosnih standarda i postupaka za razmjenu i zaštitu tajnih podataka.

Razmjena NATO tajnih podataka

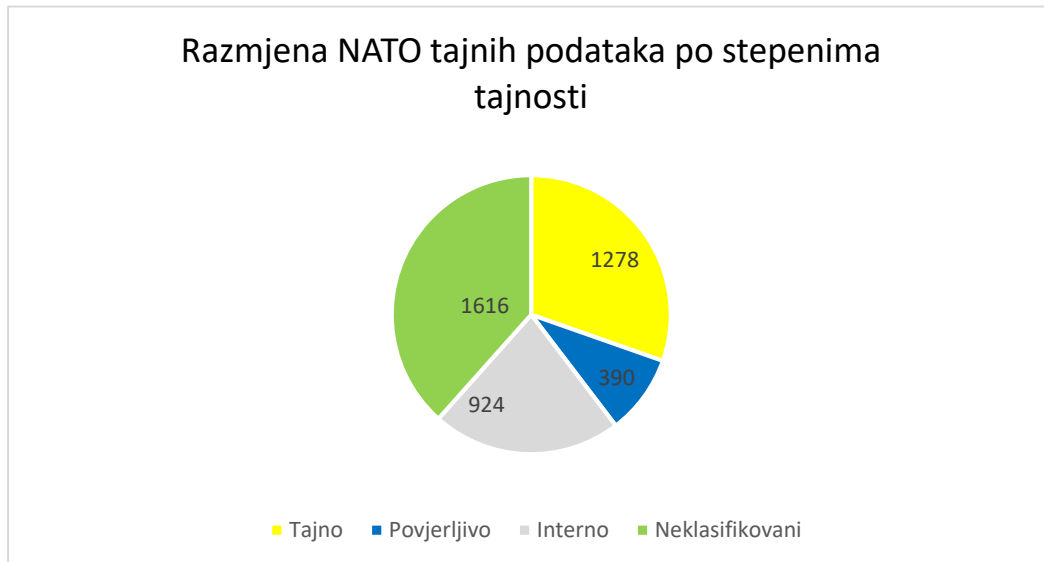
Sa NATO se u kontinuitetu odvija razmjena tajnih podataka, koja je otpočela nakon upućivanja prvog kontigenta crnogorskih vojnika u mirovnu misiju ISAF u Avganistanu, a kasnije u misiju "Resolute Support" u Avganistanu.

Pristupanjem Crne Gore NATO Savezu uveden je novi sistem elektronske razmjene NATO tajnih podataka NATO SECRET WAN AREA NETWORK (NS WAN) odobren od strane NATO Kancelarije za bezbjednost (NOS).

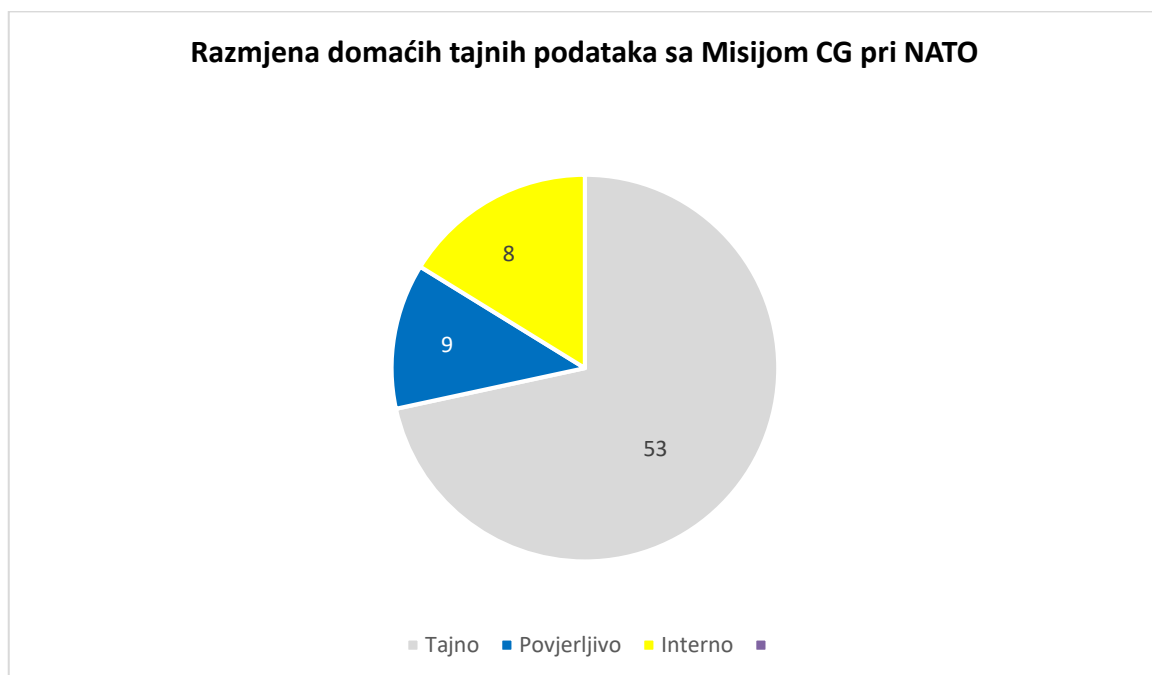
*šematski prikaz razmjene tajnih podataka sa NATO

U 2023. godini razmijenjeno je ukupno 4208 NATO tajnih podataka različitih stepena tajnosti, od čega 1278 stepena tajnosti TAJNO, 390 stepena tajnosti POVJERLJIVO, 924 stepena tajnosti INTERNO i 1616 neklasifikovanih podataka.

Razmjena nacionalnih tajnih podataka sa Stalnom misijom Crne Gore pri NATO u Briselu

Sa Stalnom misijom Crne Gore pri NATO u Briselu, u 2023. godini, razmijenjena su ukupno 70 tajna podataka različitih stepena tajnosti, od čega 53 stepena tajnosti TAJNO, 9 stepena tajnosti POVJERLJIVO i 8 stepena tajnosti INTERNO.

Sertifikati za pristup NATO tajnim podacima

Za pristup NATO tajnim podacima koji se prosleđuju Crnoj Gori, kao i za učešće na određenim NATO aktivnostima (konferencijama, sastancima, kursevima, obukama, vježbama, radionicama i sl.) na kojima se razmatraju NATO tajni podaci, neophodno je posjedovanje NATO sertifikata.

U skladu sa Zakonom o potvrđivanju Sporazuma između potpisnica Sjevernoatlantskog ugovora o bezbjednosti podataka, Direkcija je organ nadležan za izdavanje NATO sertifikata za pristup NATO tajnim podacima i u 2023. godini izdala je 306 NATO sertifikata (NATO Personnel Security Clearance - NATO PSC).

U skladu sa preporukama NATO sačinjen je spisak pozicija na nacionalnom nivou i lica na tim pozicijama koja imaju pristup posebnoj grupi NATO tajnih podataka (NATO sensitive informations), kao i spisak ovlašćenih lica i njihovih zamjenika u Direkciji i Stalnoj misiji Crne Gore pri NATO u Briselu ovlašćenih za prijem i dostavu NATO COSMIC/ATOMAL podataka.

NATO NOS inspeksijska kontrola

NATO tajni podaci prosljeđeni Crnoj Gori čuvaju se u Centralnom registru Direkcije, koriste u skladu sa propisanim bezbjednosnim standardima i podliježu redovnoj kontroli NATO Kancelarije za bezbjednost (NOS).

U Direkciji je tokom 2023.godine, kontinuirana praćena realizacija preporuka i korektivnih mjera iz Izveštaja o izvršenom inspeksijskom nadzoru u 2022.godini, nad sprovođenjem mjera zaštite NATO tajnih podataka u Crnoj Gori u organima gdje je izvršen nadzor od strane NATO - Kancelarije za bezbjednost.

Pored kontrole od strane NATO Kancelarije za bezbjednost (NOS), NATO tajni podaci koji se dostavljaju državnim organima na korišćenje podliježu i inspeksijskoj kontroli Direkcije za zaštitu tajnih podataka.

IV-2. EVROPSKA UNIJA

Pravni okvir za saradnju

Sporazum o bezbjednosnim procedurama za razmjenu i zaštitu tajnih podataka zaključen između Crne Gore i Evropske Unije (septembra 2010. godine) i Bezbjednosni aranžmani za implementaciju Sporazuma (iz februara 2011. godine) predstavljaju pravni okvir za saradnju u oblasti tajnih podataka i obezbjeđuju primjenu standarda prilikom razmjene i zaštite tajnih podataka iz oblasti zajedničke vanjske, bezbjednosne i odbrambene politike.

EU PREGOVORI

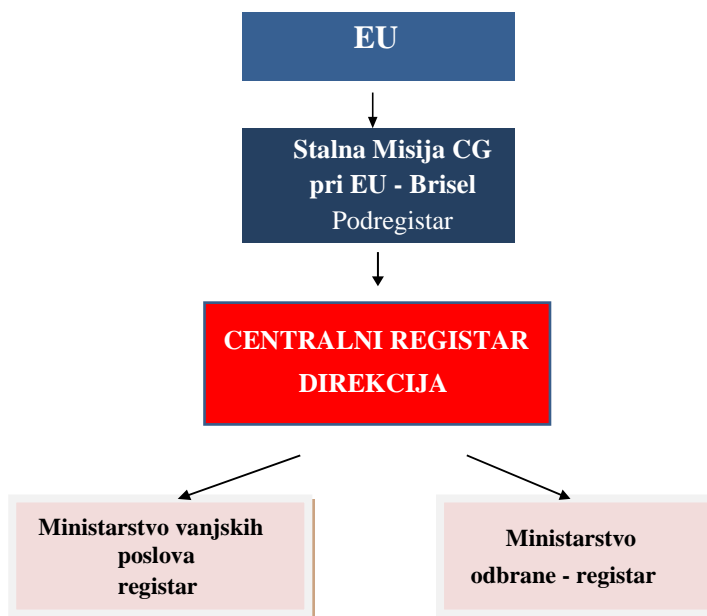
Poglavlje 10 – Informatičko društvo i mediji

Službenik Odjeljenja za informatičku zaštitu tajnih podataka je od septembra 2022.godine, učestvovao u radu Radne grupe za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblast pravne tekovine Evropske unije.

Poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika

Službenik Odjeljenja za zaštitu tajnih podataka, kao član radne grupe za Poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika, aktivno je učestvovao u radu sjednica, u cilju realizacije obaveza koje proističu iz Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG).

Razmjena EU tajnih podataka

Za pristup EU tajnim podacima koji se prosleđuju Crnoj Gori, kao i za učešće u misijama EU i drugim aktivnostima, neophodno je posjedovanje EU sertifikata (EU PSC).

U skladu sa Sporazumom o bezbjednosnim procedurama za razmjenu i zaštitu tajnih podataka zaključenim između Crne Gore i Evropske Unije, Direkcija je organ nadležan za izdavanje EU sertifikata za pristup EU tajnim podacima i u 2023. godini izdala je 5 EU sertifikata.

V MEĐUNARODNA SARADNJA

U izvještajnom periodu, u okviru međunarodne saradnje, aktivnosti Direkcije za zaštitu tajnih podataka realizovale su se kroz bilateralnu i multilateralnu saradnju.

Direkcija za zaštitu tajnih podataka, 28. avgusta 2023. godine, bila je predsjedavajuća na XIII SEENSA konferenciji održanoj u Ohridu, uz operativnu i finansijsku podršku Direktorata za zaštitu tajnih podataka Republike Makedonije (NSA), kao domaćina i Regionalnog Centra za saradnju (RCC) sa sjedištem u Sarajevu.

Akcentat XIII SEENSA susreta, dat je na obezbjeđivanju platforme za razgovore na visokom nivou i razmjenu informacija o pitanjima od zajedničkog interesa vezanim za rad nacionalnih organa u okviru sjeverno-istočne Evrope.

Cilj XIII SEENSA Konferencije bio je da se istraže načini za zajedničku edukaciju, izgradnju kapaciteta i inicijative za obuku za unapređivanje regionalne bezbjednosne saradnje.

Takođe, u okviru pomenute inicijative održana je i redovna godišnja konferencija direktora Nacionalnih bezbjednosnih organa Jugoistočne Evrope. Budući da je Crna Gora bila predsjedavajuća SEENSA konferencije 2023. godine, 13. Konferencija je održana u Ohridu 28. avgusta. Učesnici su imali priliku da razgovaraju o bezbjednosnim uticajima na Jugoistočnu Evropu sa fokusom na cyber bezbjednost i evropske integracije kao i o budućoj saradnji u ovom formatu. Na konferenciji je dogovoreno i da 2024. godine predsjedavajuća SEENSA konferencije bude Bugarska.

U okviru multilateralne saradnje direktor Direkcije za zaštitu tajnih podataka učestvovao je kao panelista na Bezbjednosnoj konferenciji u organizaciji Marshall centra, koja je takođe organizovana u avgustu u Ohridu. Učesnici su imali priliku da razmjene iskustva i iniciraju jačanje međunarodne i regionalne saradnje u oblasti zaštite tajnih podataka.

U cilju jačanja i intenziviranja bilateralne saradnje Direkcija za zaštitu tajnih podataka je nastavila rad na usaglašavanju sporazuma o razmjeni i zaštiti tajnih podataka sa Rumunijom, Republikom Hrvatskom, Republikom Srbijom i započela pregovore na usaglašavanju sporazuma sa Državom Izrael i Ukrajinom.

U okviru međunarodne saradnje realizovane su posjete od strane kolega iz Republike Sjeverne Makedonije, Slovenije i Bosne i Hercegovine.

U okviru saradnje sa NATO, Direktor Direkcije za zaštitu tajnih podataka u oktobru 2023. godine učestvovao je na redovnom godišnjem sastanku NATO bezbjednosnog komiteta koji je održan u Briselu, NATO HQ, na nivou direktora Nacionalnih bezbjednosnih organa.

Predstavnik Odjeljenja za informatičku zaštitu tajnih podataka učestvovao je od 19. - 20. oktobra 2023. godine u Briselu, na sastanku Security Committee in CIS Security format, koji okuplja predstavnike država članica NATO.

Direkcija za zaštitu tajnih podataka je u okviru SAA nadležnosti (Security Accreditation Authority) učestvovala na sastanku međunarodnog BICES akreditacionog tijela (BICES Accreditation Board, BSAB) u Bratislavi od 08. - 10. novembra 2023. godine.

U periodu od 11. do 15. septembra 2023. godine u Cirihu je održana 37. godišnja Multinacionalna radna grupa u oblasti industrijske bezbjednosti (MISWIG). Učesnici, među kojima je bila i predstavnik Direkcije za zaštitu tajnih podataka, imali su priliku da nastave rad na značajnim pitanjima koja se odnose na MISWIG pravila i procedure, aranžmanima za međunarodni prenos tajnih podataka, opreme i/ili komponenata, pitanjima koja se odnose na učešće i uticaj stranaca u vlasničkoj strukturi kao i drugim pitanjima od značaja u oblasti industrijske bezbjednosti. Na pomenutoj konferenciji Crna Gora je po prvi put uzela učešće kao formalna članica Multinacionalne radne grupe u oblasti industrijske bezbjednosti (MISWIG).

Direkcija takođe ima i kontinuiranu regionalnu i međunarodnu saradnju u oblasti sajber bezbjednosti.

U okviru bilateralne saradnje, u izvještajnom periodu, Direkcija za zaštitu tajnih podataka bila je domaćin kolegama iz NSA Sjeverne Makedonije, Bosne i Hercegovine i Slovenije a sve sa ciljem razmjene iskustava, dobrih praksi i planiranih aktivnosti po pitanju ove vrste saradnje.

U cilju jačanja saradnje u oblasti sajber bezbjednosti CIRT kontinuirano saraduje sa ključnim međunarodnim institucijama kao što su: FIRST, ITU, NATO, OEBS, DCAF, KISA, RCC, Savjet Evrope.

VI MEĐURESORSKA SARADNJA

U izvještajnom periodu, Direkcija za zaštitu tajnih podataka je imala kontinuiranu međuresorsku saradnju koja se u najvećoj mjeri odnosila na implementaciju propisa o tajnosti podataka, realizaciju mjera zaštite tajnih podataka i rješavanje zahtjeva za izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima.

Saradnja sa Ministarstvom odbrane odvijala se po pitanju sprovođenja bezbjednosnih provjera za vojna lica i službenike Ministarstva za koje su podneseni zahtjevi za izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima, kroz realizaciju obuka o bezbjednosnoj kulturi, tajnosti podataka i informatičkoj zaštiti tajnih podataka, davanju mišljenja i sugestija na sporazume o saradnji u oblasti odbrane u dijelu koji se odnosi na tajne podatke, finansijske poslove i unutrašnju reviziju, izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima, učešće na sastancima i sl.

Saradnja sa Agencijom za nacionalnu bezbjednost odvijala se po pitanju sprovođenja bezbjednosnih provjera za lica za koja su podneseni zahtjevi za izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima, NATO i EU sertifikata, vršenja bezbjednosnih provjera za strance po zamolnicama drugih država, izrade bezbjednosnih procjena ugroženosti, pregleda protiv prisluškivanja i pregleda od kompromitujućeg elektromagnetnog zračenja-TEMPEST mjerenja.

Saradnja sa Ministarstvom finansija odvijala se kroz podnošenje zahtjeva za dodjelu budžetskih sredstava za 2024. godinu i pripremu Nacrta budžeta Direkcije za zaštitu tajnih podataka za 2024. godinu, realizaciju budžeta i dostavljanje izvještaja o primicima, izdacima i ugovorenim obavezama, dostavljanje godišnjeg izvještaja o aktivnostima na sprovođenju i unaprijeđenju upravljanja i kontrola, dostavljanje zahtjeva za preusmjeravanje odobrenih sredstava po

programima i pojedinim izdacima, dostavljanje Plana javnih nabavki, Izveštaja o javnim nabavkama.

Saradnja sa Agencijom za sprječavanje korupcije odvijala se po pitanju obaveza koje proizilaze iz Plana integriteta i izveštavanje Agencije o njegovom sprovođenju u 2023. godini, te je shodno tome sačinjen Izveštaj o sprovođenju Plana integriteta Direkcije. Sačinjena je Metodologija za procjenu primjene antikorupcijskih mjera Direkcije za zaštitu tajnih podataka i popunjen je Upitnik za procjenu efektivnosti i efikasnosti Plana integriteta.

Saradnja sa Agencijom za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama odvijala se kroz zaštitu ličnih podataka, dostavljanje podataka za potrebe vođenja informacionog sistema pristupa informacijama i ponovne upotrebe informacija.

Saradnja sa Upravom za ljudske resurse odvijala se kroz realizaciju obuka na temu „Tajnost podataka i informatička zaštita tajnih podataka“, zatim kroz učešće zaposlenih na obukama koje realizuje Uprava za kadrove u okviru Programa stručnog osposobljavanja. Saradnja se odvijala i kroz izradu Kadrovskeg plana (planiranju broja zaposlenih, promjenama u kadrovskoj strukturi i drugim pitanjima upravljanja kadrovima, u skladu sa budžetskim sredstvima), vođenja i ažuriranja kadrovskeg informacionog sistema (KIS) i dr.

I u ovom izvještajnom periodu, kontinuirano se sarađivalo sa Privrednom komorom Crne Gore, Ministarstvom ekonomskog razvoja i Ministarstvom vansjnih poslova, kroz aktivnosti na izradi Uputstva o postupku provjere ispunjenosti uslova za učešće privrednih subjekata registrovanih u Crnoj Gori i izdavanje potvrde za učešće u nabavkama za potrebe Sjeverno-Atlantskog Saveza. U tom smislu je održan okrugli sto za privredne subjekte, gdje su pored predstavnika Direkcije, učešće uzeli i predstavnici pomenutih državnih organa.

Predstavnik Odjeljenja za informatičku zaštitu tajnih podataka, učestvovao je od avgusta 2023. godini u radu Operativnog tima za suprotstavljanje sajber napadima kao njegov član.

Direkcija je na svojoj internet stranici objavljivala informacije koje zahtijevaju proaktivni pristup, vodeći računa o zaštiti ličnih podataka i podataka koji su označeni stepenom tajnosti.

VII SARADNJA SA NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

Direkcija za zaštitu tajnih podataka sarađivala je sa nevladinim organizacijama kroz rješavanje podnijetih zahtjeva za slobodan pristup informacijama, kao i kroz pripremu, podnošenje Izveštaja i izvoda iz informacionog sistema Agenciji za sprječavanje korupcije, u vezi zahtjeva za slobodan pristup informacijama.

VIII OBUKE IZ OBLASTI TAJNIH PODATAKA

U cilju stručnog usavršavanja državnih službenika i namještenika i unapređenja znanja iz oblasti tajnih podataka, Direkcija za zaštitu tajnih podataka u saradnji sa Upravom za kadrove realizovala je u kontinuitetu seminare na temu „Tajnost podataka i informatička zaštita tajnih podataka“, za zaposlene u organima državne uprave.

Unaprijeđen je sistem obuke iz oblasti tajnih podataka na način što je, u okviru TAIEX instrumenata tehničke podrške, uspostavljena elektronska aplikacija za E-trening, koja pruža mogućnost državnim službenicima za lakšim i savremenijim edukovanjem u ovoj oblasti. Ovaj oblik edukacije primijenjuje se na sva lica prije izdavanja dozvole za pristup tajnim podacima.

Stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika Direkcije

U Upravi za ljudske resurse u izvještajnom periodu, zaposleni su pohađali sljedeće obuke: zaštita ličnih podataka, Rezolucija 1325 žene, mir i bezbjednost, izrada i upravljanje projektima finansiranim iz EU fondova, Informatička zaštita podataka, Cloud servisi za skladištenje podataka i produktivniji rad, Sajber bezbjednost, Google paket besplatnih alata, Pregovaračka struktura Crna Gora i Evropska unija, izrada Kadrovskog plana, finansijsko upravljanje i kontrole, Samoprocjena unutrašnjih kontrola, upravljanje rizicima, mobing.

U okviru Mreže za ljudske resurse realizovano je učešće na radionicama: Uloga vrhovne državne revizije u kontroli zakonitosti i uspješnosti rada javnog sektora, Zadovoljstvo zaposlenih u državnoj upravi, Upravljanje ljudskim resursima-novi standardi i modeli.

Službenici Odjeljenja za informatičku zaštitu tajnih podataka učestvovali su na NDA konferenciji na kojoj učestvuju predstavnici NDA iz država članica NATO u Varšavi od 8. do 12. maja 2023. godine.

U periodu od 17. do 21. juna 2023. godine u NCIA centru za obuku u Portugalu službenik Direkcije pohađao je obuku za upravljanje kripto materijalima (004 Crypto administration course).

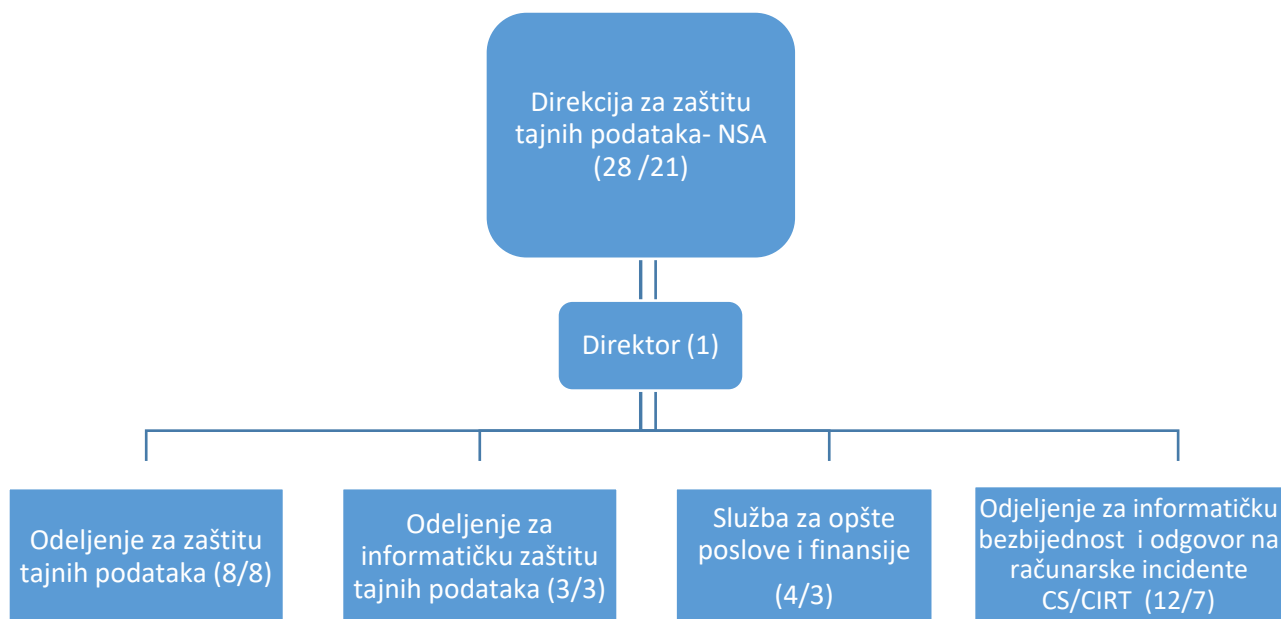
U okviru Programa stručnog osposobljavanja Uprave za kadrove u 2023.godini, sa predavačima iz DZTP kontinuirano su se organizovale obuke na temu tajnosti podataka i informatičke zaštite tajnih podataka, za potrebe zaposlenih u Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore.

IX ORGANIZACIJA DIREKCIJE

Vlada Crne Gore na sjednici održanoj 11.06.2021. godine., utvrdila je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Direkcije za zaštitu tajnih podataka, koji je stupio na snagu 25. 06.2021. godine.

U skladu sa Pravilnikom, Direkcija vrši poslove iz svoje nadležnosti u okviru četiri organizacione jedinice: Odjeljenje za zaštitu tajnih podataka, Odjeljenje za informatičku zaštitu tajnih podataka, Odjeljenje za informatičku bezbjednost i odgovor na računarske incidente (CS/CIRT) i Služba za opšte poslove i finansije.

U Odeljenju za zaštitu tajnih podataka vrše se poslovi iz osnovne djelatnosti Direkcije koji se odnose na: obezbjeđenje primjene standarda i propisa iz oblasti zaštite tajnih podataka; koordiniranje aktivnosti koje obezbjeđuju zaštitu tajnih podataka povjerenih Crnoj Gori od strane drugih država i međunarodnih organizacija, izradu i ažuriranje Plana zaštite tajnih podataka, inspekcijnski nadzor nad sprovođenjem Zakona o tajnosti podataka i primjenom međunarodnih ugovora, sprovođenje postupka za izdavanje dozvola za pristup tajnim podacima i izdavanje NATO i EU sertifikata za pristup NATO i EU tajnim podacima, postupka za ograničenje ili prestanak važenja dozvole, evidenciju podnijetih zahtjeva za izdavanje dozvola i evidenciju izdatih i oduzetih dozvola, NATO i EU sertifikata, obuku korisnika tajnih podataka, vođenje Centralnog registra NATO i EU tajnih podataka i saradnju sa podregistrima tajnih podataka u Stalnoj misiji Crne Gore pri NATO i Misiji Crne Gore pri EU, evidenciju NATO i EU tajnih podataka koji se prosleđuju Crnoj Gori, diseminaciju i njihovo dostavljanje korisnicima, evidenciju NATO ATOMAL tajnih podataka, evidenciju domaćih tajnih podataka, stručnu pomoć organima i organizacijama radi ispunjavanja bezbjednosno-tehničkih uslova za rad sa tajnim podacima, ustanovljavanje i vođenje registara, podregistara i kontrolnih tačaka, akreditovanje i odobravanje njihovog rada, unutrašnju kontrolu nad sprovođenjem mjera zaštite tajnih podataka, informisanje strane države odnosno međunarodne organizacije o bezbjednosti tajnih podataka koje je strana država, odnosno međunarodna organizacija predala Crnoj Gori, međunarodnu saradnju i kontinuiranu saradnju sa NATO Kancelarijom za bezbjednost (NOS) i Kancelarijom za bezbjednost Generalnog sekretarijata Savjeta EU (GSCSO) i drugi poslovi u skladu sa propisima.

U Odeljenju za informatičku zaštitu tajnih podataka podataka vrše se poslovi iz osnovne djelatnosti koji se odnose na primjenu mjera bezbjednosti za zaštitu tajnih podataka koji se primaju, obrađuju, prenose, čuvaju i arhiviraju u komunikaciono-informacionim sistemima i

drugim elektronskim sistemima, od gubitka povjerljivosti, cjelovitosti ili dostupnosti, i to: obezbjeđivanje primjene standarda i propisa iz oblasti informatičke zaštite tajnih podataka, prijem, obradu, prenos, čuvanje i arhiviranje NATO i EU tajnih podataka u elektronskoj formi, obezbjeđivanje da su kriptografski sistemi, proizvodi i mehanizmi za zaštitu tajnih podataka adekvatno i efikasno odabrani, instalirani i održavanim, nadzor nad rukovanjem kriptomaterijalima NATO i EU i nadzor nad proizvodnjom, distribucijom i čuvanjem kriptomaterijala za potrebe jedinstvenog sistema za elektronsku razmjenu domaćih tajnih podataka, proizvodnja, distribucija i čuvanje kriptomaterijala za potrebe jedinstvenog sistema za elektronsku razmjenu domaćih tajnih podataka između organa; certifikovanje komunikaciono-informacionih sistema (CIS) i procesa u kojima se obrađuju, prenose i čuvaju domaći, NATO i EU tajni podaci i certifikovanje prenosivih komunikaciono-informacionih sredstva i memorijskih medija koji se koriste u sistemu (CIS); zaštita prostorija i opreme od rizika elektromagnetnog zračenja (TEMPEST), procjena mogućeg ugrožavanja bezbjednosti tajnih podataka od upada u IS, edukacija i podizanje CIS bezbjednosne svijesti, instaliranje uređaja za čuvanje rezervnih kopija (back-up) tajnih podataka; uništavanje tajnih podataka u elektronskoj formi, memorijskih medija i uređaja za enkripciju podataka; organizovanje obuka i administracija portala za on-line obuku, ažuriranje web stranice Direkcije i dr.

U razmjeni i zaštiti tajnih podataka sa NATO i EU, vrše se poslovi koji se odnose na: bezbjednost komunikacija za izbor, upravljanje i održavanje kriptografske opreme za prenos, obradu i čuvanje tajnih podataka (NCSA - National Communication Security Authority); sprovođenje bezbjednosne akreditacije komunikaciono-informacionih sistema i procesa u kojima se koriste tajni podaci (SAA - Security Accreditation Authority), koje obuhvata rješavanje po zahtjevu za certifikovanje sistema, vršenje bezbjednosne provjere sistema, izdavanje certifikata i privremenih certifikata i vođenje evidencije u vezi s tim i upravljanje materijalima za kriptografsku zaštitu tajnih podataka i bezbjedno rukovanje, čuvanje, distribuciju i evidenciju kriptomaterijala (NDA - National Distribution Authority).

U Odjeljenju za informatičku bezbjednost i odgovor na računarske incidente (CS/CIRT)

vrše se poslovi iz osnovne djelatnosti koji se odnose na: unaprjeđenje bezbjednosti i zaštitu vrše se poslovi iz osnovne djelatnosti koji se odnose na: unaprjeđenje bezbjednosti i zaštitu mrežne infrastrukture, monitoring mreže sa ciljem identifikacije incidenata, usklađivanje aktivnosti lokalnih CIRT timova na teritoriji Crne Gore, održavanje kontakta sa ostalim državnim organima pravnim i fizičkim licima po pitanju očuvanja i unaprijeđenja informatičke bezbjednosti, razmjenu informacija sa nacionalnim CIRT/CERT timovima drugih država putem članstva u međunarodnim organizacijama, pružanje informacija i procjenu stanja informatičke bezbjednosti, izvještavanje drugih CIRT/CERT timova, sastavljanje izvještaja i upozorenja za ostale korisnike, izradu priručnika, softverskih alata i drugih korisnih informacija vezanih za sigurnije korišćenje informacionih tehnologija, prikupljanje informacija za identifikovanje sajber prijetnji, taktika, tehnika i postupaka koje koriste akteri u sajber prostoru, istraživanje aktuelnih i potencijalnih prijetnji u sajber prostoru, analizu opsega ranjivosti u hardveru i softveru, izrada smjernica koje se odnose na rizike i mjere kontrole vezane za nove prijetnje u sajber prostoru, prevenciju, obradu i otklanjanje posljedica od računarskih incidenata na internetu i drugih rizika bezbjednosti informacionih sistema u mreži državnih organa, provjeru ranjivosti sistema, prikupljanje, evidentiranje i obradu podataka o incidentima, testiranje i primjenu novih softverskih i hardverskih sistema za zaštitu IT resursa, monitoring IS u mreži državnih organa, obradu podataka i otklanjanje posljedica u smislu utvrđivanja pojave i težine incidenta, utvrđivanje uzroka incidenta, posredovanje u kontaktiranju ostalih strana koje su uključene u incident, otklanjanje ranjivosti u sistemu, obezbjeđivanja sistema i

zaštitu od mogućih incidenata, definisanje liste i zaštite kritične informatičke infrastrukture, identifikovanje rizika i primjenu adekvatnih mjera zaštite kako bi se osigurao kontinuitet poslovanja kritične informatičke infrastrukture, provjeru bezbjednosti i ranjivosti sistema i implementaciju mjera zaštite za prevenciju incidentnih situacija i ublažavanja posljedica i razvijanje plana za upravljanje sajber incidentima i obavljanje drugih poslova iz djelokruga rada Odjeljenja.

U Službi za opšte poslove i finansije vrše se poslovi koji se odnose na: izradu opštih akata, programa rada i izvještaja o radu, izradu pojedinačnih akata o ostvarivanju prava iz radnog odnosa: prijem, raspoređivanje, zarada, naknada i drugih primanja i dr., javne i povjerljive nabavke, pripremu i sačinjavanje ugovora koji sadrže tajne podatke – povjerljivi ugovori, obradu i korišćenje tajnih podataka kod povjerljivih nabavki, materijalno finansijsko poslovanje, izradu finansijskog plana, korišćenje sredstava u skladu sa budžetom i finansijskim planom, vođenje poslovnih knjiga, periodične obračune i završne račune, izradu finansijskih iskaza i dostavljanje Državnom trezoru, blagajničko i knjigovodstveno poslovanje, upoznavanje sa rezultatima unutrašnje revizije: konačnim revizorskim izvještajem i predlogom plana aktivnosti za sprovođenje preporuka za poboljšanje sistema upravljanja i unutrašnje kontrole, izradu internih pravila i procedura za uspostavljanje i sprovođenje upravljanje i razvoj unutrašnjih kontrola, aktivnosti po pitanju rodne ravnopravnosti, Plana inegriteta, saradnje sa nadležnim organima, učešće u realizaciji akcionih planova, saradnju sa nevladinim organizacijama i rješavanje zahtjeva za slobodan pristup informacijama, postupanje po prijavama zviždača, saradnju po pitanju stručnog usavršavanja zaposlenih, oglašavanje slobodnih radnih mjesta, vođenje kadrovskog informacionog sistema (KIS), evidenciju primljenih poklona, prijem, vođenje evidencije i distribuciju domaćih tajnih podataka i njihovo čuvanje, kancelarijsko poslovanje i vođenje djelovodnika i drugih knjiga, rukovanje pečatima i štambiljima i njihovo čuvanje, dostavu NATO i EU tajnih podataka i sprovođenje adekvatnih mjera zaštite prilikom dostave drugim državama i međunarodnim organizacijama, vođenje evidencije o korišćenju motornih vozila i dr.

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Direkcije za zaštitu tajnih podataka od 25.06.2021.godine, sistematizovano je 28 službeničkih radnih mjesta za 28 izvršilaca, uključujući i direktora. Ukupan broj zaposlenih izvršilaca je 23 od čega je jedno profesionalno vojno lice koje je upućeno iz Vojske Crne Gore na rad u Direkciju.

U izvještajnom periodu pripremljen je Predlog Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Direkcije za zaštitu tajnih podataka, i upućen na mišljenje nadležnim organima.

U skladu sa Sporazumom zaključenim između Ministarstva vanjskih poslova i Direkcije za zaštitu tajnih podataka, jedan službenik Direkcije upućen je na period od dvije godine u Stalnu misiju Crne Gore pri NATO u Briselu. Ovaj službenik je prva “kontakt tačka” u Podregistru tajnih podataka u Misiji, za prijem NATO tajnih podataka i njihovu distribuciju Centralnom registru Direkcije.

Pripremljen je i usvojen Kadrovski plan Direkcije za zaštitu tajnih podataka za 2023. godinu., i uz saglasnost Ministarstva finansija, dostavljen je Upravi za ljudske resurse.

Kadrovskim planom Direkcije za zaštitu tajnih podataka za 2023. godinu, planirano je zapošljavanje za 2 radna mjesta u okviru Odjeljenja za informatičku bezbjednost i odgovor na

računarske incidente (CS/CIRT), što će zbog nedostatka novčanih sredstava biti realizovano do kraja drugog kvartala 2024. godine.

U ovom izvještajnom periodu, izvršeno je redovno ažuriranje podataka o zaposlenima u aplikaciju Kadrovskog informacionog sistema (KIS). Takođe, sprovedena je Analiza potreba za obukama Direkcije za zaštitu tajnih podataka, i u skladu sa tim dostavljen je Izvještaj Upravi za ljudske resurse.

X INFORMATIČKA BEZBJEDNOST I ODGOVOR NA RAČUNARSKE INCIDENTE

Odjeljenje za informatičku bezbjednost i odgovor na računarske incidente – CIRT, osnovano je u skladu sa Zakonom o informacionoj bezbjednosti („Službeni list CG”, br. 14/2010, 40/2016, 74/2020, i 67/2021.), 2012. Godine, kao dio zajedničkog projekta Vlade Crne Gore i Međunarodne telekomunikacione unije (ITU). Odjeljenje je zaduženo za prevenciju i zaštitu od računarskih incidenata s ciljem očuvanja sajber bezbjednosti u Crnoj Gori. U skladu sa Zakonom o tajnosti podataka i Zakonom o informacionoj bezbjednosti vrši funkciju zaštite od računarskih bezbjednosnih incidenata na Internetu i drugih rizika u vezi sa informacionom bezbjednošću.

Krovni dokument predstavlja Strategija sajber bezbjednosti Crne Gore 2022-2026 (u daljem tekstu Strategija), kojom je prepoznato sedam operativnih ciljeva, čija je realizacija detaljnije definisana kroz pojedinačne zadatke Akcionog plana (AP) za 2022-2023. godinu, i to: unapređenje ljudskih i finansijskih resursa, efikasan mehanizam za odgovor na sajber incidente, unapređenje mjera prevencije i edukacije o sajber bezbjednosti, poboljšanje odgovora na sajber kriminal, osnažen i harmonizovan sistem zaštite podataka, razvoj i unapređenje saradnje s nacionalnim i međunarodnim partnerima i uspostavljen sistem zaštite kritične infrastrukture. U izvještajnom periodu, shodno AP za implementaciju Strategije, Odjeljenje za informatičku bezbjednost i odgovor na računarske incidente, je realizovalo aktivnosti za koje su bila odobrena finansijska sredstva.

U izvještajnom periodu, shodno AP za implementaciju Strategije, Odjeljenje za informatičku bezbjednost i odgovor na računarske incidente (u daljem tekstu: CIRT) je realizovalo aktivnosti za koje su bila odobrena finansijska sredstva. Za realizaciju aktivnosti iz AP za 2023 godinu, neophodno je bilo obezbijediti sredstva u iznosu od **1.035.000€**, ali je CIRT-u odobreno samo 70.700€. Iako je Strategijom prepoznato godišnje povećanje budžetskih izdvajanja za razvoj sajber kapaciteta za 10%, CIRT-u je za 2024. godinu odobreno **70.700€**, što predstavlja iznosi samo 6,8% od neophodnih sredstava za period 2022-2023 godine.

U svom djelovanju CIRT sprovodi proaktivne i reaktivne mjere. Proaktivnim mjerama djeluje prije incidenata i drugih događaja koji mogu ugroziti bezbjednost informacionih sistema, a u cilju sprečavanja ili ublažavanja rizika od incidenata. Reaktivnim mjerama odgovara na incidente i ublažava posledice koje mogu ugroziti bezbjednost sistema.

Proaktivne mjere

S obzirom na to da je najbolji način za borbu protiv sajber prijetnji proaktivno djelovanje, CIRT je tokom 2023. godine sprovodio proaktivne mjere s ciljem smanjenja rizika od incidenata. U sklopu proaktivnih mjera CIRT je sproveo niz aktivnosti na podizanju svijesti o sajber bezbjednosti, kroz objavljivanje edukativnih članaka, informacija o bezbjednosnim propustima i ranjivostima, preporukama za zaštitu u sajber prostoru i informisanjem javnosti putem portala www.gov.me/cirt i naloga na društvenim mrežama (facebook, Instagram, twitter) s ciljem pružanja pristupačnih i jednostavnih savjeta krajnjim korisnicima. Takođe, u sklopu proaktivnih mjera, predstavnici CIRT-a su djelovali putem javnih medija – gostovanja na televizijama i u radio emisijama.

I ove godine je CIRT obilježio dan sigurnog interneta, u februaru, gdje je kroz kanale na društvenim mrežama i sajtu distribuirao materijale i smjernice u cilju podizanja svijesti o značaju informacione bezbjednosti. Takođe CIRT je posebnu pažnju posvetio i oktobru mjesecu koji je poznat kao međunarodni mjesec informacione bezbjednosti gdje je poseban osvrt stavljen na temu socijalnog inženjeringa koji je prepoznat kao najveća sajber prijetnja u toku prethodne godine. Aktivnosti su sprovedene u skladu sa ENISA planom za podizanje svijesti o socijalnom inženjeringu. Po dogovoru sa predstavnicima ENISE, distribuiran je materijal koji su pripremili za obilježavanje mjeseca sajber bezbjednosti. Takođe, povodom mjeseca sajber bezbjednosti, u organizaciji CIRT-a i Odsjeka za informaciono komunikacione tehnologije Skupštine Crne Gore održana je radionica posvećena podizanju svijesti o sajber bezbjednosti. Radionica je imala za cilj upoznavanje učesnika sa sve učestalijim prijetnjama, sa fokusom na zaštitu djece na internetu.

Shodno Zakonu o informacionoj bezbednosti, a u skladu sa aktivnostima predviđenih Strategijom ažurirana je lista lokalnih CIRT-ova tj. kontakt osoba zaduženih za uspostavljanje sistema zaštite od računarskih i bezbjednosnih incidenata na internetu i drugih rizika bezbjednosti tih sistema, koji će neposredno sarađivati sa CIRT-om radi usklađivanja postupanja organa i pravnih lica u primjeni mjera informacione bezbjednosti.

U sklopu provjere ranjivosti izvršene su aktivnosti na skeniranju mreže i servera u par institucija raspoloživim alatima. Analiza serverske i mrežne infrastrukture je obuhvatila identifikaciju, prikupljanje i analizu izvještaja radi otkrivanja malicioznih aktivnosti.

U sklopu svojih redovnih aktivnosti CIRT objavljuje ranjivosti, najnovije informacije u oblasti sajber bezbjednosti, upozorenja i preporuke za građane i korisnike i šalje obavještenja o zaraženim IP adresama operaterima.

Po dogovoru sa Agencijom za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i internet servis provajderima (ISP) na sedmičnom nivou ISP-ovima se dostavljaju informacije o kompromitovanim adresama iz njihovog adresnog opsega.

S obzirom na veliki broj prijavljenih incidenata koji se odnose na fišing sa Udruženjem banaka Crne Gore pokrenuta je kampanja o podizanju svijesti o korišćenju bankovnih usluga.

Reaktivne mjere

U sklopu reaktivnih mjera CIRT obavlja poslove koordinacije i odgovora na incidentne situacije u sajber prostoru Crne Gore. Incidenti se prijavljuju putem web portala www.gov.me/cirt i putem email-a na kontakt@cirt.me.

Kroz analizu incidenata u sajber prostoru Crne Gore za period od 2014. do 2023. godine evidentno je da su globalne sajber prijetnje prisutne u Crnoj Gori i da se statistika ne razlikuje u velikoj mjeri u odnosu na sajber prostor Crne Gore. Analiza trenutnog stanja, pokazala je da je i tokom 2023. godine nastavljen trend rasta broja prijavljenih incidenata u odnosu na prethodne godine. Tokom 2022. godine CIRT-u je prijavljeno ukupno 672 incidenta, dok je u 2023. godini CIRT registrovao 751 prijavu. Ovaj trend se ogleda i u činjenici da je CIRT-u, tokom 2023. godine, prijavljen najveći broj incidenata koji su se odnosili na malver, uključujući maliciozne programe za ucjenu, tj. ransomvere. Zabilježen je veliki broj prevara na internetu poput finansijskih prevara i phishing napada kao i povećan broj incidenata koji su se odnosili na zloupotrebu profila na društvenim mrežama. Primjetan je i značajan porast broja napada na informacione sisteme državnih organa i pravnih lica.

Godina	Napad na web sajtove i IS	Prevare putem Interneta	Zloupotreba profila na društvenim mrežama	Neprikladan sadržaj na Internetu	Malver	Ostali (Uznemiravanje, Ucjene...)	Ukupno
2011	1	-	-	-	-	-	1
2012	3	2	-	1		-	6
2013	5	3	10	-	1	3	22
2014	5	6	20	5		6	42
2015	6	17	37	19	17	36	132
2016	18	20	36	14	50	25	163
2017	91	18	34	9	368	12	532
2018	13	68	50	6	363	37	537
2019	19	70	79	11	387	38	604
2020	25	84	90	15	383	44	641
2021	21	75	86	9	430	51	672
2022	30	81	77	6	459	31	684
2023	42	117	84	8	466	34	751

Regionalna i međunarodna saradnja

U cilju jačanja saradnje u oblasti sajber bezbjednosti pored institucija EU-a i NATO-a, CIRT kontinuirano saraduje i član je međunarodnih organizacija kao što su:

- FIRST (Forum of Incident Response and Security Teams) - međunarodna konfederacija CSIRT-ova koji sarađuju i zajedno rješavaju računarsko-bezbjednosne incidente te promovišu programe prevencije. CIRT je član FIRST od 2013 godine.
- TF-CSIRT Trusted Introducer–(Task Force CSIRT) - radna grupa koja unapređuje saradnju i koordinaciju između CSIRT-a u Evropi i susjednim zemljama, istovremeno uspostavljajući veze s relevantnim organizacijama na globalnom nivou i u drugim regijama. CIRT je akreditovani član od 2013. godine.
- ITU (International Telecommunication Union) - međunarodna unija za telekomunikacije
- OSCE/OEBS (Organization for Security and Co-operation in Europe) - organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju.
- RCC (Regional Cooperation Council) – savjet za regionalnu saradnju.
- COE (Council of Europe) - Savjet Evrope.

PROJEKTI

CIRT je i u 2023. godini nastavio sa implementacijom projekta iPROCEEDS2 (projekat Evropske unije i Savjeta Evrope). Cilj projekta je jačanje kapaciteta u borbi protiv sajber kriminala i taretiranje procedura na internetu i obezbjeđivanju elektronskih dokaza u Jugoistočnoj Evropi i Turskoj. U okviru projekta realizovane su sledeće aktivnosti koje su organizovane shodno projektnom planu:

- Predstavnik CIRT-a je učestvovao u panelu „Krivičnopravna saradnja: iskustvo i izazovi onlajn ksenofobije i rasizma“ na Međunarodnoj konferenciji o ksenofobiji i rasizmu izvršenih putem računarskih sistema“ u kojem je prezentovao studije slučaja i pravnog okvira za suzbijanje govora mržnje u Crnoj Gori
- CIRT je organizovao događaj i učestvovao u trodnevnoj radionici/simulaciji sajber napada na temu jačanje saradnje između pravosuđa u kojoj je učestvovalo 20 predstavnika iz Crne Gore iz Uprave policije, CIRT-a, EKIP-a, sudstva i tužilaštva.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na „Konferenciji o podzemnoj ekonomiji“ gdje je imao priliku da čuje iskustva razvijenih zemalja i njihove odgovore na globalne sajber prijetnje i da učestvuje na radionicama o prikupljanju dokaza web digitalne forenzike i onlajn prevare.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao u tehničkoj vježbi/simulaciji sajber napada, a fokusirana je na saradnju između zajednice sajber bezbjednosti (prvenstveno CSIRT) i organa za sprovođenje zakona (LEA) kako bi se poboljšala spremnost zemalja da odgovore sajber izazovima.
- Predstavnici CIRT-a su učestvovali na tehničkoj vježbi/simulaciji sajber napada, a fokusirana je na jačanje saradnje i zajedničko rješavanje incidenta istraživanje napada i odgovor na sajber incidente/sajber kriminal.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao sastanku na temu „Uticaj vještačke inteligencije u sajber bezbjednosti“ koju su vodili predstavnici nacionalnog organa za sajber bezbjednost, sa ciljem da se pronađu najbolji ciljevi za sledeću iteraciju Praške konferencije o sajber bezbjednosti.

- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na konferenciji i obuci "Balkan Cybersecurity Day" u organizaciji Forum of Incident Response and Security Teams (FIRST) u saradnji sa DCAF-om i iPROCEEDS-2
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na regionalnom događaju "Moldova Cyber Week" koji je dio evropskog mjeseca sajber bezbjednosti (ECSM) koji se bavi zaštitom kritične informatičke infrastrukture i podizanjem svijesti o sajber bezbjednosti u regionu.
- Predstavnici CIRT-a su učestvovali na sastancima povodom evaluacije i napretka ostvarenog projekta iPROCEEDS-2, kao i završnom sastanku projektnog tima iPROCEEDS2 i prisustvo Octopus konferenciji.

U sklopu projekta su kontinuirano realizovane aktivnosti shodno projektnom planu koji ima za cilj unapređenje saradnje i jačanje kapaciteta za sajber bezbjednost i sajber kriminal.

Takođe CIRT je nastavio i sa implementacijom projekta "Dobro upravljanje sajber bezbjednosti na Zapadnom Balkanu", koji finansira Ministarstvo vanjskih poslova i međunarodnog razvoja (FCDO) Ujedinjenog Kraljevstva i sprovodi DCAF (Ženevski centar za upravljanje sektorom bezbjednosti). U okviru projekta realizovane su sledeće aktivnosti:

- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na webinaru „Razvoj CERT timova u regionu“ koji je organizovao DCAF – Ženevski centar za upravljanje bezbednosnim sektorom, u saradnji sa CERT-ovima Zapadnog Balkana
- Predstavnici CIRT-a su učestvovali u obuci za medijski trening krizne komunikacije koju je organizovao DCAF u saradnji sa CIRT.ME za državne službenike zadužene za oblast sajber bezbjednosti.
- Predstavnici CIRT-a su učestvovali na webinaru „Timovi za reagovanje na incidente u oblasti računarske bezbjednosti: strukture i funkcije ” koji je organizovao DCAF u saradnji sa CERT-ovima Zapadnog Balkana.
- Predstavnici CIRT-a su učestvovali u studijskoj posjeti u kojoj su imali priliku da razmijene iskustva sa hrvatskim Nacionalnim CERT- u koje je u okviru projekta DCAF organizovano a zajedno sa njemačkom razvojnom agencijom GIZ-a (Njemačko društvo za međunarodnu saradnju) i Ministarstva vanjskih poslova Njemačke.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao u studijskoj posjeti u kojoj su razmijenjena iskustva sa predstavnicima Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva odbrane i agencije za informacionu bezbjednost Njemačke.

Pored aktivnosti predviđene prethodnim projektima a u cilju jačanja međunarodne saradnje realizovane su i sledeće aktivnosti:

- Predstavnik CIRT-a je učestvovao u radu Operativnog tima za sprovođenje NATO vježbe CMX23, osnova vježbe upravljanja krizama (CMX) je testiranje elemenata NATO sistema za odgovor na krize u cilju održavanja i unapređenja sposobnosti NATO-a za čitav spektar izvedenih operacija.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao u radu Operativnog tima za koordinaciju vježbovni aktivnosti Crne Gore u oblasti kriznih situacija u okviru NATO
- U sklopu jačanja regionalne saradnje predstavnici CSEC-a (Cyber Security Excellence Centre) iz Bosne i Hercegovine su posjetili CIRT.ME tim, gdje im je prezentovana uloga CIRT-a sa osvrtom na dosadašnje i buduće aktivnosti CIRT.ME.

- Predstavnicima CIRT-a su učestvovali u u obuci vezano za simulaciju sajber krize od strane EU u saradnji sa "E-Governance Academy" iz Estonije i MJU
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na Konferenciji i zvaničnom predavljanju osnivanja bosanskohercegovačke organizacije-Women4Cyber BiH koje je omogućilo lakše umrežavanje Crne Gore u članstvo s obzirom da je Crna Gora podnijela inicijativu i aplikaciju za osnivanje Women4Cyber poglavlja.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao u operativnoj simulacionoj vježbi sajber bezbjednosti u sklopu EU projekta podrške: "Projekat brzog reagovanja u oblasti sajber bezbjednosti za Albaniju, Crnu Goru i Sjevernu Makedoniju".
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na panelu „Iskustvo država o sajber napadima na mrežu državnih organa“ na Međunarodnoj konferenciji o borbi protiv sajber kriminala u organizaciji Ministarstva pravosuđa i uprave Hrvatske, Ministarstva pravosuđa SAD-a i State Department-a gdje su prezentovana iskustva Crne Gore iz perspektive CIRT-a.
- Predstavnicima CIRT-a su učestvovali u panelu „Saradnja ključnih državnih i nedržavnih institucija i državnih izbornih komisija u zaštiti integriteta i kredibiliteta izbora“ na Konferenciji „Digitalizacija izbornih procesa: perspektive sajber bezbjednosti i međuinstitucionalne koordinacije“ u organizaciji Međunarodnog instituta za demokratiju i izbornu pomoć: Na panelu je prezentovano iskustvo i izazovi digitalizacije u izbornim procesima u Crnoj Gori.
- Učešće na radionici “Jačanje saradnje u borbi protiv sajber kriminala na Zapadnom Balkanu”, (Ova radionica je imala za cilj jačanje saradnje i razmjenu informacija u realnom vremenu između LEA i CERT-ova kao i identifikaciju i razmjenu najboljih praksi između država članica EU i zemalja Zapadnog Balkana. U okviru radionice, predstavnici CIRT-a su prezentovali stanje sajber bezbjednosti u Crnoj Gori kao i ulogu CIRT-a u ovoj oblasti)
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na panelu Regionalna diskusija: Zvanični mehanizmi za regionalnu reakciju na nasilje i prijetnje u online prostoru koja je organizovana u sklopu projekta SMART Balkans – Civilno društvo za povezani Zapadni Balkan.
- Predstavnicima CIRT-a su učestvovali na regionalnoj vježbi u organizaciji Instituta za softversko inženjerstvo (SEI) i Biroa za sajber i digitalnu politiku (CDP) Stejt departmenta, za odabrane nacionalne cert timove iz centralne i istočne evrope. Cilj ovog događaja bio je da okupi odabrane regionalne timove za upravljanje računarskim bezbjedonosnim incidentima.
- Predstavnik CIRT-a je učestvovao na High-Level Cybersecurity Conference – Towards a resilient cyberspace in the Western Balkans, u organizaciji Regional Cooperation Council (RCC)
- Predstavnik CIRT-a na „7th Meeting of the Project Steering Committee” u organizaciji Savjeta Evrope
- Predstavnicima CIRT-a su učestvovali na obuci Evropskog centra izvrsnosti za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama (COE Hybrid) - vježbi za zaštitu demokratskih procesa tokom izbora, odnosno za sprečavanje miješanja u izbore

- Predstavnik CIRT-a je prisustvovao CTF i Live-Fire regionalnoj vježbi za simulaciju kibernetičkog napada uživo (Blue Team) u organizaciji e-Governance Academy i CybExer Technologies u saradnji sa Ministarstvom javne uprave.

U cilju unapređenja regionalne i međunarodne saradnje održani su sastanci sa:

- norveškim predstavnikom Centra za integritet u sektoru odbrane Kraljevine Norveške (CIDS) sa predlogom za buduću saradnju.
- načelnikom makedonskog CIRT-a (MKD-CIRT) u vezi platforme za obuku i evaluaciju znanja u oblasti sajber bezbjednosti
- predstavnicima Globalne sajber alijanse koja ima cilj da minimizuje sajber rizik a vezano za temu članstva u toj alijansi koja se ostvaruje prema propisanoj proceduri i popunjavanjem aplikacije.
- britanskim ekspertima na temu evaluacije DCAF projekta i prezentacije konkretnih rezultata o uspješnosti projekta i mogućoj daljoj saradnji.

XI INSPEKCIJSKI NADZOR

U skladu sa članom 80 Zakona o tajnosti podataka, Direkcija za zaštitu tajnih podataka vrši inspeksijski nadzor u pogledu primjene mjera zaštite tajnih podataka i nad primjenom međunarodnih ugovora koji se odnose na tajne podatke, u skladu s ovlaštenjima propisanim članom 81 Zakona.

Inspektor Direkcije za zaštitu tajnih podataka u toku 2023. godine, vršio je inspeksijski nadzor u skladu sa godišnjim Planom inspeksijskog nadzora.

Inspeksijski nadzor vršen je u odnosu na primjenu Zakona o tajnosti podataka i podzakonskih akata za njegovo sprovođenje.

Po osnovu **Plana inspeksijskog nadzora**, izvršen je inspeksijski nadzor u Ministarstvu odbrane, Ministarstvu vanjskih poslova, Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, Vrhovnom državnom tužilaštvu, kao i nadzor u u pravnim licima.

Direkcija kontinuirano upućuje zahtjeve organima državne uprave za dostavljanje podataka o obrazovanju Komisije za periodično preispitivanje tajnih podataka i o licima koja su imenovana za članove tih komisija.

Inspektor za kontrolu primjene mjera zaštite tajnih podataka Direkcije za zaštitu tajnih podataka, u okviru svojih nadležnosti, nalaže mjere za unapređivanje zaštite tajnih podataka i saraduje sa licima određenim za vršenje unutrašnje kontrole u organima i organizacijama u kojima nastaju tajni podaci ili koji koriste tajne podatke. U cilju unapređenja mjera zaštite tajnih podataka inspektor je održao sastanke i konsultacije, sa licima određenim za vršenje unutrašnje kontrole, odgovornim za sprovođenje mjera zaštite tajnih podataka u organima i organizacijama u kojima rade.

Unutrašnja kontrola

Zakonom o tajnosti podataka propisano je da su organi i drugi subjekti dužni da obezbjeđuju vršenje redovne unutrašnje kontrole nad sprovođenjem mjera zaštite tajnih podataka utvrđenih Zakonom o tajnosti podataka i da su dužni da odrede lice za vršenje unutrašnje kontrole.

U skladu sa navedenim, Direkcija je i tokom 2023. godine, zatražila od organa podatke o licima određenim za vršenje unutrašnje kontrole, a u cilju kontinuirane saradnje inspektora Direkcije sa tim licima, radi unapređenja mjera zaštite tajnih podataka.

Direkcija za zaštitu tajnih podataka će u narednom periodu insistirati da organi u čijem radu nastaju tajni podaci odrede lice za vršenje redovne unutrašnje kontrole, u protivnom biće prinuđena da pokrene postupak odgovornosti.

XII BUDŽET I NABAVKE

Budžet

Zakonom o budžetu za 2023. godinu odobrena su sredstva za finansiranje Direkcije za zaštitu tajnih podataka u iznosu od 537.390,24€.

U izvještajnom period od raspoloživih sredstava isplaćeno je 495.924,18€.

U skladu sa zaključcima Vlade Crne Gore, Direkcija je krajnje racionalno trošila sredstva opredijeljena Budžetom za 2023.godinu, te utrošila 92,28% odobrenih sredstva.

Nabavke

Direkcija je u skladu sa članom 84 Zakona o javnim nabavkama 31.01.2023. godine donijela Plan javnih nabavki za 2023. godinu.

U izvještajnom periodu, u skladu sa Pravilnikom o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki, roba i usluga realizovano je jednostavnih nabavki u iznosu od 22.138,82 eura.

Shodno Uredbi o načinu planiranja i sprovođenja centralizovanih javnih nabavki, koje sprovodi Uprava za katastar i državnu imovinu kao nadležni organ za sprovođenje postupaka centralizovanih javnih nabavki, dostavljen Plan potreba za predmetima centralizovanih javnih nabavki za 2023.godinu.

Uprava za katastar i državnu imovinu za 2023.godine, kao nadležni organ za sprovođenje postupaka centralizovanih javnih nabavki odobren je iznos od 8.000,00€. Sredstva se odnose na administrativni materijal, rashode za gorivo, komunikacione usluge, osiguranje.

Planom posebnih javnih nabavki u oblasti bezbjednosti i odbrane planirane su dvije nabavke i to: nabavka kripto uređaja za elektronsku razmjenu nacionalnih podataka stepena tajnosti

TAJNO kao i nabavka sistema za virtuelizaciju. Postupak predmetne nabavke označen je stepenom tajnosti „INTERNO“.

Nadležnom organu blagovremeno je podnijet Izveštaj o sprovedenim postupcima javnih nabavki i zaključenim ugovorima o javnim nabavkama, kao i Izveštaj o izuzećima od primjene u postupcima javnih nabavki za 2023. godinu.

U 2023. godini, izvršen je redovni godišnji popis pokretnih i nepokretnih stvari i obaveza sa stanjem na dan 31.12.2022. godine u Direkciji za zaštitu tajnih podataka, i izvršeno upoređivanje stanja dobijenog popisom sa stanjem iz knjigovodstva.

XIII UPRAVLJANJE I UNUTRAŠNJE KONTROLE

Upravljanje i unutrašnje kontrole obuhvataju postupke upravljanja sredstvima subjekta, finansijske i druge kontrole i unutrašnju reviziju radi uspješnog upravljanja i ostvarivanja poslovnih ciljeva subjekta, na transparentan, pravilan, ekonomičan, efikasan i efektivan način.

U skladu sa obavezama koje proističu iz Zakona o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru, u 2023. godini pripremljeni su i dostavljeni Ministarstvu finansija:

- Godišnji izvještaj o aktivnostima na sprovođenju i unapređenju upravljanja i kontrola za 2023. godinu,
- Godišnji izvještaj o obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevare za 2023. godinu.
- Registar rizika Direkcije za zaštitu tajnih podataka za 2023. godinu, i
- Upitnik za samoprocjenu upravljanja i kontrola za 2023. godinu.

Interna pravila i procedure sadrže opis procedure, ovlašćena lica i kontrolne mehanizme i sastavni su dio Knjige procedura Direkcije za zaštitu tajnih podataka za upravljanje i unutrašnju kontrolu.

U skladu sa Sporazumom zaključenim sa Ministarstvom odbrane, poslovi unutrašnje revizije u Direkciji za zaštitu tajnih podataka povjereni su Odjeljenju za unutrašnju reviziju Ministarstva odbrane. Ministarstvo odbrane podnijelo je Ministarstvu finansija i socijalnog staranja Godišnji izvještaj o unutrašnjoj reviziji izvršenoj u Direkciji za zaštitu tajnih podataka za 2023. godinu.

XIV JAVNOST RADA

Direktor Direkcije redovno je izvještavao javnost o najznačajnijim pitanjima iz nadležnosti Direkcije za zaštitu tajnih podataka.

Direkcija je ažurno odgovarala na upućena pitanja medija.

Za potrebe javnosti rada, Direkcija je ažurirala svoju internet stranicu www.nsa.gov.me na kojoj su objavljeni podaci o značajnim aktivnostima, kao i informacije koje je organ dužan da objavi na svojoj internet stranici u skladu sa članom 12 Zakona o slobodnom pristupu informacijama.